

**T. C.
İstanbul Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Doğu Dilleri ve Edebiyatları Anabilim Dalı
Fars Dili ve Edebiyatı Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi**

**FAKÎRULLAH EL-HÜSEYNÎ'NİN TARİKA FÎ
ÂDÂBÎ'S-SÜLÛK İSİMLİ ESERİ
(METİN-ÇEVİRİ-İNCELEME)**

**Ashı SÜRGİT
2501111315**

**Tez Danışmanı:
Yrd. Doç. Dr. Güller NUHOĞLU**

İstanbul-2015

YÜKSEK LİSANS
TEZONAYI

ÖĞRENCİNİN

Adı ve Soyadı : Aşlı SÜRGİT

Numarası : 2501111315

Anabilim/Bilim Dalı: Doğu Dilleri ve Edebiyatları Anabilim Danışman Öğretim Üyesi: Yrd. Doç. Dr. Güller NUHOĞLU
Dalı Fars Dili ve Edebiyatı Bilim Dalı

Tez Savunma Tarihi : 04.08.2015

Tez Savunma Saati : 14.00

Tez Başlığı : Fakirullah El-Hüseynî'nin Tarika Fi Adabi's-Sülûk İsimli Eseri (Metin-Çeviri-İnceleme)

TEZ SAVUNMA SINAVI, Lisansüstü Öğretim Yönetmeliği'nin 36. Maddesi uyarınca yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin KABULÜ'NE OYBİRLİĞİ / OYÇOKLUĞUYLA karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- Prof. Dr. Ali GÜZELYÜZ		Kabul
2-Prof. Dr. Mehmet ATALAY		Kabul
3- Yrd. Doç. Dr. Güller NUHOĞLU		Kabul
4- Yrd. Doç. Dr. Turgay ŞAFAK		Kabul
5- Yrd. Doç. Dr. Zekai KARDAŞ		Kabul

YEDEK JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- Prof. Dr. Hüseyin YAZICI		
2- Yrd. Doç. Dr. İbrahim SONA		

ÖZ
Fakîrullah El-Hüseyinî'nin Tarîka Fî Âdâbi's-Sülûk İsimli Eseri
(Metin-Çeviri-İnceleme)
Ashı SÜRGİT
2501111315

Bu çalışmada muhtemelen Irak coğrafyasında yaşamış bir mutasavvıf olan Fakîrullah el-Hüseyinî'nin Farsça olarak kaleme aldığı “Tarîka Fî Âdâbi's-Sülûk” adlı tasavvufî eseri tetkik edilmiştir. Söz konusu eser, Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesindeki Hacı Mahmud Efendi Koleksiyonu’nda 3144 numarayla kayıtlı bulunan tek nüsha üzerinden çalışılmıştır.

Bu çalışma, bir giriş ve üç bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümde Fakîrullah el-Hüseyinî'nin bağlı olduğu Şâh Ni'metullâh-ı Velî ile Ni'metullâhiyye tarîkatı ana hatlarıyla ele alınmıştır. Birinci bölümde yazarın hayatı ve mutasavvıf kişiliğinin yanı sıra eserinin dil ve üslup özellikleri mercek altına alınmıştır. İkinci bölümde “Tarika Fî Âdâbi's-Sülûk”un edisyon kritikli metni yer almıştır. Üçüncü bölüm ise metnin Türkçeye çevirisini kapsamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Fakîrullah El-Hüseyinî, Tarîka Fî Âdâbi's-Sülûk, tarîkat, tasavvuf

ABSTRACT

Fakîrullah El-Hüseynî's Tarîka Fî Âdâbi's-Sülûk

(Text-Translation-Study)

Ashı SÜRGİT

2501111315

In this study a mystical work, **Tarîka Fî Âdâbi's-Sülûk**, written in Persian by Fakîrullah El-Hüseynî who is a sufi probably lived in Iraq is examined. This text is studied based on the single copy that is recorded with 3144 number in the Hacı Mahmud Efendi Collection of Suleymaniye Manuscript Library.

This thesis is composed of an introduction and three chapters. In introduction, because of the Fakîrullah el-Hüseynî's dedication, Shah Ni'metullâh and order of Ni'metullâhiyye is explained broadly. In the first chapter, in addition to the life story and sufi personality of the author, language and style of the manuscript is also analyzed. In the second chapter, critical edition text of **Tarîka Fî Âdâbi's-Sülûk** is given. The third chapter covers the translation of the text into Turkish.

Keywords: Fakîrullah El-Hüseynî, Tarika Fi Âdâbi's-Sülûk, order of dervishes, mysticism

ÖNSÖZ

Fakîrullah el-Hüseyinî'nin Farsça olarak kaleme aldığı bir tarîkatnâme olan “Tarîka Fî Âdâbi's-Sülûk” isimli eserin tesbit edebildiğimiz tek nüshası Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi'nde Hacı Mahmud Efendi Koleksiyonu'nda 3144 numarayla kayıtlı bulunmaktadır. Mevcut nüsha beş ana bölümden müteşekkildir. Bu nüsha üzerinden hazırlanan çalışmamız ise bir giriş ve üç bölümden oluşmaktadır.

Giriş bölümünde; Fakîrullah el-Hüseyinî'nin bağlı olduğu Şâh Ni'metullâh-ı Velî ile Ni'metullâhiyye tarîkatı hakkında kısaca bilgi verilmiştir.

Birinci bölümde; Fakîrullah el-Hüseyinî'nin hayatına dair bilgiler ortaya konmaya çalışılmış, daha sonra onun “Tarîka Fî Âdâbi's-Sülûk” isimli eseri dil ve üslup açısından tetkik edilmiştir.

İkinci bölümde; metnin edisyon kritiği yapılmıştır. Metnin sayfa numaraları, bu bölümde köşeli parantez içine alınmak suretiyle belirtilmiştir. Ayrıca yazma nüshada gerekli görülen düzeltmeler dipnotlarda gösterilmiştir.

Üçüncü bölümde ise metnin Türkçeye çevirisi yapılmıştır. Ayrıca çalışmanın sonuna bazı tasavvufî ıstılahlar için lügatçe ilave edilmiştir.

“Fakîrullah El-Hüseyinî'nin Tarîka Fî Âdâbi's-Sülûk İsimli Eseri (Metin-Çeviri-İnceleme)” başlığını taşıyan bu çalışma uzun, meşakkatli ve yorucu bir çalışma safhasının nihayetinde ortaya çıkmıştır. Tezin hazırlanış süresi boyunca ilgisini göstererek yardımlarını eksik etmeyen kıymetli danışman hocam Yrd. Doç. Dr. Güller Nuhoglu'na sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Ash SÜRGİT

İstanbul, 2015

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZ	iii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ.....	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
KISALTMALAR.....	viii

GİRİŞ: ŞÂH Nİ'METULLÂH-I VELÎ VE Nİ'METULLÂHİYYE TARÎKATINA GENEL BİR BAKIŞ

A. ŞÂH Nİ'METULLÂH-I VELÎ'NİN HAYATI.....	1
B. Nİ'METULLÂHİYYE TARÎKATI.....	4

I. BÖLÜM: FAKÎRULLAH EL-HÜSEYNÎ'NİN HAYATI VE ESERİNİN İNCELENMESİ

A. FAKÎRULLAH EL-HÜSEYNÎ'NİN HAYATI.....	10
B. TARÎKA FÎ ÂDÂBÎ'S-SÜLÛK'UN İNCELENMESİ.....	14
1. Tarîka Fî Âdâbi's-Sülûk'un Nüsha Tavsifi.....	14
2. Eserin Türü.....	15
3. Eserin Dil ve İmlâ Özellikleri.....	19
4. Sunulan Metnin İmlâ Özellikleri.....	25

II. BÖLÜM: طريقة في آداب السلوك (METİN)

باب اول: در ارادت و تبدیل و غسل طریقت و تراش و تبرّاً و تولّاً و توبه و عهد و بیعت و خرقة امامان خواندن.....	27
باب دوم: در بیان تاج و کسوت رسانیدن به ترتیب و قواعد درویشان.....	41
باب سیوم: در بیان مفتول خدمت رسانیدن و ترتیب او.....	43

باب چهارم : در بیان خدمتِ مرید تا به حدّی کمال رسانیدن او را.....44

باب پنجم : در میانِ مفردی و آدابِ آن.....62

III. BÖLÜM: TARİKA FÎ ÂDÂBÎ'S-SÜLÛK (ÇEVİRİ)

Birinci Bâb: Mürîdin irâdet ve tebdîli, tarîkat guslû, tıraşı, teberrâ ve tevellâ okuması, tövbe etmesi, ahd vermesi, biât etmesi ve (kendisine) imamların temsili hırkasının verilmesi hakkındadır.....75

İkinci Bab: Dervîşlere tâc ve külâh vermenin âdâbı hakkındadır.....85

Üçüncü Bab: Dervîşin hizmet meftulünü (kemerini) bağlamak ve bunun tertîbi hakkındadır.....87

Dördüncü Bab: Mürîdin olgunluğa ulaşıncaya kadar dervîşlerin huzurunda yaptığı hizmet hakkındadır.....88

Beşinci Bâb: Müfredlik kemeri ve onun âdâbı hakkındadır.....102

FİHRİST.....112

SONUÇ.....119

KAYNAKÇA.....120

LÜGATÇE.....129

EKLER.....139

KISALTMALAR

A.e.	: Aynı eser
a. g. e.	: Adı geçen eser
a.g.m.	: Adı geçen makale
a. y.	: Aynı yer
bkz.	: Bakınız
C.	: Cilt
cc.	: Celle Celâlû
Çev.	: Çeviren
DİA.	: Diyanet İslam Ansiklopedisi
Ed. / Haz.	: Editör / yayına hazırlayan
h.	: Hicri
Hz.	: Hazreti
M.	: Metin
m.	: Milâdi
mm.	: Milimetre
Nşr.	: Neşreden
r.a.	: Radiyallahu Anha
S.	: Sayı
s.	: Sayfa
s.a.v.	: Sallallahu Aleyhi Vesellem
Çev.	: Çeviren
T.D.V.	: Türkiye Diyanet Vakfı
t. y.	: Basım tarihi yok
y. y.	: Basım yeri yok
v.d.	: Ve diğerleri
y.i.y.	: yazar ismi yok
ع	: Azze
صلعم	: s.a.v.
ص.	: شماره صفحه (Sayfa numarası)
ج.	: جلد (Cilt)

GİRİŞ

ŞÂH Nİ'METULLÂH-I VELÎ VE Nİ'METULLÂHIYYE TARÎKATINA GENEL BİR BAKIŞ

A. ŞÂH Nİ'METULLÂH-I VELÎ'NİN HAYATI

Ni'metullâhiye tarîkatının kurucusu olan Şah Ni'metullâh-ı Velî Muhammed bin Abdullah el-Hüseynî el-Kirmânî, 14 Rebiülevvel 731'de (26 Aralık 1330) Halep'te doğmuştur. Soyu İsmail bin Cafer es-Sâdık'a ulaşan bir seyyid ailesine mensuptur. Uzun süre Kirman'da kalmış olması sebebiyle Şah Ni'metullâh-ı Kirmânî olarak tanınmıştır.¹

Ni'metullâh, gençlik döneminde tahsil için annesinin memleketi olan Şirâz'a gönderilmiştir. Burada Celâleddîn Rükneddîn Şirâzî² ile Adûduddîn el-Îcî'nin³ talebesi olmuştur. Yirmi dört yaşlarındayken hac ziyareti esnasında Yâfiyye tarîkatının pîri Şeyh Abdullah bin Esad el-Yâfi ile karşılaşmıştır. Kendisine intisap ederek yedi yıl kadar onunla birlikte kalmıştır.⁴ Bu sırada daha önce hocası Rükneddîn Şirâzî vasıtasıyla tanıdığı İbnü'l-Arabî'nin⁵ fikirlerini daha tafsilatli olarak şeyhinden öğrenme imkânını bulmuştur.

Seyr ü sülûkunu tamamlayıp hilafet aldıktan sonra Mısır'a gitmiş, Kâhire'deki Mukattam dağındaki mağarada halvete çekilmiştir. Önceleri bir Celâlî-Kalenderî hankâhı iken Bektâşî dergâhına dönüşen ve Mısır'da Bektâşiliğin merkezi hâline gelen bu dergâhın mensuplarından Hacı Ali Baba ve Hacı Lütfullah Baba, gösterdiği bazı kerâmetler sebebiyle Ni'metullâh'a biat etmiştir.⁶

¹ Mahmud Erol Kılıç, "Ni'metullâh-ı Velî", **D.İ.A.**, İstanbul, T.D.V. Yayınları, C.33, s.133.

² Celâleddîn Rükneddîn Şirâzî'nin hayatı ve eserleri hakkında detaylı bilgi için bkz. Y.i.y., "Rükneddîn eş-Şirâzî", **Hakikat Dergisi**, S.140, Mayıs 2005, s.22.

³ Adududdîn el-Îcî'nin hayatı ve ilmî şahsiyeti hakkında daha fazla bilgi için bkz. Tahsin Görgün, "Adududdîn İcî", **D.İ.A.**, İstanbul, T.D.V. Yayınları, 2000, C.21, s.410-414.

⁴ Mehmed Fuad Köprülü, **Anadolu'da İslamiyet**, Ankara, Akçağ Yayınları, 2005, s.104.

⁵ İbnü'l-Arabî'nin hayatı ve tasavvufî düşünceleri hakkında detaylı bilgi için bkz. Mahmud Erol Kılıç, "Muhyiddîn İbnü'l-Arabî", **D.İ.A.**, İstanbul, T.D.V. Yayınları, 1999, C.20, s.493-516.

⁶ Mahmud Erol Kılıç, "Ni'metullâh-ı Velî", s.133.

Ni'metullâh, Kâhire'de geçirdiği üç yıllık dönemde Kalenderî neşvesiyle tanışmıştır. Ayrıca gizli ilimleri öğrenmiştir. Daha sonra Suriye, Irak, İran ve Azerbaycan'ı dolaşp Maverâünnehir bölgesine gitmiştir.⁷ Erdebil'de görüştüğü Sadreddîn-i Erdebili'den⁸ İbrahim Zâhid-i Geylânî'nin halvet anlayışını öğrenmiştir.

Muhtemelen 765 (1364) yılından sonra Orta Asya'ya giden Şah Ni'metullâh, Semerkand yakınlarındaki Şehrisebe yerleşmiştir. Burada hayatını daha ziyade halvette geçirmiştir. İsmi etrafında teşekkül eden bazı olağanüstü haberler özellikle bölgedeki göçebe Türkmen kabilelerinin dikkatini çekmiştir. Onun Türkmenler'in müslümanlaşması ve tasavvufa yönelmesinde büyük emeği geçtiği rivayet edilmektedir.⁹

Şah Ni'metullâh'ın Türkmen kabileleri arasında yayılan ünü, aralarında Nakşibendî meşâyihinden Emîr Külâl'in¹⁰ de bulunduğu rivayet edilen bazı kimselerce siyasî emel peşinde koşmak olarak yorumlanıp Timur'a aktarılmıştır. Mahmud Erol Kılıç'ın bildirdiğine göre tarîkatın kısa zamanda İran'ın her tarafına nüfuz etmesi ve müridlerin sayısının yüz binlerin üstüne çıkması Timur'u şüpheye sevk etmiştir.¹¹ Ni'metullâh'ın müridlerinin arasında Kalenderîye-Hayderîye şubelerine mensup binlerce Bâtînin¹² bulunması, Sünnîliğin muhafaza edilmesinden yana olan Timur'u endişelendirmiştir.¹³ Seyyid Kelâl-i Buhârî ve arkadaşları, Şah Ni'metullâh'ın isyan edeceği yönünde dedikodular üreterek hükümdarın dikkatini çekmişlerdir.¹⁴

Bu nedenden ötürü Timur, Mahân'a giderek yetmiş yaşlarındaki şeyhi bizzat ziyaret etmiş, onu sorguya çekmiştir.¹⁵ Önceleri kendisine karşı saygılı davranan Timur, binlerce Türkmen'in onun etrafında bulunduğu haberinin gerçek olmasından

⁷ Mahmud Erol Kılıç, "Ni'metullâh-ı Velî", s.133.

⁸ Safevîyye tarîkatının kurucusu olan Sadreddîn-i Erdebili ve tarîkatı hakkında bilgi için bkz. Reşat Öngören, "Safevîyye", **D.İ.A.**, İstanbul, T.D.V. Yayınları, 2008, C.35, s.460-462.

⁹ Mahmud Erol Kılıç, "Ni'metullâh-ı Velî", s.133.

¹⁰ Nakşibendîyye tarîkatının kurucusu Bahâeddin Nakşibend'in müridi olan Emir Külâl'in hayatı ve tasavvufu ilişkisi hakkında geniş bilgi için bkz. Hamid Algar, "Emir Külâl", **D.İ.A.**, İstanbul, T.D.V. Yayınları, 1995, C.11, s.137-138.

¹¹ Mahmud Erol Kılıç, "Ni'metullâh-ı Velî", s.133.

¹² Bâtînlilik hakkında bilgi için bkz. Avni İlhan, "Bâtîniyye", **D.İ.A.**, İstanbul, T.D.V. Yayınları, 1992, C.5, s.190-194.

¹³ Mehmed Fuad Köprülü, **a.g.e.**, s.101.

¹⁴ **A.e.**, s.104.

¹⁵ Ahmet Yaşar Ocak, **Osmanlı İmparatorluğunda Marjinal Sufilik: Kalenderiler**, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1992, s. 47.

çekinerek ondan Mâverâünnehir'i terk etmesini istemiştir.¹⁶ Bu hâdise üzerine Şâh Ni'metullâh önce Merv'e ve Tûs'a, ardından Herat'a gitmiştir. Şeyh uzun bir süre muhtelif sahalarda dolaşmıştır. Timur İmparatorluğu'nun ikinci sultanı olan Şâhrûh da Ni'metullâh'ın kendi egemenliği için bir tehdit oluşturmamasından daima korkmuştur.¹⁷ Köprülü'ye göre onun böyle bir tavır takınmasında Sünnîlik siyaset-i mezhebiyesini devam ettirme hususundaki kararlılığının payı büyüktür.¹⁸

Ni'metullâh-ı Velî, Kûhbenân'da ve Yezd'de dört yıl kadar kaldıktan sonra Kirman'a yerleşmiştir. Kendisine büyük saygı duyan Timur'un oğlu Mirza, İskender'in Fars bölgesindeki hükümdarlığı sırasında (1409-1413) ve muhtemelen onun davetiyle Şîraz'a gitmiştir. Burada aralarında Seyyid Şerîf el-Cürcânî'nin¹⁹ de bulunduğu çok sayıda mürid edinmiştir. Latîfî, Seyyid Nesîmî'nin²⁰ onun müridlerinden olduğunu söylüyorsa da bu bilgi diğer kaynaklarca teyit edilmemektedir.²¹ Ni'metullâh, Şîraz dönüşü Kirman'ın güneydoğusundaki Mâhân'a yerleşmiştir. Yüz yılı aşan hayatının son yirmi küsur yılını burada açtığı dergâhta irşâd faaliyetiyle geçirmiştir. 22 Receb 834'te (5 Nisan 1431) Mâhân'da vefat etmiştir.

Mensuplarından Dekken Behmenî Hükümdarı I. Ahmed Şah tarafından inşâsına başlanan türbesi, 840 (1436) yılında Ahmed Şah'ın kardeşi Alâeddîn II.

¹⁶ Mehmet Fuat Köprülü'ye göre sürgün emrini işiten Seyyid Ni'metullâh, ancak Emir Kelâl'in helvasını yedikten sonra terk-i diyâr edeceğini ifade etmiştir. Gerçekten de pek kısa bir zaman içinde Kelâl'in ölüm haberini almış; daha sonra Merv'e gitmiştir. Detaylı bilgi için bkz. Mehmed Fuad Köprülü, **a.g.e.**, s.104.

¹⁷ Tarihçi Beatrice Forbes Manz'in aktardığına göre Şâhrûh, bir defasında haram yiyeceği daima tespit ettiği öne sürülen Ni'metullâh'ı faka bastırmak istemiştir. Bu amaçla şeyhe yaşlı bir kadından kasten çalınmış olan bir kuzunun etini ikram etmiştir. Ni'metullah sesini çıkarmadan eti yiyince onunla alay etmiştir. Konu araştırıldığı zaman kadının kuzuyu Ni'metullâh'a armağan edeceği, dolayısıyla etin zaten helâl olduğu ortaya çıkmıştır. Detaylı bilgi için bkz. Beatrice Forbes Manz, **Timurlu İran'ında İktidar, Siyaset ve Din**, (Çev. Dilek Şendil), İstanbul, İş Bankası Kültür Yayınları, 2007, s.236-237.

¹⁸ Mehmed Fuad Köprülü, **a.g.e.**, s.100.

¹⁹ Kelâm ve fıkıh âlimi Seyyid Şerîf el-Cürcânî hakkında detaylı bilgi için bkz. Sadrettin Gümüş, "Seyyid Şerîf el-Cürcânî", **D.İ.A.**, İstanbul, T.D.V. Yayınları, 1993, C.8, s.134-136.

²⁰ Seyyid Nesîmî hakkında bilgi için bkz. Azmi Bilgin, "Nesîmî", **D.İ.A.**, İstanbul, T.D.V. Yayınları, 2007, C.33, s. 3-5; İlyas Üzümlü, "Nesîmî", **D.İ.A.**, İstanbul, T.D.V. Yayınları, 2007, C.33, s. 5-6.

²¹ Latîfî, bu eserinde Ni'metullâh-ı Velî'den şu cümlelerle bahsetmektedir: "Gerçi fazla erişmiş ve ilm-i hurufu andan görmüş idi. İllâ Ni'metullâh Velî sikkesin çekerek ve ilm ü süddeyle cemâat-keş-i abdâl u ebrâr olup yürürdü. Amma bu fakîr ü hakîr mezkûrî fehvâ-yı kelimâtından ve mazmûmat-ı ebyâtından vahdet-i vücûd kâyillerinden ve hem hurûf ilminün kâmillerinden derk itdüm. Zira ekser-i kelimâtı vahdet-i vücûddan ve vücûd-ı mutlakdan dem uranlar bahs ider. Bu beyt gibi.

Beyt: Âlemü'l-gaybun vücûdî kâinatın ayıdır
Ger ser idrâk eylemezsen belki sendedür kusûr"

Detaylı bilgi için bkz. Latîfî, **Tezkiretü's-Şu'arâ Ve Tabsiratü'n-Nuzâmâ** (Haz. Rıdvan Canım), Ankara, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, 2000, s.524-525.

Ahmed Şah döneminde tamamlanmıştır.²² Safevî ve Kaçarlar zamanında yapılan ilâvelerle türbe, büyük bir külliyeeye dönüşmüş olup bugün bu tarîkate mensup olanlar ile âriflerin ziyaretgâhıdır.²³

Şah Ni'metullâh üç yüzden fazla eser vücûda getirmiştir.²⁴ Doğu edebiyatında önemli bir şair olmasına rağmen daha çok tasavvuf alanında meşhur olmuştur. Ni'metullâh-ı Velî'nin kaside, gazel, na't, mesnevi, rubâî ve müfredlerden meydana gelen yaklaşık on iki bin beyit hacmindeki divânının birçok baskısı yapılmıştır.²⁵ Onun şiirlerinin çoğu vahdet-i vücûd anlayışının temel prensiplerini işaret etmektedir.²⁶ Bu manzumeler, asırlar boyunca Ni'metullâh-ı Velî'nin mürîdleri arasında büyük bir zevkle okunagelmıştır.²⁷

B. Nİ'METULLÂHİYYE TARÎKATI

Ni'metullâhiyye meşhur sufi fırkalarından biri olup ünlü mutasavvıf Şah Ni'metullâh-ı Velî el-Kirmânî'ye nispet edilmektedir. Mahmud Erol Kılıç, Ni'metullâhiyye tarîkatının, hem başlangıcında hem sonraki gelişim merhalelerinde birçok tasavvuf neşvesinin kaynaşmasından meydana gelen bir oluşum olduğuna dikkat çekmektedir.²⁸ Her ne kadar ailesi ve kendisi Sünnî ise de İsmâîl bin Cafer es-Sâdık soyundan bir seyyid olması, tarîkatın kendisinden sonraki dönemlerinde Şîî fırkalar arasında kolayca benimsenmesinde önemli bir rol oynamıştır.²⁹

Ni'metullâhiyye, Ni'metullâh-ı Velî'nin ölümünün ardından yerine geçen oğlu Şah Halîlullâh-ı Kirmânî ve torunu Seyyid Nûrullâh'ın faaliyetleriyle İran dışında daha çok Hint kıtasında yayılmıştır.³⁰ Seyyid Nûrullâh, Şah Ni'metullâh'ın sağlığında

²² Mahmud Erol Kılıç, "Ni'metullâh-ı Velî", s.133.

²³ Cevad Meşkur, "Ni'metullâhiyye", **Mezhepler Tarihi Sözlüğü**, (Çev. Mehmet Mahfuz Söylemez, Mehmet Ümit), Ankara, Ankara Okulu Yayınları, 2010, s.384.

²⁴ Shahram Pazouki, **The Sufi Path: An Introduction To The Ni'matullâhî Sultan Alishahi Order**, Tahran, Haqiqat Publication, 2002, s.13.

²⁵ Ni'metullâh-ı Kirmânî'nin şiirleri hakkında detaylı bilgi için bkz. Muhammed Hamasiyan, **Ber Güzide-i Eş'âr ve Şerh-i Ahvâl ve Âsâr-ı Şâh Ni'metullâh-ı Velî**, Kirman, İntişârât-ı Hidemât-ı Ferheng-i Kirman, 1376.

²⁶ Cevâd Meşkur, "Ni'metullâhiyye", **Mezhepler Tarihi Sözlüğü**, s.384.

²⁷ Mehmed Fuad Köprülü, **a.g.e.**, s.102.

²⁸ Mahmud Erol Kılıç, "Ni'metullâh-ı Velî", s.134.

²⁹ A.e., s.134.

³⁰ A.e., s.134.

Dekken Sultanı Ahmed Şah Behmenî'nin daveti üzerine Dekken'e giderek irşâd faaliyetinde bulunmuştur. Babasının ölümünün ardından oğlu Şemseddîn'i Mâhân Hankahı'nda vekil bırakarak diğer iki oğluyla Dekken'e giden Şah Halîlullah, 860 (m.1456) yılında burada vefat etmiştir.³¹ Ni'metullâhiyye, Hindistan'da babasının ölümünden sonra yerine geçen Muhibbullah tarafından sürdürülmüştür. Aile mensupları, Behmenî sarayla kurdukları akrabalık ilişkisi sayesinde siyâsî ve mânevî gücü Behmenîler'in Kutubşâhîler tarafından yıkıldığı 934 (m.1527) yılına kadar ellerinde tutmuşlardır. Ni'metullâhiyye, Kutubşâhîler³² döneminde İsmâîlîler arasında da yayılmıştır.³³

Ni'metullâhiyye, İran'da Şah Halîlullah'ın Hindistan'a gitmeyip Kirman'da kalan oğlu Mîr Şemseddîn ve torunları tarafından yayılmıştır. Aile mensuplarının İran'da siyâsî hâkimiyeti ele geçiren Safevî hânedarıyla iyi ilişkiler içerisinde olduğu ve iki aile arasında akrabalık tesis edildiği görülmektedir. Şah İsmâîl'in Ni'metullâh-ı Velî'nin soyundan gelen Mîr Nizâmeddîn Abdülbâkî'yi "sadr" tayin etmesi bu aileye duyulan saygının bir işaretidir.³⁴ Safevîler döneminde tamamen Şîleşen Ni'metullâhiyye; Haydârî³⁵, Safevî ve Kalenderî unsurların kaynaşma mahalli olmuştur. Vahdet-i vücûd görüşünü benimsemeleri, varlık anlayışlarını açıklarken sıkça ilm-i hurûf sembolizmine başvurmaları, halkın kendileri hakkındaki sözlerine önem vermemeleri (Melâmetî tavra sahip olmaları), yerleşik olmaktan çok seyyahlığı tercih etmeleri, on iki imam ve mehdî inancı bu unsurların ortak anlayışları arasında zikredilebilir.³⁶

XV. yüzyıldan itibaren Ni'metullâhîler'in Osmanlı topraklarında da faaliyet gösterdikleri bilinmektedir. Celâlzâde Mustafa Çelebi, 949 (1542) yılında Kanûnî Sultan Süleyman'ın Budin seferinden dönüşte Edirne'de karşılanmasını anlatırken karşılamaya katılan derviş grupları arasında Ni'metullâhîler'in de bulunduğunu, Şah

³¹ A.e., s.134.

³² Kutubşâhîler, Hindistan'da Doğu Dekken bölgesinde 1512-1687 yılları arasında hüküm süren bir Türk hânedanıdır. Bu hânedan hakkında detaylı bilgi için bkz. Enver Konukçu, "Kutubşâhîler", **D.İ.A.**, İstanbul, T.D.V. Yayınları, 2002, C.26, s.500.

³³ Mahmud Erol Kılıç, "Ni'metullâh-ı Velî", s.134.

³⁴ A.e., s.134.

³⁵ On üçüncü yüzyılda kurulmuş olan Haydariyye tarîkatı hakkında malûmat için bkz. Tahsin Yazıcı, "Haydariyye", **D.İ.A.**, İstanbul, T.D.V. Yayınları, 1998, C.17, s.35-36; Ahmet Yaşar Ocak, **a.g.e.**, s. 40.

³⁶ Mahmud Erol Kılıç, "Ni'metullâh-ı Velî", s.134.

Ni'metullâh'ın adından bahseden ilk Osmanlı müellifi Atâî ise Ni'metullâhî dervişlerinin daha çok gezginci dervişler olduklarını, Mâhân'da merkez tekkedeki şeyhlerin peygamber soyundan geldiklerini söylemektedir.³⁷

Ahmet Yaşar Ocak'ın belirttiğine göre Ni'metullâh, mürîdlerine on iki imamı temsil eden yeşil renkli on iki dilimli bir tâc giydirmiştir. Onları son derece serbest bırakmıştır. Bu yüzden aralarında şeriata muhalif fikir ve tavır ortaya koyanlar da bulunduğu ifade edilmektedir.³⁸ Bu nedenden ötürü bazı tarihçiler ve araştırmacılar, bu tarîkatın Kalenderîliğin kollarından sayılması gerektiği kanaatindedirler.³⁹

Bu tarîkatın 14. yüzyıldan itibaren bir yandan Orta Asya üzerinden Hindistan'a, diğer yandan da Azarbaycan üzerinden Anadolu'ya sokulmasında ve 17. yüzyıla kadar Osmanlı topraklarında tutulmasında, durmadan seyahat eden dervişlerin payı kadar bu son derece serbest inançlara yer vermesinin de büyük rolü vardır. Mehmed Fuad Köprülü, temelde Şîî bir nitelik arz eden Ni'metullâhîliğin her tarafa yayılan mürîdler sayesinde İran'da Şîîliğin güçlenmesine katkıda bulunduğunu, Safevî devletinin bu sayede kurulabildiğine işaret eder.⁴⁰

Ahmet Yaşar Ocak, Ni'metullâh'ın İslam dünyasında Şîî bir mutasavvıf olarak algılandığına dikkat çekmektedir. Şöhretinin oldukça geniş bir coğrafyaya yayılmasına rağmen **Nefâhâtü'l-Üns** ve **Nesâyimü'l-Mahabbe** gibi başvuru niteliğindeki kaynaklarda Şâh Ni'metullâh'ın biyografisinin yer almamasını bu düşüncesine kanıt olarak göstermektedir.⁴¹

Bazı Ni'metullâhî motiflerin bugün Bektaşîlik içinde eridiği görülmektedir. Bektâşî gülbanklarında adları zikredilen pîrler arasında Şâh Ni'metullâh-ı Velî'nin de ismi geçmektedir.⁴²

XVIII. yüzyılın sonlarına doğru Ni'metullâhîler tarafından ikinci pîr kabul edilen Ma'sûm Ali Şâh Dekkenî, Hindistan'dan İran'a gelip tarîkatı İran'da ihyâ etmeye çalışmışsa da Şîî ulemâsının tepkisiyle karşılaşmıştır. Hatta kendisi ve yerine

³⁷ A.e., s.134.

³⁸ Ahmet Yaşar Ocak, **a.g.e.**, s. 47.

³⁹ A.e., s. 46.

⁴⁰ Mehmed Fuad Köprülü, **a.g.e.**, s. 470.

⁴¹ Ahmet Yaşar Ocak, **a.g.e.**, s. 46.

⁴² Mahmud Erol Kılıç, "Ni'metullâh-ı Velî", s.135.

geçen Nûr Ali Şah bu süreçte öldürülmüştür.⁴³ Meczûb Ali Şâh tarafından sürdürülen tarîkat onun ölümünden (1238/1823) sonra Kevseriyye, Safî Ali Şâhiyye, Şemsiyye, Gunâbâdiyye, Mûnis Ali Şâhiyye adlı kollara ayrılmıştır.⁴⁴ Ni'metullâhiyye, 1970'lerin ortasında Batı'da yayılmaya başlamıştır.⁴⁵ Günümüzde Gunâbâdiyye ve Mûnis Ali Şâhiyye kolları İran, A.B.D. ve bazı Avrupa ülkelerinde faaliyetlerini sürdürmektedir.⁴⁶

Shahram Pazouki'nin **The Sufi Path: An Introduction To The Ni'matullâhî Sultan Alishahi Order** isimli eserine göre Ni'metullâhiyye tarîkatının başlangıcından bugüne uzanan tarîkat silsilesi aşağıdaki gibidir⁴⁷:

- Hz. Muhammed ibni Abdullah
- İmam Ali Bin Ebu Tâlib
- İmam Hasan ibni Ali
- İmam Hüseyin ibni Ali
- İmam Ali ibni Hüseyin, Zeyne'l- Âbidîn
- İmam Muhammed ibni Ali el-Bekîr
- İmam Cafer ibni Muhammed el-Şâkir
- İmam Musa ibni Cafer el-Kâzım
- İmam Ali ibni Mûsâ el-Rızâ
- İmam Muhammed ibni Ali el-Cevâd
- İmam Ali ibni Muhammed el-Nakî
- İmam Hasan ibni Ali el-Askerî
- İmam Huccet ibni el- Hasan el-Mehdî
- Şeyh Marûf Kerhî
- Şeyh Sarî Sakâtî

⁴³ A.e., s.135.

⁴⁴ A.e., s.135.

⁴⁵ John L. Esposito, "Nimatullâhî Tarîqah", **The Oxford Dictionary of Islam**, New York, Oxford University Press, 2003, s. 234.

⁴⁶ Bu kolların 18. yüzyıl ve sonrasında görünüm ve silsileleri hakkında detaylı bilgi için bkz. Leonard Lewisohn, "An Introduction to the History of Modern Persian Sufism, Part I: The Ni'metullâhî Order", **BSOAS (Bulletin of the School of Oriental and African Studies)**, C. LXI, Cambridge, Cambridge University Press, 1998, s. 447-454.

⁴⁷ Shahram Pazouki, **a.g.e.**, s.83-85.

- Şeyh Ebu el-Kâsım Cüneyd
- Şeyh Ebu Rûdbârî
- Şeyh Ebu Ali el-Kâtib
- Şeyh Ebu Ümran el-Mağrîbî
- Şeyh Ebu Kâsım Gurkânî
- Şeyh Ebu Bekir El Nasûh Tûsî
- Şeyh Ahmed Gazâlî
- Şeyh Ebu'l Fazl Bağdâdî
- Şeyh Ebu el-Barakat
- Şeyh Ebu Mesûd el-Endülüsî
- Şeyh Ebu Madyan el-Mağrâbî
- Şeyh Ebu Saîd el-Saîdi Ebû el Fütuh
- Şeyh Kemaleddîn el-Kûfî
- Şeyh Ebu Bekir Sâlih Barbarî
- Şeyh Abdullâh Yaffî
- Şâh Ni'metullâh-ı Velî
- Şâh Halilullâh I
- Şâh Muhibbullâh I
- Şâh Atiyetullâh I
- Şâh Halilullâh II
- Şâh Şemseddîn Muhammed I
- Şâh Muhibbullâh II
- Şâh Şemseddîn Muhammed II
- Şâh Kemaleddîn Atiyetullâh II
- Şâh Şemseddîn Muhammed III
- Şâh Kemaleddîn Atiyetullâh III
- Şâh Mahmud Deccânî
- Şâh Şemseddîn Deccânî
- Rızâ Alişâh Deccânî Hazretleri
- Şeyhler şeyhi Masum Alişâh Deccânî

- Şeyhler şeyhi Nur Alişâh
- Hüseyin Alişâh Isfahânî Hazretleri
- Meczûb Alişâh Hemedânî Hazretleri
- Zeyne'l- Âbidîn Şîrvânî Mest Alişâh Hazretleri
- Rahmet Alişâh Şîrâzî Hazretleri
- Muhammed Kâzım Saadet Alişâh Hazretleri
- Hacı Molla Sultan Alişâh Gunâbâdî Hazretleri
- Hacı Molla Ali Nur Alişâh II Hazretleri
- Hacı Muhammed Hasan Sâlih Alişâh Hazretleri
- Hacı Sultan Hüseyin Tâbande Rızâ Alişâh Hazretleri
- Hacı Ali Tabande Mahbub Alişâh Hazretleri
- Hacı Dr. Nur Ali Tâbande Meczûb Alişâh Hazretleri

Bu silsileden anlaşılacağı üzere Ni'metullâhiye tarîkatının kökeni, Hz. Muhammed'e dayandırılmaktadır. "On İki İmam"ı da çevreleyerek genişleyen silsile, 57. pîr olarak kabul edilen Hacı Dr. Nur Ali Tâbande Meczûb Alişâh'a ulaşmaktadır.

I. BÖLÜM:

FAKÎRULLAH EL-HÜSEYNÎ'NİN HAYATI VE ESERİNİN İNCELENMESİ

A. FAKÎRULLAH EL-HÜSEYNÎ'NİN HAYATI

Mürâcaat edebildiğimiz biyografi türü kitaplarda, üzerinde çalıştığımız **Tarîka Fî Âdâbi's-Sülûk** isimli eserin müellifi olan Fakîrullah El-Hüseyinî hakkında bir bilgiye ulaşamadık. Yazarın kendi eserinden de geniş bir bilgi edinmek mümkün olmadı. Ancak yine de eserindeki bazı ipuçlarını değerlendirmek suretiyle hakkında bazı şeyler söylenebilir.

Eserinde, sık sık Ni'metullâhiyye tarîkatının kurucusu olan Şâh Ni'metullah-ı Velî'ye göndermeler yaparak onun “gönülden bağılı” olduğunu vurgulaması, Fakîrullah El-Hüseyinî'nin Ni'metullâhiyye tarîkatına mensup bir mutasavvıf olduğunu düşündürmektedir. Mensup olduğu tarîkatının âdâbını anlattığı söz konusu eserde, tarîkatın kurucusunu övgüyle anmakta ve bu eseri onu tanıtmak için kaleme aldığını ifade etmektedir.

این فقیر الله الحسینی چاکر شاه ولایت و قطب المحققین، العارف بالله، الموصوف به صفات الله شاه نعمت الله ولی رحمہ الله علیہ این مقدار در تقریر آوردهام به مقدار آنچه با فقیر بوی رسیده بود از نظر مرشد طریقه تانو نیاز این قدر داند¹.

Şâh-ı Velâyet, Kutbü'l-Muhakkikîn, Ârifî Billâh ve Allah'ın sıfatlarıyla sıfatlanmış Şâh Ni'metullâh-ı Velî (Allah ondan razı olsun)'nin kölesi ben Fakîrullah Hüseyinî'ye ondan ulaşmış olan çok az bir şeyi yazdım ta ki tarîkate yeni girmiş birisi tarîkat mürşidinin gözünden bu kadarını bilsin.

¹ M 48/b

خردۀ فقر بدین خردِ ضعیف عیب نگیرند از کرم و احسان عمیمۀ خودشان و اگر سهو و خطای در این تقریر گذشته باشد مردانِ اهلِ مروت از راه احسان عفو فرماید².

“Bu fakîrin amacı, kendi kerem ve ihsânlarıyla hocasını tanıtmak idi. Ama elimden bu geldi. Eğer hatam var ise bu yazıda müriüvvet ehli, ihsânlarıyla beni affetsinler.”

Fakîrullah El-Hüseynî, bu tarîkatnâme-yi, Şâh Nîmetullâh-ı Velî'den kendisine intikal eden bilgiler ışığında kaleme aldığını ifade etmektedir.

و این فقیر حقیر اقل عباد الله (ع) الحسینی از حضرت با رقعت قطب المحققین و مرشد السالکین و سلطان العارفین سید نعمة الله رحمه الله علیه این نظر افتاده که اول تاج رسانید و آنگاه وصله رسانید³.

“Allah’ın en hakîr kulu olan bu fakîr el-Hüseynîye’ye Kutbü’l-Muhakkikîn, Mürşidü’l-Sâlikîn, Sultânü’l-Ârifîn Seyyid Ni’metullâh-ı Velî (r.a.)’den bu görüş intikâl etmiştir ki mürîde önce külâh sonra kisve tevcih edilir.”

Müellifin yaşadığı devir hakkında kesin bir tarih ifade etmemiz mümkün değildir. Şah Ni’metullâh-ı Velî’nin yaşadığı devirle eserin istinsâh edildiği tarihler arasındaki herhangi bir tarihte yaşamış olmalıdır. Bu konuda ne yazık ki daha fazla bir malumâta ulaşamadık.

Yazarın yaşadığı coğrafya hakkında da elimizde net bir bilgi bulunmamaktadır. Fakat eserde kullandığı bazı ifadelerden ve Iraklıların tarîkat usulünü vurgulu bir biçimde dile getirmesinden ötürü Irak coğrafyasında yaşadığı düşünülebilir.

و این طریقتِ عراقیان است و این طریقت از همه افضلتر است و احکمت⁴

“Bu, Iraklıların usulüdür. Ve bu usul, hepsinden daha üstündür. Ve daha sağlamdır”.

² M 49/a

³ M 17/b, M 48/b

⁴ M 24/ b, M 32/b, M 40/b

Müellifin ismine gelince, her ne kadar eserinin sonunda Fakîrullâh el-Hüseyînî ifadesini kullanmışsa da burada geçen “Fakîrullâh”ın genel bir ta’bir olduğunu ve bunu kendisinin seyrü sülûkta fakîrlik mertebesine ulaşmış olmasından dolayı kullandığını düşünmekteyiz. Eserinin pek çok yerinde Hz. Hüseyin’e atıfta bulunan Fakîrullah’ın, el-Hüseyînî nisbesini kullanması, soyunun Hz. Hüseyin’e dayanıp dayanmadığı, hususunda kesin bir malûmat vermemektedir.

این فقیر الله الحسینی چاکر شاه ولایت و قطب المحققین، العارف بالله، الموصوف به صفات الله شاه نعمت الله ولی رحمہ الله علیہ این مقدار در تقریر آوردهام⁵

“Ben Fakîrullah Hüseyînî’ye ondan ulaşmış olan çok az bir şeyi yazdım”.

Kullandığı ifadeler, yazarın Şîî mezhebinden olma ihtimâlinin yüksek olduğu düşüncesini vermektedir.⁶ İlk üç hâlifenin isimlerini hiç anmayan yazar, eserinin muhtelif yerlerinde Hz. Ali’den büyük bir övgüyle söz etmektedir.

خصوصاً بر سلطان عارفان و سر حلقه درویشان که دل از جان ایشان به کرشمه معانی بیان بربود و زنگ کثرت بشریت را از چهره ضمیر آن پاکان به صیقل معرفت دیان زدود؛ یعنی امیرالمؤمنین و امام المتقین اسد الله الغالب غالب کل غالب علی ابن ابی طالب و سلم تسليماً حمداً كثيراً كثيراً⁷

“Özellikle gönüllerini canlarından bir anlam kırıışmesiyle çalan ve beşerîyyetin kesret pasını, o temiz yaradılışlıların çehresinden Allah’ın mârifet cilâsıyla temizleyen dervîşler halkasının başı ve âriflerin sultanı yani mümînlerin emiri ve muttakîlerin imamı, Allah’ın aslanı, tüm üstünlerin üstünü Ali bin Ebû Tâlib’in üzerine selâmlar olsun ve Allah’a sonsuz hamdlar olsun.”

Fakîrullah el-Hüseyînî, eserinde “masum imamlar” olarak nitelendirdiği “On İki İmam”ı da sıkça zikretmektedir.⁸ Örneğin tarîkate yeni giren mürîde ahd verdirilmesi sırasında “On İki İmam”ın isimlerinin sırasıyla yâd edilmesi gerektiğini şu cümlelerle belirtmektedir:

⁵ M 49/b

⁶ M 14/b-15/a, M 40/a, M 46/b

⁷ M 2/a

⁸ M 10/a, M 10/b, M 11/a, M 13/a-13/b, M 16/b, M 18/b, M 40/a, M 46/b

وَأَشْهَدُ أَنَّ مَوْلَانَا وَسَيِّدَنَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ وَإِمَامَ الْمُتَّقِينَ، أَسَدَ اللَّهِ الْغَالِبِ عَلَيَّ ابْنِ أَبِي طَالِبٍ، إِمَامًا حَقًّا
وَارِثًا مَعْصُومًا مِنْ قِبَلِ اللَّهِ وَقَبْلَ رَسُولِهِ، بَعْدَهُ أَوْلَادُ الْإِمَامِ حَسَنِ وَالْإِمَامِ حُسَيْنٍ، وَعَلَيَّ ابْنِ الْحُسَيْنِ، وَمُحَمَّدُ ابْنِ
عَلِيٍّ، وَجَعْفَرُ ابْنِ مُحَمَّدٍ، وَمُوسَى ابْنُ جَعْفَرٍ، وَعَلِيُّ ابْنُ مُوسَى، وَمُحَمَّدُ ابْنُ أَبِي عَلِيٍّ، وَعَلِيُّ ابْنِ مُحَمَّدٍ، وَحَسَنِ
ابْنِ عَلِيٍّ، وَمُحَمَّدُ ابْنِ الْحَسَنِ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ وَعَلَيْهِمْ أَجْمَعِينَ⁹

“Yine ben şehâdet ederim ki Mevlâmız ve büyüğümüz mümînlerin emiri, muttakîlerin imamı Allah’ın muzaffer arslanı Ali bin Ebi Tâlib’in hak imamı ve masum olduğuna şahitlik ederim ve ondan sonra da İmam Hasan, İmam Hüseyin, Ali bin Hüseyin, Muhammed bin Ali, Cafer bin Muhammed, Musa bin Cafer, Ali bin Musa, Muhammed bin Ebi Ali, Ali bin Muhammed, Hasan bin Ali ve Muhammed bin Hasan’ın üzerine tüm salât ve selâmlar olsun.”

Yine eserinde tasavvuf yoluna giren mürîdin bağlanacağı şeyhin nübüvvet ailesinden gelen bir seyyid olması gerektiğini söylemektedir.¹⁰ Bu hususlara ilaveten yazar, Hz.Hüseyin’in gönülden bağlısı olduğunu dile getirmekte ve eserinde bu vesileyle Kerbelâ hâdisesine de gönderme yapmaktadır. Meselâ risâlenin “Dervîşlerin sohbetinde sakalık yapmak ve şerbet sunmak” başlıklı bölümünde, tekkede sakalık görevini ifâ eden mürîdin, elindeki suyu diğer dervîşlere sunacağı sırada “Saka Hüseyin” sözünü söylemesi ve Hz. Hüseyin’in aşkıyla dolu olan dervîşlerin de bu suyu “Kerbelâ şehidinin aşkına” içmeleri gerektiğini söylemektedir.

چون آب به دستِ درویشان دهد باید که کوزه آب را به روی هر دو دست گیرد و در پای چنان ایستد
و گوید سقا حسین و این لفظ به جهت آن است که درویشان جگر سوخته ماتم زده حسین به عشق آن سلطان
سرا پرده حقیقت و آن قرة العیننبوت و ولایت آن مظلوم شهید دشت کربلا آب بر می دارند و آب می چشانند.
پس چون به عشق آن دل سوخته کربلا، آن تشنه لب پر بلا آب به درویشان دهند¹¹

“Dervîşlerin eline suyu verirken testiye her iki eliyle tutması ve ayakta öylece durması ve “Saka Hüseyin” demesi gerekir. Bu söz, Hz. Hüseyin’in üzgün, ciğerleri dağlı dervîşlerinin; o hakikat sarayının sultanı ve nübüvvetin göz bebeği ve Kerbelâ [26b] çölünün mazlum şehidinin aşkına suyu almaları ve tatmaları içindir. Ve mürîd,

⁹ M 15/a

¹⁰ M 3/b

¹¹ M 26/a-26/b

suyu dervîşlere verir. Sonra Kerbelâ'nın ciğeri dağlısının ve o belânın dudağı kurusunun aşkına, suyu dervîşlere verince Hz. Hüseyin aşkına "Saka Hüseyin" demesi ve vermesi evlâdır. Çünkü tarîkate yeni girmiş bu sâdık mürîd bunu söyleyince Hz. Hüseyin'in aşkıyla dolu olan mürîdlerden her kim susamışsa aşkla ver der."

Ortaya koyduğu eser, müellifin tasavvuf yoluna girdiğini, iyi bir tarîkat eğitimi aldığını, seyr u sülûkta fakîrlik mertebesine eriştiğini göstermektedir. O, bu mertebeye doğru ilerlerken katettiği evreleri, tasavvuf ve tarîkat hakkında elde ettiği bilgileri kaleme alarak gelecek kuşaklara aktarma ihtiyacını hissetmiş olmalıdır.

Eserini Farsça olarak yazması ve çeşitli vesilelerle âyet ve hadislerden fazlaca istifade etmiş olması Arapça ve Farsçaya hâkim olduğunu ortaya koymaktadır. Buna ilâveten kendisini "Allah'ın en hâkir fakîri" ve "Şâh Ni'metullâh-ı Vefî'nin fakîri (mürîdi)" olarak vasıflandırması ve bu gibi ifâdeler onun oldukça alçakgönüllü bir insan olduğunu işaret etmektedir.¹²

B. TARİKA FÎ ÂDÂBÎ'S-SÜLÛK'UN İNCELENMESİ

1. Tarîka Fî Âdâbi's-Sülûk'un Nüsha Tavsifi

Fakîrullah el-Hüseyinî'nin **Tarîka Fî Âdâbi's-Sülûk** isimli mensur eserinin tesbit edebildiğimiz yegâne nüshası, Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi Hacı Mahmud Efendi Koleksiyonu'nda 3144 numarayla müstakil bir eser olarak kayıtlı bulunmaktadır. Mevcut nüsha 49 varaktan oluşmaktadır. Ancak 38b'den sonra ne kadar olduğunun tahmini güç olmakla birlikte, müellifin eserini beş bâb üzerine kurduğunu ifade etmesinden hareketle eserin beşinci bâbının bir kısmının noksanlığı söz konusudur. Kitap, 240x140 mm. ebatlarındadır. Her sayfada 13 satır mevcuttur. Nesih hatla aharlı âbâdî kâğıt üzerine yazılmıştır. Siyah renkli ciltle kaplı olan eserin iç kapağında ebrû sanatının icra edilmediği görülmektedir. Ayrıca kitap içerisinde de

¹² M 33/b

tezhip yahut minyatür sanatlarından istifade edilmemiştir. Kısacası eser, gayet mütevazı bir formdadır. Eserin ismi, kırmızı mürekkeple belirtilmiştir. İstinsah tarihi h.1044 olarak kaydedilmiştir. Müstensih kaydı bulunmamaktadır.

Tarîka Fî Âdâbi's-Sülûk şu cümlelerle başlamaktadır:

کتابِ طریقه فی آداب السلوک الفقرا

و اركانها من الابتداء الى الانتهاء

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ سِیَاسِ بَی قِیَاسِ وَاجِبِ الْوُجُودِ وَیِ رَا کِه دَر خَزَانَةُ جُودِ رَا بِه مِفْتَاحِ وَجُودِ
بِرِ خَاصَانِ خُودِ گُشُودِ وَ آنچِه دَر سِرِ غَیْبِ هُویْتِ او بُود جُمْلَه رَا بِه کَشْفِ عِیَانِ بِه عَالَمِ شِهُودِ نُمُودِ

Şu satırlarla son bulmaktadır:

این کتاب شاهدِ احوالِ او باشد و ناظرِ افعالِ او به جمیعِ الحدث من ابتداء الفقر الى نهايت الفقر به
حسبِ اركان و طوقِ الظاهر الاجل معلوماتِ الباطن و اختيار آن اربابِ طریقه خردۀ فقر به این خردِ ضعیف
عیب نگیرند از کرم و احسانِ عمیمۀ خودشان و اگر سهو و خطای در این تقریر گذشته باشد مردانِ اهلِ
مرۆت از راهِ احسانِ عفو فرماید وَ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَامِیْنِ وَ الصَّلَوتَه وَ السَّلَامُ عَلٰی خَیْرِ خَلْقِهِ مُحَمَّدٍ وَ آلِهِ
اجمعین تمت

2. Eserin Türü

Tarîka Fî Âdâbi's-Sülûk, dinî-tasavvufî türde mensur bir eserdir. Kısa olmasına rağmen, özellikle tekke ve tarîkat kültürü yönünden önem taşıyan bir eserdir. Tarîkat âdâbı gibi tasavvufî ve sosyal bir konuyu işlemektedir. Tasavufila ilgili bazı terim ve kavramları da ihtiva eden bu eser, Fakîrullah ve bağlı olduğu tarîkat bakımından da önemli bir yere sahip olmalıdır. Söz konusu eser, gerek isminden anlaşıldığı gibi gerekse muhtevası itibariyle bir “tarîkatnâme” olma özelliği taşımaktadır. Bu noktadan hareketle tarîkatnâme türü hakkında bilgi vermek isabetli olacaktır.

Tarîkatnâmeler

Kökü itibariyle, “davet, çağrı” manası ifade eden “edep”, dînin gerekli gördüğü ve aklın en güzel saydığı bütün söz ve davranışları kapsamaktadır.¹³ “Âdâb” ise edep kelimesinin çoğulu olup, lügâtte terbiye, incelik, nezâket, utanma, usluluk ve iyi ahlâk gibi anlamlara karşılık gelmektedir. Tasavvufun ilk dönemlerinden itibaren kullanılmaya başlanan âdâb kavramı, tarîkata intisâbın ardından seyr u sülûk adı verilen manevî yolculuk sürecinde riayet edilmesi gereken kuralların yanı sıra şeyh ve ihvâna karşı göz önünde bulundurulması istenen tavırları da ifade etmiştir.¹⁴ Bu çerçevede dervişlere yol gösteren tavsiyeler, “âdâb ve erkân” başlığı altında ya müstakil risâleler hâlinde ya da tasavvufa dair genel bilgiler veren eserlerin içinde bir bölüm olarak ele alınmıştır. Bu tür eserlere “Âdâbü’l-mürîdîn” “Edebü’l-mürîd”, “Âdâbü’l-mutasavvıfe”, “El-Vasâya” ve “Tarîkatnâme” gibi isimler verilmektedir.¹⁵

Bu konu hakkında ilk olarak kaleme alınan başlıca müstakil eser ve yazarları şunlardır¹⁶: Yahya b. Muaz er-Râzî, **Kitabü’l Mürîdin**¹⁷; Hâris el-Muhâsîbî, **Âdâbü’n-Nüfûs**¹⁸; Hakîm et-Tirmîzî, **Âdâbü’l-Mürîdîn**¹⁹ ve **Edebü’n-Nefs**²⁰; Cüneyd-i Bağdâdî, **Edebü’l-Mütfakîr İlallâh**²¹; Ebu Ali er-Ruzbârî, **Kitâbü Edebi’l-Fakr**.²²

¹³ Abdülaziz Bayındır, “Âdâb”, **D.İ.A.**, C.1, İstanbul, T.D.V. Yayınları, 1988, s. 334.

¹⁴ Süleyman Uludağ, “Âdâbü’l-Mürîd”, **D.İ.A.**, C.1, İstanbul, T.D.V. Yayınları, 1988, s.336.

¹⁵ A.y.

¹⁶ A.y.

¹⁷ Eser hakkında detaylı bilgi için bkz. Fuad Sezgin, **Geschichte des Arabischen Schrifttums (GAS)**, C.I, Leiden, E. J. Brill, 1967, s.646.

¹⁸ Eser hakkında detaylı bilgi için bkz. Hâris el-Muhâsîbî, **Âdâbü’n- Nüfûs**, (Nşr.Abdülkadir Ahmed Ata), Beyrut, El-Mektebü’s-Sefakiyye, 1988.

¹⁹ Eser hakkında detaylı bilgi için bkz. Hakîm et-Tirmîzî, **Âdâbü’l-Mürîdîn**, (Nşr. Abdülfettâh Abdullah Bereke), Kahire, t.y.

²⁰ Eser hakkında detaylı bilgi için bkz. Hakîm et-Tirmîzî, **Edebü’n-Nefs**, (Nşr. Ahmed Abdürrahîm es-Sâyih), Kahire, 1993.

²¹ Eser hakkında detaylı bilgi için bkz. Fuad Sezgin, **a.g.e.**, s.649.

²² Eser hakkında detaylı bilgi için bkz. Fuad Sezgin, **a.g.e.**, s.663.

Tasavvufun ana hatlarını işleyen eserlerde de âdâbü'l-mürîd bahsine geniş bir yer ayrılmıştır. Kuşeyrî, **er-Risâle**²³’inde hem irade ve edep bahsinde hem de eserine eklediği son bölümde mürîdlerin dikkat etmeleri gereken kâide ve esaslardan bahsetmiştir.²⁴ Yine Ebu Nasr Serrâc’ın **el-Lüma**’da “Kitâbü Edebi’l-Mutasavvıfe”²⁵ başlığı altında, Muhammed Gazzâlî’nin ise **İhyâu Ulûmiddîn**²⁶’de mürîdlerin dikkat etmeleri gereken esasları oldukça ayrıntılı olarak ele aldığı görülmektedir.²⁷ Bu alanda yazılan eserlerin en meşhuru ise Ebu’n-Necîb Ziyâeddîn es-Sühreverdî’nin **Âdâbü’l-Mürîdîn**²⁸ adlı hacimli eseridir.²⁹

Tekke ve tarîkat nizamının belli bir sistem halinde ortaya çıkmasından sonra mürîdlerin âdâbı konusu da buna göre yeniden şekillenmeye başlamıştır.³⁰ Tarîkatların teşekkül etmeye başlamasının ardından hemen her şeyh, mensup olduğu tarîkatın âdâbına dair risâleler kaleme almaya başlamıştır. Abdullah Salâhaddîn-i Uşşâkî’nin Uşşâkîlikle ilgili **Tuhfetü’l-Uşşâkiyye**³¹ ve Yakub Avfî’nin Celvetîliğe yönelik kaleme aldığı **Hediyetü’s-Sâlikîn**³² adlı eserleri bu bağlamda zikretmek mümkündür.³³

Mürîdlerin şeyhe, şeyhin mürîdlere karşı göstermesi gereken edep; mürîdlerin kendi aralarında uymaları gereken edep; selamlaşma âdâbı; sohbet, sefer, sofrâ âdâbı; savm ve salât âdâbı; tarîkata girme, hırka ve tâc giyme âdâbı; tekke, semâ, devran ve zikir âdâbı; taharet âdâbı; evlenme âdâbı; uyku âdâbı; inzivâ ve çile âdâbı; kabir ve

²³ Eser hakkında detaylı bilgi için bkz. Abdülkerim Kuşeyrî, **Risâle-i Kuşeyrî**, (Haz. Ali Arslan), İstanbul, Hikmet Neşriyat, 2012.

²⁴ Süleyman Uludağ, “Âdâbü’l-Mürîd”, s.337.

²⁵ Eser hakkında detaylı bilgi için bkz. Ebû Nasr Serrâc, **El-Lüma** (Çev. Hasan Kamil Yılmaz), İstanbul, Erkam Yayınları, 2013.

²⁶ Eser hakkında detaylı bilgi için bkz. Muhammed Gazzâlî, **İhyâu Ulumi’d-Din**, (Çev. Ahmed Serdaroğlu), İstanbul, Bedir Yayınevi, 1974.

²⁷ Süleyman Uludağ, “Âdâbü’l-Mürîd”, s.337.

²⁸ Eser hakkında detaylı bilgi için bkz. Ebu’n-Necîb Ziyâeddîn es-Sühreverdî, **Âdâbü’l-Mürîdîn-Yol Ahlakı**, (Çev. Süleyman Gökbulut), İstanbul, Büyüyen Ay Yayınları, 2014.

²⁹ Süleyman Uludağ, “Âdâbü’l-Mürîd”, s.337.

³⁰ A.y.

³¹ Eser hakkında detaylı bilgi için bkz. Abdullah Salâhaddîn-i Uşşâkî, **Uşşaki Sâliklerinin Âdâbı (Tuhfetü’l-Uşşakiyye)**, (Haz. Mahmud Erol Kılıç), İstanbul, Uşşaki Vakfı Yayınları, 1998.

³² Eser hakkında detaylı bilgi için bkz. Yakub Afevî b. Mustafa Efendi, **Hediyetü’s-Sâlikîn**, İstanbul, Bahriye Matbaası, 1331.

³³ Abdurrezzak Tek, “XVII. Yüzyılda Melâmî Şeyhlerinden Sunullah Gaybî’nin Bakışı İle Tarîkat Âdâbı”, **Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, C.18, S:1, 2009, s.210-211.

türbe ziyaretlerinin âdâbı, hilâfetle ilgili merasim âdâbı tarîkatnâmelerde işlenen konuların başında gelmektedir. Günümüz koşullarında oldukça ayrıntılı olarak algılanabilecek bu konu başlıkları, tarîkat mensuplarının edep kurallarına ne kadar büyük bir önem atfettiklerini gözler önüne sermektedir. Tasavvuf ve tarîkat terbiyesinin amacı da sâlikî Allah’a ve halka karşı hem batın hem de zâhir açısından edepli hâle getirmektir.³⁴ Sufiler, zerafet ve nezaketin kaynağı olan bu anlayışı çok sık sarf ettikleri “Edep yahu!” sözüyle ifade etmişlerdir.³⁵

Kısacası bu tür eserler, tarîkat mensuplarının eğitimi temin etmek maksadıyla yazılmış olup tarîkatın dâhili prensiplerinden, seyr ü süluk özelliklerinden, mürîdin ve şeyhin vazifelerinden, zikir esnasında okunacak dualardan bahsetmektedirler.³⁶

Türk kültür ve edebiyatında Eşrefoğlu Rumî’den başlamak üzere pek çok müellif, tarîkatnâmeler vasıtasıyla şeyh-mürîd ilişkilerini anlatmakta, zaman zaman da tasavvufun fikri boyutunu ele alarak âyetler, hadisler, menkıbeler ve üstatlardan aktarılan ilkeler yoluyla bir düşünüş veya davranış biçimini öngörmektedir. Bu eserlerden bazıları şunlardır³⁷:

Eşrefoğlu Rûmî, **Tarîkatnâme**³⁸

Bolulu Himmet Efendi, **Tarîkatnâme**³⁹

Aziz Mahmud Hüdâyî, **Tarîkatnâme**⁴⁰

³⁴ Süleyman Uludağ, “Edep”, **D.İ.A.**, C.10, İstanbul, T.D.V. Yayınları, 1994, s.415.

³⁵ A.y.

³⁶ Osman Türer, **Tasavvuf Tarihine Giriş**, Erzurum, Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, 1992, s.5.

³⁷ Karabaş-ı Velî, **Halveti Şabani Yolunun Âdâbı: Miyâr-ı Tarîkat**, (Haz. Mustafa Tatcı), İstanbul, H Yayınları, 2013, s.27-29.

³⁸ Bu eser hakkında detaylı bilgi için bkz. Eşrefoğlu Rûmî, **Tarîkatnâme**, (Haz. Esra Keskinçilic), İstanbul, Gelenek Yayıncılık, 2002.

³⁹ Bu eser hakkında detaylı bilgi için bkz. Nurettin Albayrak, “Himmet Efendi”, **D.İ.A.**, C.18, İstanbul, T.D.V. Yayınları, 1998, s.58.

⁴⁰ Bu eser hakkında detaylı bilgi için bkz. Aziz Mahmud Hüdâyî, **Tarîkatnâme (Giriş-Inceleme-Metin-Dizin)**, (Haz. Nevzat Özkan), Kayseri, 1997.

Yiğitbaşı Veli Ahmed Şemseddin Marmaravî, **Hurde-i Tarîkat**⁴¹

Yakubzâde Mehmet Efendi, **Tarîkatnâme-i Halvetiyye**⁴²

Karabaş-ı Velî, **Miyâr-ı Tarîkat**⁴³

Niyâzî-i Mısırî, **Risâle-i Usûl-i Tarîkat**⁴⁴

Fakîrullah el-Hüseynî, ilâhî aşka erişmek isteyen, bunun için tekkeye bağlanan ve seyr-i sülûk yolculuğuna çıkan mürîdin atması gereken adımları, uyması gereken kuralları **Tarîka Fî Âdâbi's-Sülûk**'ta izah etmektedir. Mürîdin, nefsinin nasıl ayaklar altına alacağını, hangi duaları okuyacağını, ruhunu bu dünyanın ve maddenin kirinden hangi suretle arındıracağını bildirmektedir. Eserde, sâlikin mürşide ve ihvana nasıl hürmet göstereceğinin yanı sıra tekkenin içinde ve dışında görmesi gereken hizmetler de sırasıyla açıklanmıştır.

3. Eserin Dil ve İmla Özellikleri

Fakîrullah El-Hüseynî, tasavvuf kültürünün şekillendirdiği tekke çevresinde yetişmiş bir yazardır. Arapça ve Farsçaya hâkim olan mutasavvıf, eserini Farsça olarak yazmıştır. **Tarîka Fî Âdâbi's-Sülûk**'te dilin sade olduğu söylenebilir. Ancak müellifin dili kullanımda gösterdiği bazı zaafiyetler ve yine müellifin ifadesiyle eserin târikat ehli için kaleme alınmış olması hem muhteva hem de dil açısından

⁴¹ Bu eser hakkında detaylı bilgi için bkz. Cemal Kurnaz, Mustafa Tatcı, Halil Çeltik, "Türk Edebiyatında Mi'yar Geleneği İçinde Yiğitbaşı Ahmed Şemseddin Marmaravî'nin "Hurde-i Tarîkatı", **Tasavvuf Dergisi**, S.3, Nisan, Ankara, Nisan 2000, s.43-64.

⁴² Bu eser hakkında fazla bilgi için bkz. Nuri Özcan, "Yakubzâde Mehmet Efendi", **D.İ.A.**, 2003, C.28, İstanbul, T.D.V. Yayınları, 2003, s.460.

⁴³ Bu eser hakkında fazla bilgi için bkz. Karabaş-ı Velî, **Halvetî Şabanî Yolunun Adabı: Miyâr-ı Tarîkat**, (Haz. Mustafa Tatcı), İstanbul, H Yayınları, 2013.

⁴⁴ Bu eser hakkında detaylı bilgi için bkz. Hasan Kavruk, **Malatyalı Niyâzî-i Mısırî: Hayatı, Sanatı, Eserleri ve Türkçe Şiirleri**, Malatya, Malatya Belediyesi Kültür Yayınları, 2004; Baha Doğramacı, **Niyâzî-yi Mısırî: Hayatı ve Eserleri**, Ankara, Kadioğlu Matbaası, 1988; Mustafa Aşkar, **Niyâzî-i Mısırî ve Tasavvuf Anlayışı**, Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları, 1998.

metnin anlaşılmasında zorluklar yaratmaktadır. Eserde görülen dil ve imlâ özellikleri şöyle sıralanabilir:

1. Gereksiz tekrarlara yer vermesi

a. Yardımcı fiil 'باید' in gereksiz tekrarı

اربابِ طریقت فرموده‌اند که خادم کر باید و گنگ باید و کور باید.....⁴⁵

و باید که اگر تاج پوش باشد اوّل باید که تاج را به طریقت که.....⁴⁶

b. Sayı sıfatlarının gereksiz tekrarı

خادمی کردن آن است که اوّل پیرِ کاملِ طریقت اوّل سفره خود را.....⁴⁷

c. Harf-i nişâne را nın gereksiz tekrarı

و آدم صفی را و نوح بخی را و ابراهیم خلیل را و جمیع انبیا را و اولیا را و ائمه معصومین را و پیران مردانِ راه حق و کمر بستگانِ اهلِ خدمت و عزت را یاد کند⁴⁸

d. Pekiştirme zamiri 'خود' un gereksiz tekrarı

مرید صادق از غایتِ اعتقاد خود را بدین راه پر مشقت خود را سپرده باشد⁴⁹

e. ”و” atıf harfî ile bağlı olan ibârelerin başındaki harf-i izâfelerin gereksiz tekrarı

و بگوید که باز گشتی از چیزی که رضای حق تعالی بدان نیست و رضای محمد مصطفی صلعم بر آن نیست و رضای اولیاء الله و رضای ائمه معصومین و پیران بدان نیست⁵⁰

f. Muzafin gereksiz tekrarı

⁴⁵M 29/a

⁴⁶M 7/a

⁴⁷M 30/b

⁴⁸M 40/a

⁴⁹M 12/b

⁵⁰M 12/b

... چیزی که رضای حق تعالی بدان نیست و رضای محمد مصطفی صلعم بر آن نیست و رضای اولیاء الله و رضای ائمه معصومین و پیران بدان نیست⁵¹

g. Mefulün gereksiz tekrarı

باید که خادم پیر بر خیزد و سفره که آن سفره را دوازده بند و حلقه در او باشد با هفته بند و آن سفره را پیر از نان و حلوا پر کند⁵²
بدان عاشق عرض کند بگوید پیر مرشید طریقت با مرید صادق که⁵³

h. Bağlaç olan 'که' nin gereksiz tekrarı

فامّا اولاً و اجلّ آن است که او را در آب غسل دهند که شاید که وی را حالی باشد که او واجب غسل باشد⁵⁴

2. Devrik cümlelere yer verilmiş.

پوست تکیه‌ای بدو انعام کند پیر⁵⁵

از غبار حسن پاک کند آنها را⁵⁶

باز در حق او تکبیری پیر بگوید⁵⁷

3. İsim ve zamir bir arada kullanılmış.

و اوّل سفره را بندهای او را باز کند⁵⁸

بعد از آن موالیان با آن موالی دقه ائمه معصومین را بدو عرض کند⁵⁹

4. Bazen izâfet harfî kullanılması gereken durumlarda kullanılmamış.

باید که او را این مرتبه به مرتبه دیگر مراجعت نمایند⁶⁰

5. Sayı sıfatı ve birlik yâ'sı bir arada kullanılmış.

خدمت اول او آن است که یکی کوزه‌ای پر آب کند⁶¹

⁵¹ M 12/b

⁵² M 44/a

⁵³ M 10/b

⁵⁴ M 6a/6b

⁵⁵ M 22/b

⁵⁶ M 23/a

⁵⁷ M 41/a

⁵⁸ M 45/a

⁵⁹ M 14a/14b

⁶⁰ M 20/b

⁶¹ M 18/b

6. Eş anlamlı kelimeler arka arkaya kullanılmış.

و چون دریا سخی باشد و کریم و⁶²

از جانبِ راستِ یمین نهند⁶³

7. Fiil zamanlarında uyumsuzluklar yapılmış.

در قسم خوردن رو نبیند هر که رو دید چشم او از جانبِ حق کور است⁶⁴

8. Özne-yüklem uyuşmazlığı yapılmış.

اگر کسی را از بندگانِ خود کار جَنّت کنند به جَنّتِ مَخْدُ فرستد⁶⁵

درویشِ طالب خواهد که دستِ ارادت به دامنِ ولایتِ درویشان زنند⁶⁶

9. Mutlak gereklilikte bazen asıl fiil mastar hâliyle kullanılmış.

صبر باید کردن⁶⁷

10. Mutlak yeterlilikte bazen asıl fiil mastar hâliyle kullanılmış.

آن مرید تواند بیرون آمدن⁶⁸, از سرِ ایشان توان دانستن نه از برِ ایشان⁶⁹

11. Bazen Arapça kırık çoğullar Farsça çoğul takısı “ها” ile yeniden çoğul yapılmış.

از مراحلِ ها و منزلِ ها باید⁷⁰.....

12. Bazen Arapça üstünlük sıfatları Farsça üstünlük sıfat eki “تر” ile birlikte kullanılmış.

⁶² M 42/b

⁶³ M 9/a

⁶⁴ M 29/b

⁶⁵ M 34/b

⁶⁶ M 5/a

⁶⁷ M 24/a

⁶⁸ M 3/b

⁶⁹ M 17/b

⁷⁰ M 19/b

احکمت، افضلتر⁷¹

13. İzafet kesresi sâkin elif ا ile biten muzaf kelimelerden sonra ی yazılmış.

آنگاه میان بستن‌های دیگر او⁷²

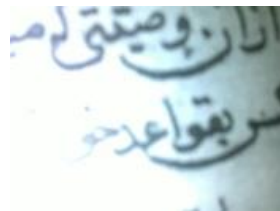
14. “ا” siz yazılmış. “است” ek fiili yâ- yı nisbet (aidiyet yâ’sı)’ lerden sonra “ا” yazılmış.

عراقیست، ترکستانیست، شامیست⁷³

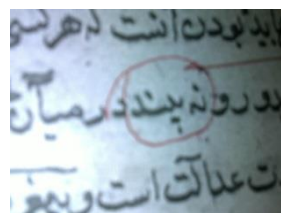
15. Ek fiilin III. tekil şahıs “است” آن، اینجا، آنجا، این، آن gibi kelimeler ile kullanılınca genellikle “ا” düşmüş.

آنست، اینست، آنجاست، اینجاست، کیست

16. Yönlenme edatı “به” isimlere bazen bitişik yazılmış.⁷⁴

17. Olumsuzluk ön edatı نه bazen fiilden ayrı yazılmış.⁷⁵

⁷¹ M 24/b

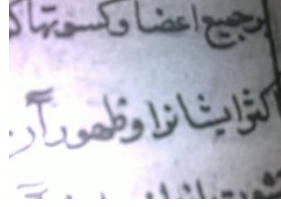
⁷² M 18/b

⁷³ M 23/a

⁷⁴ M 40/b

⁷⁵ M 29/b

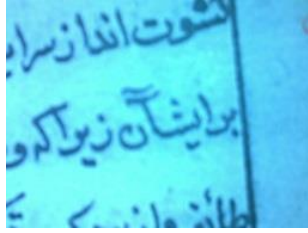
18. 18. lar bazen zamire bitişik yazılmış.⁷⁶

19. İltizâmi fiilin önüne gelen “ب” edatı fiilden ayrı yazılmış.

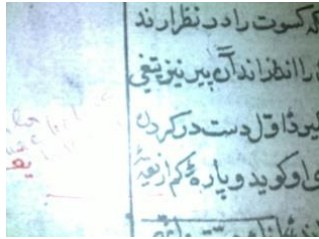
به بندد⁷⁷

20. 20. fiili bazen اوقاتان olarak kullanılmış.⁷⁸

21. Meddsiz yazılması gereken “ا” ler “آ” olarak yazılmış.⁷⁹

22. Hâ-yı resmiye ile biten kelimelerdeki birlik yâ'ları ۛ şeklinde yazılmış.⁸⁰

23. Türkçe yapım ekleri kullanılmış.

⁷⁶ M 18/b

⁷⁷ M 18/b

⁷⁸ M 22/ b

⁷⁹ M 17/b

⁸⁰ M 10/b

بعد از آن چراغچی نیز⁸¹

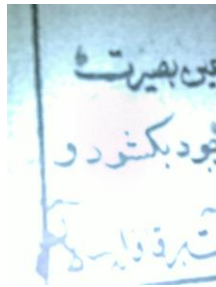
24. آن zamiri او yerine kullanılmış.

اول سفره را بندهای او را باز کند⁸²

25. Şimdiki zaman ön edatı “می” bazen fiile bitişik olarak yazılmış.

حاصل نمیشود⁸³

26. گ’ ler keşidesiz yazılmış.

4. Sunulan Metnin İmlâ Özellikleri

1. Çalışmada paraglaflandırma yapılmış ve gerekli görülen yerlere noktalama işaretleri konmuştur.
2. Karışıklığı önlemek için bazen medd, şedde, hemze ve okumada tereddüt edilebilecek yerlerde ise hemze konmuştur.
3. Metnin bütününde izâfet kesreleri gösterilmeye çalışılmış, sonu “ا” ve “و” ile biten muzaf kelimelerden sonra “ی”; hâ- yı resmiye ile biten muzaf kelimelerde ise “ه” şeklinde yazılmıştır. “میان بستن های دیگر” gibi.
4. Hâ- yı resmiye ile biten kelimelerin sonunda yer alan birlik, belirsizlik yâ’ ları “ای” şeklinde yazılmıştır. “کوزه ای” gibi.
5. Yönlendirme edatı “به” daima ait olduğu kelimedenden ayrı olarak yazılmış. “به حضرت” gibi. Bu ön edat “او”, “این” gibi kelimelerden önce geldiği durumda metindeki gibi “بدو”, “بدین” şekillerinde bırakılmıştır.

⁸¹ M 44/a

⁸² M 45/a

⁸³ M 3/a

6. Kapalı “ة” ile biten Arapça kelimelerdeki “ة” ler daima açık “ت” olarak yazılmıştır. “طريق” gibi.
7. “ها” çoğul eki kendisinden önce gelen kelimelerden ayrı olarak yazılmıştır.
8. “را” edatı “مرا, ترا, چرا” gibi istisnalar dışında daima ait olduğu kelimelerden ayrı yazılmıştır. “خود را” gibi.
9. “می” edatı daima fiilden ayrı yazılmıştır. “در آب غسل می کند” gibi.
10. Kâf- ı Farsîler “گ” şeklinde keşideli olarak yazılmıştır.
11. “است” ek fiili sessiz harfle biten kelimelerden sonra daima ayrı, “آنجا” gibi kelimelerden sonra ise orijinal metindeki şekliyle bırakılmıştır. “آنجاست, اینجاست” gibi
12. Bütün âyet, hadis ve Arapça ibareler harekelendirilmiştir.
13. Orijinal metinde gereksiz yere konulan meddler sadece gerekli yerlerde bırakılmıştır.
14. Nüshada üzeri çizilen kelimeler veya ibâreler sunulan metne dâhil edilmemiştir.
15. Nüshada iki defa üst üste yazılan kelimelerden yalnızca bir tanesi metne alınmış, dipnotta orijinal halleri verilmiştir.
16. Âyetler { }; hadisler ﴿ 》 içinde bold olarak; Arapça ibâreler ise bold olarak gösterilmiştir.
17. Nüshada okunması tereddütlü olan kelimeler ise orijinal halleriyle yazılmış ancak önüne [?] işareti konmuştur.
18. Başlık ifadeleri bold, alt başlık ifadeleri ise italik bold olarak yazılmıştır.
19. Nüshanın varak numaraları metinde [] içerisinde gösterilmiştir.
20. Metin içinde geçen âyetlerin, orijinal şekilleriyle farklılığı varsa metin içinde düzeltme yapılmamış, ancak âyetin orijinal şekli dipnotta verilmiştir.

II. BÖLÜM:
TARÎKA FÎ ÂDÂBÎ'S-SÜLÛK (METİN)

طريقة فى آداب السلوك

کتابِ طریقه فی آداب السلوک الفقرا و ارکانها من

الابتداء الی الانتهاء

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ سپاس بی قیاس واجب الوجود وی را که در خزانه جود را به
مفتاح وجود بر خاصان خود گشود و آنچه در سرّ غیب هویت او بود جمله را به
کشف عیان به عالم شهود نمود و او را به تاج {إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَى آدَمَ وَنُوحًا وَآلَ
إِبْرَاهِيمَ وَآلَ عِمْرَانَ عَلَى الْعَالَمِينَ}^۱ تشریف شریف فرموده و به خرقة {مِنْ سُنْدُسٍ
خُضْرٍ وَأَسْتَبْرَقٍ}^۲ متلبس گردانید و به شدر {فتاب علیه وهدی}^۳ کمر مطاوعت و
محبت او را بست و عین بصیرت او را از برای رؤیت^۴ جمال و جلال خود بگشود و
صلوات نامیات و تحیات زاکیات بر قافله سالار [۲۲] منهاج، یعنی صاحب التّاج
والمعراج مُحَمَّدٌ مُصْطَفَى عَلَيْهِ أَفْضَلُ الصَّلَواتِ وَأَكْمَلُ التَّجِیَّاتِ که سر حلقه انبیا و
اولیا بود و بر آل و اولاد او که جناب حضرت الوهیت شراب تجلّی ذات و صفات
خود را به کاس محبت وصال به همه حال به ایشان پیمود و بر دوستان و یاران او
خصوصاً بر سلطان عارفان و سر حلقه درویشان که دل از جان ایشان به کرشمه معانی
بیان بر بود و زنگ کثرت بشریت را از چهره ضمیر آن پاکان به صیقل معرفت دیان
بزدود؛ یعنی امیرالمؤمنین و امام المتقین اسد الله الغالب غالب کلّ غالب علی ابن ابی
طالب و سلّم تسلیماً حمداً کثیراً کثیراً.

^۱سوره آل عمران، آیه ۳۳.

^۲سوره کف، آیه ۳۱. «خُضْرًا مِنْ سُنْدُسٍ وَأَسْتَبْرَقٍ»

^۳سوره طه، آیه، ۱۲۲.

^۴در متن «رایت» است.

اما بعد کلمه‌ای چند در بیانِ درویشی و آدابِ آنِ تقریر خواهد رفت و بالله التوفیق و علیه التکلن [۲ب] قوله تعالى: {يَا أَيُّهَا النَّاسُ أَنْتُمُ الْفُقَرَاءُ إِلَى اللَّهِ} ⁵ وَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ﴿الشَّرِيعَةُ أَقْوَالِي، وَالطَّرِيقَةُ أَفْعَالِي، وَالْحَقِيقَةُ أَخْوَالِي، وَالْمَعْرِفَةُ رَأْسُ مَالِي، وَالْفَضْلُ دِينِي، وَالْحُبُّ أَسَاسِي، وَالشُّوقُ مَرْكَبِي، وَالْخَوْفُ رَفِيقِي، وَالْعِلْمُ سَلَامِي، وَالْحِلْمُ صَاحِبِي، وَالشُّوْكَلُ رُؤَايَتِي، وَالْقَنَاعَةُ كَنْزِي، وَالصَّدَقُ مَنْزِلِي، وَالْيَقِينُ مَأْوَايَ، وَالْفَقْرُ فَخْرِي، وَبِهِ أَفْتَخِرُ عَلَى سَائِرِ الْأَعْمَالِ﴾ ⁶. وَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ﴿الْفَقْرُ نَوْعَانِ: فَفَقْرُ الْإِضْطِرَارِ وَفَقْرُ الْإِخْتِيَارِ، فَمَنْ تَرَكَ مُرَادَ النَّفْسِ فَهُوَ فَقِيرٌ، وَفَقْرُهُ فَفَقْرُنَا، وَمَنْ طَلَبَ مُرَادَ النَّفْسِ فَلَيْسَ فَقِيرٌ وَلَيْسَ فَفَقْرُهُ فَفَقْرُنَا﴾ ⁷

بدان ای طالب درویش، ای درویش طالب! که حضرت [۳آ] خیر البشر صلی الله علیه و سلم از جمیع کمالات و مراتب مرتبه فقر را اختیار کرده است؛ زیرا که از این مرتبه بالاتر مرتبه‌ای نیست و اگر از این مرتبه بالاتر مرتبه می بود حضرت محمد صلعم در آن افتخار کردی الا دین افتخار می کرد و مرتبه فقر اعلای مراتب است و قربت است با حضرت الوهیت. جَلَّتْ عَظَمَتُهُ بِهِ حَسَبِ إِسْقَاطِ إِضَافَاتٍ وَعَدَمِ تَمْلِیکِ تا به حدی که به توحید رسد که التَّوْحِيدُ إِسْقَاطُ الْإِضَافَاتِ.

و این مرتبه که ذکر کرده شد بنده را حاصل نمی شود الا به خدمتِ مرشدِ کامل. و چون مریدِ طالبِ صادقِ حاذقِ طلبِ این مرتبه کند باید که اوّل طلبِ پیری کند که او مکمل باشد به علمِ شریعت و طریقت و حقیقت که اگر آن مرید را مشکل واقع

⁵سوره فاطر، آیه ۱۵.

⁶میرزا حسین نوری الطبرسی، مستدرک الوسائل، ج. ۲، ۱۴۱۱، ص. ۲۷۵.

⁷مستدرک الوسائل، ج. ۲، ص. ۱۷۳.

[۳ب] شود در این علوم ثلاث^۸ آن پیر از عهده آن مرید تواند بیرون آمدن یا آن که سیدی را طلب کند که آن از آل بیت نبوت ولایت باشد تا دست ارادتى که به دامن آن مرد زند درست باشد.

و این فقیر و حقیر از حضرت عزت استعانت خواستم تا فرصت ارزانی دارد و مختصری از روی صدق و صفا در طریقه سلوک درویشان اولا کرده شود انشاءالله تعالی و آن در پنج باب نهاده می شود و به توفیق باری تعالی.

باب اول: در بیان آنکه ارادت درویش چگونه باید به مخضر؛ پیران او را چگونه تبدیل کنند و غسل طریقت دهند، و چون تراش کنند، و چون تبرّا و تولّا با وی خوانند، و توبه و عهد، وی را چون دهند.

باب دوم: در بیان [۴آ] آنکه چگونه کسوت را در نظر آرند و چون سنت کنند و چون رسانند.

باب سیوم: در بیان آنکه بعد از کسوت رسانند مفتول خدمت چگونه با وی رسانند و ترتیب او را چگونه پیش برند.

باب چهارم: در بیان آنکه وی را چگونه به خدمت درویشان آرند تا به حد بلوغ طریقی رسانند به ارشاد پیر کامل و آن نیز در هشت فصل نهاده می شود انشاءالله تعالی.

فصل اول: در خدمت متوضّا و کیفیت آن.

فصل دوم: در خدمت کفشگاه درویشان.

^۸در متن «ثلاث» است.

فصل سوم: در خدمت مطبخ و تربیت او.

فصل چهارم: در خدمت آب و جاروب⁹ در نظر درویشان.

فصل پنجم: در خدمت سقایی کردن فقرا و تربیت آن.

[ب ۴] فصل ششم: در بیان چراغ افروختن در نظر درویشان.

فصل هفتم: در بیان خادمی کردن و آداب نگاه داشتن.

فصل هشتم: در بیان سرحلقگی حواله کردن با وی، چگونگی او و تربیت او.

باب پنجم: در بیان آنکه چون مرید طالب صادق از روی نیاز به خدمت درویشان

این منزلها را قطع کرده باشد، پیران چگونه او را اختیار سازند و چون مفتول مفردی

در میان او بندند و سفره و چراغ و طوغ با وی رسانند و او را روان کنند.

باب اول

در ارادت و تبدیل و غسل طریقت و تراش و تبرّ و تولّا و

توبه و عهد و بیعت و خرقة امامان خواندن

بدان ای طالب راه شریعت و ای کاملی ارکان طریقت و ای سالک [آ ۵] گوشه

حقیقت! که نیت کردن درویشی ارادت است و ارباب طریقت فرموده‌اند که ارادت دو

سر دارد: یکی سر از جانب مرید طالب، و یک سر از جانب پیر مطلوب. و چون

درویش طالب خواهد که دست ارادت به دامن ولایت درویشان زنند، باید که از روی

یک جهت و نیازمندی از در درویشان در آید، و روی خود را از روی نیاز به حضرت

⁹در متن «چاروب» است.

بی نیاز به خاک پای ساید، و به حضرت درویشان سلام دهد، و زبان حال را به لسانِ
قال جاری گردانند، و گوید که این فقیر و حقیر را ارادت با حضرت درویشان اوفتاده،
و التماس این فقیر آن است: از روی محبت و ارادت این فقیر را قبول فرمایند.

حضرت پیر کامل این نیازمندی [۵ب] آن مرید را قبول کند و چون این پیر، مرید
را قبول کرده باشد اوّل باید که با وی شرط کنند از جهت چند راهِ طریقت و از انواع
سختی‌های خدمت و آداب و ترتیب و ادبِ صحبت و حرمتِ درویشان داشتن چه در
سفر و چه در حضرت. چون آن صاحبِ ارادت در ارادتِ خود صادق و مستحکم
باشد، پیران وی را قبول کنند و در ابتدای قبولیت اوّل وی را تجریدِ ظاهر فرمایند و او
را تبدیل کنند.

و تبدیل چنین کنند که او را هر چیز که مُلکِ وی باشد در تحتِ تصرّف او باشد
همه را دور کنند و او را عریان کنند و به جهتِ ظاهرِ ستروشی در وی [۶آ] ستر او
اندازند و در این حال این آیت بخواند: {يُجَدِّلُ اللَّهُ سَيِّئَاتِهِمْ حَسَنَاتٍ} ¹⁰ و در عریان شدن
این بخوانند: {كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ} ¹¹

و بعد از آن او را غسلِ طریقت فرمایند و غسلِ طریقت را دو نوع فرموده‌اند:
یکی آنکه این آیت بخواند: {كُلُّ مَنْ عَلَيْهَا فَانٍ وَيَبْقَى وَجْهٌ رَبِّكَ ذُو الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ} ¹² او را
در آب غسل دهند مثلِ شخصی که در شریعت در آب غسل می‌کند و بعضی از
طایفه اهلِ طریقت فرموده‌اند که آن طریقت با وی پیش می‌برند از ابتدای تراش کردن
تا به نهایت، طریقِ آن را غسلِ طریقت فرموده‌اند. فامّا اولاً و اجلاً آن است که او را

¹⁰سوره الفرقان، آیه ۷۰.

¹¹سوره القصص، آیه ۸۸.

¹²سوره الرحمن، آیه‌های ۲۶-۲۷.

در آب غسل دهند [۶ب] که شاید که وی را حالی باشد که او واجب غسل باشد و افضل این است.

و چون غسل دهند آن مرید را این آیت بخواند: {إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ التَّوَّابِينَ وَ يُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِينَ}¹³ و او را در آب غسل دهند و چون خواهند که غسل دهند آن مرید را باید تعلیم کنند با وی که غسل اینچنین کند و گوید که: نَوَيْتُ اغْتِسَالَ غُسْلِ الْفَقْرِ وَ طَهْرَةً مِنَ الشَّيْطَانِ، وَ جَعَلْتُ مِنْ أَرْبَابِ الطَّرِيقَةِ، وَ خَرَجْتُ مِنْ أَعْمَالِ الدُّنْيَا قُرْبَةً إِلَى اللَّهِ طَاهِرًا مُطَهَّرًا بِرَحْمَتِكَ يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ.

و چون غسل طریقت کرده باشد او را در نظر پیر به دو زانوی ادب بنشانند [۱۷] و تاج و کسوت را حاضر گردانند و مفتولی پشم در نظر آرند. و باید که اگر تاج پوش باشد اول باید که تاج را به طریقت که مشهور است ببرند و بخیه کشند و نقط و الف را در گرد وی بیخند و کسوت نمد را¹⁴ سنت کند و در نظر آرند. و در آخر کتاب بیان کرده شود ارکان برش وی و دوختن تاج و بیان معنی وی.

و بعد از آن هر کس به طریقت کسوت خود پیش بود و آن که کسوت را در نظر آرند همچون میت کسوتی را اندازند، آن پیر نیز تیغی یا مقراضی در دست گیرد اول دست در گردن نمد کند و تکبیر فنای او گوید و پاره‌ای کم از یقه نمد ببرد و این آیت بخواند: {إِنَّكَ مَيِّتٌ وَإِنَّهُمْ مَيِّتُونَ} [۷ب] ثُمَّ إِنَّكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عِنْدَ رَبِّكُمْ تَخْتَصِمُونَ¹⁵ و بعد از آن دست در آستین راست نمد کند و پاره‌ای از سر دست راست ببرد و تکبیر بگوید، بعد از آن آستین (چپ) وی را سنت کند و بعد از آن دور نمد را بر آورد و باز در نظر پیر

¹³سوره البقره، آیه ۲۲۲.

¹⁴در متن «نمدار» است.

¹⁵سوره الزمر، آیه‌های ۳۰-۳۱.

مثل میت بخواباند و باید که گردن وصله پیش اختیار باشد و یا بر دست راست اختیار باشد و بعد از آن تاج را در بالای سر نهد.

و آنگاه به تراش کردن وی مشغول کرد و هر کس به طریقت پیران خویش. و آنگاه آن پیر آن مرید را در نظر خویش در آرد و بنشانند به دو زانوی ادب، و طاسی پر آب حاضر کنند، و سنگ و تیغ را بر بالای آن طاس نهند یا بر سر سجاده طریقت نهند [آ۸] و آن پیر بر خیزد یا سر حلقه آن پیر به عوض آن پیر کامل بر خیزد و تراش آن مرید مشغول گردد. و چون آن سر حلقه به تراش مشغول گردد اول سجده طریقت بنماید به نظر پیران، و آنگاه به اجازت پیران سر آن مرید را به رطوبت¹⁶ تر سازد و این آیت بخواند قوله تعالی: {وَجَعَلْنَا مِنَ الْمَاءِ كُلَّ شَيْءٍ حَيٍّ أَفَلَا يُؤْمِنُونَ} ¹⁷ بعد از آن سنگ و تیغ را از نظر پیر بر دارد و بر سر دست گیرد و صفا نظر کند و سا (؟) و آن تیغ را کشد، بعد از آن در بالای دو دست خود گیرد و بایستد تا پیر این خطبه بخواند در باب تراش:

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ: {الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي رَفَعَ السَّمَاءَ [بِغَيْرِ] الْأَعْمَادِ} ¹⁸، [ب۸] وَوَضَعَ الْأَرْضَ فِرَاشًا وَمِهَادًا، وَجَعَلَ الْجِبَالَ عَمَلَى الْأَرْضِ أُوتَادًا، وَظَهَرَ مِنَ الْجِبَالِ حَجَرًا وَمُوسًا شِدَادًا، وَأَرْسَلَ جِبْرَائِيلَ ع م إِلَى مُحَمَّدٍ صَلَاحًا بِأَمْرِ الْخَالِقِ بِاسْتِقْصَادًا كَمَا قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: {مُحَلِّقِينَ رُؤُوسَكُمْ وَمُقَصِّرِينَ لَا تَخَافُونَ فَعَلِمَ مَا لَمْ تَعْلَمُوا فَجَعَلَ مِنْ دُونِ ذَلِكَ فَتْحًا قَرِيبًا} ¹⁹ یعنی: بشارت منه لِعِمَادِهِ إِزْدِيَادًا،

¹⁶در متن «رتبت» است.

¹⁷سوره الانبیاء، آیه ۳۰.

¹⁸سوره الرعد، آیه ۲.

¹⁹سوره الفتح، آیه ۲۷.

وَالصَّلَاةَ وَالسَّلَامَ عَلَى خَيْرِ خَلْقِهِ مُحَمَّدٍ الَّذِي جَعَلَ اللَّهُ عَلَى الْمَخْلُوقِينَ أَسْتَادًا،
وَعَلَى آلِهِ الَّذِي فَضَّلَهُمُ اللَّهُ تَعَالَى عَلَى الْعَالَمِينَ وَذَاذَا، وَسَلَّم تَسْلِيمًا كَثِيرًا
[و] حَمْدًا كَثِيرًا.

بعد از آن پیر کاملِ مرشدِ طریقت خطبه این چنین خواند: [آ۹] بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ
الرَّحِيمِ، الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَمَرَ رَسُولَنَا بِالْخَلْقِ بِالْمُوسَى وَالْحَجَرِ، وَأَرْسَلَ جِبْرَائِيلَ
إِلَى مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِأَمْرِ الْخَالِقِ قَوْلُهُ تَعَالَى: {مُخَلِّقِينَ رُؤُسَكُمْ وَمُقَصِّرِينَ لَا
تَخَافُونَ فَعَلِمَ مَا لَمْ تَعْلَمُوا فَجَعَلَ مِنْ دُونِ ذَلِكَ فَتْحًا قَرِيبًا} ²⁰

بعد از خطبه سر تیغ را بر سرِ آن مرید از جانبِ راستِ یمین نهند و پیر این
بخواند: بِسْمِ اللَّهِ وَبِأَمْرِ اللَّهِ وَاللَّهُ أَكْبَرُ و خطّی بکشد، و بعد از آن تیغ بر یسار نهد
و این آیت بخواند: بِسْمِ اللَّهِ الْمُبْتَدَأُ رَبِّ الْآخِرَةِ وَالْأُولَى و خطّی بکشد، و آنگاه
تیغ بر قفای سر نهد و این آیت بخواند: بِسْمِ اللَّهِ، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ وَاللَّهُ أَكْبَرُ و خطّی
بکشد، بعد از آن تیغ را در میانِ سر نهد [ب۹] و این دعا بخواند: اللَّهُ أَكْبَرُ، اللَّهُ
أَكْبَرُ، اللَّهُ أَكْبَرُ، لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ {مُخَلِّقِينَ رُؤُسَكُمْ وَمُقَصِّرِينَ لَا
تَخَافُونَ} ²¹ و خطّی بکشد.

و بعد از آن تمام سر را پاک بتراشد و بعد از آن تراشِ سر سه نوبت تیغ را در
بالای پیشانی وی براند و دیگر محاسن و بروتِ او را تراش کنند این آیت بخواند: {إِنَّ
اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا صَلُّوا عَلَيْهِ وَسَلِّمُوا

²⁰سوره الفتح، آیه ۲۷.

²¹سوره الفتح، آیه ۲۷.

تَسْلِيمًا}،²² و چون تراش ابرویان کند این آیت بخواند: {ثُمَّ دَنَا فَتَدَلَّى فَكَانَ قَابَ قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنَى} ²³

بعد از تراش و ارکان او، پیر مرشد آن مرید صادق را به نزد خود [۱۰] نشانده و دست او را به دست گیرد و مرید به هر دو دست دست پیر را بگیرد و پیر انگشت بزرگ خود را انگشت بزرگ او نهد و کلمه طریق بدو عرض کند و بگوید که: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ حَقًّا حَقًّا لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ إِيْمَانًا وَصِدْقًا، بعد از آن تبرا خواند و قبل از آیت بگوید که ای فرزند تبرا کردی از دشمنان خدای تعالی و از دشمنان انبیاء و اولیاء الله و از دشمنان ائمه معصومین و از دشمنان پیران²⁴ و درویشان و دوستان خدا.

پس مرید صادق به لسان فصیح و قلب سلیم از سر صدق و صفا گوید که: [۱۰ب] تبرا کردم از دشمنان خدای تعالی و از دشمنان پیغامبران او و اولیای او و از دشمنان ائمه معصومین و سادات و از دشمنان پیران و مردان خدای تعالی. آنگاه این آیت بدو بخواند، قَوْلُهُ تَعَالَى: {إِذْ تَبَرَّأَ الَّذِينَ اتَّبَعُوا مِنَ الَّذِينَ اتَّبَعُوا وَرَأَوْا الْعَذَابَ وَتَقَطَّعَتْ بِهِمُ الْأَسْبَابُ} ²⁵ وَقَالَ الَّذِينَ اتَّبَعُوا لَوْ أَنَّ لَنَا كَرَّةً فَنَتَبَرَّأَ مِنْهُمْ كَمَا تَبَرَّءُوا مِنَّا كَذَلِكَ يُرِيهِمُ اللَّهُ أَعْمَالَهُمْ حَسَرَاتٍ عَلَيْهِمْ وَمَا هُمْ بِخَارِجِينَ مِنَ النَّارِ}.

²²سوره الأحزاب، آیه ۵۶.

²³سوره النجم، آیه های ۸-۹.

²⁴در متن «پیران پیران» است.

²⁵سوره البقره، آیه های ۱۶۶-۱۶۷.

و بعد از تبرّا و تولّا بدان عاشق عرض کند، بگوید پیر مرشید طریقت با مرید صادق که ای فرزند! تولّا کردی با خدای تعالی و با²⁶ اولیا و انبیای او و با ائمه معصومین و با پیران و مردان او. [۱۱۱آ] مرید به ارادت بگوید از سر صدق که: تولّا کردم با حضرت الله تعالی و با پیغامبران و اولیای او و با ائمه معصومین و با جمیع پیران و مردان او. آنگاه این آیت بخواند: {وَإِنْ تَتَوَلَّوْا كَمَا تَوَلَّيْتُمْ مِنْ قَبْلُ يُعَذِّبْكُمْ عَذَابًا أَلِيمًا}،²⁷ وَقَالَ النَّبِيُّ: ﴿الْأَوْلِيَاءُ هُمْ أَتَوَلَّوْا، وَمِنْ أَعْدَائِهِمْ أَتَبَرَّأُ﴾²⁸

آنگاه پیر کامل با مرید عامل فاتحه طریقت بخواند و این چنین خواند: بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ: {الْحَمْدُ لِلَّهِ} الَّذِي قَدَّرْنَا فِي سَابِقِ عِلْمِهِ بِالْفَضْلِ وَالْإِحْسَانِ، {رَبِّ الْعَالَمِينَ} رَبُّنَا فِي الدُّنْيَا بِنَعِيمِ الْوَانِ، {الرَّحْمَنِ} فِي سَكْرَاتِ الْمَوْتِ بِشَارَةِ الْإِيمَانِ، {الرَّحِيمِ} عَلَيْنَا إِذْ كُنَّا فِي الْقُبُورِ بَيْنَ [۱۱ب] التُّرَابِ وَالتَّيْرَانِ، {مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ} يَحْكُمُ بِالْفَضْلِ وَالْإِحْسَانِ، {إِيَّاكَ نَعْبُدُ} حَقَّ الْعِبُودِيَّةِ فِي كُلِّ خَيْرٍ وَأَوَانٍ وَزَمَانٍ، {وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ} مِنْ جَمِيعِ الْأَعْدَاءِ مِنَ الْجِنِّ وَالْإِنْسِ، وَالشَّيَاطِينِ، {إِهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ} عَلَى التَّوْحِيدِ وَالْمَعْرِفَةِ وَالْإِيمَانِ، {صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ} بِالْهُدَايَةِ إِلَى سَبِيلِ الْجَنَّةِ، {غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ} مِنْ أَهْلِ الْهَوَى وَالْمِدْعَةِ وَالْعَصْيَانِ، {وَلَا الضَّالِّينَ} مِنْ أَهْلِ الشِّرْكِ وَالْكُفْرِ وَالطُّغْيَانِ، "آمِن" إِبَابَةُ اللَّهِ وَرَسُولِهِ شَوْقًا إِلَى لِقَاءِ الرَّحْمَنِ.

بعد از آن خطبه طریقت با وی بخواند و این [۱۱۲آ] چنین خواند:

²⁶در متن «یا» است.
²⁷سوره الفتح، آیه ۱۶.
²⁸ مستدرک الوسائل، ج. ۱، ص. ۹۷.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ: الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَشْرَقَتْ فُتُوبُ الْأَوْلِيَاءِ بِنُورِ تَجَلِّيَّاتِ جَمَالِهِ، وَأَحْرَقَتْ أَكْبَاءَ الْأَصْفِيَاءِ بِنَارِ تَجَلِّيَّاتِ جَلَالِهِ، فَتَرَكَ الْمَالَ وَالْجَاهَ. قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ﴿تَرَكَ الدُّنْيَا رَأْسُ كُلِّ عِبَادَةٍ، وَمَا عَبَدَ²⁹ إِلَّا إِيَّاهُ. قَوْلُهُ تَعَالَى: {قُلْ يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ أَسْرَفُوا عَلَى أَنْفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ} ³⁰ زَادَ فِي فُتُوبِهِمُ الْإِيمَانَ وَالْإِيقَانَ. قَوْلُهُ تَعَالَى: {هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ السَّكِينَةَ فِي فُتُوبِ الْمُؤْمِنِينَ لِيَزْدَادُوا إِيمَانًا مَعَ إِيمَانِهِمْ} ³¹ وَارْغَبُوا إِلَى الشُّبُوبِ وَالْمَغْفَرَةِ وَالْغُفْرَانِ. قَوْلُهُ تَعَالَى: {وَإِنِّي لَغَفَّارٌ لِمَن تَابَ وَآمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا ثُمَّ اهْتَدَى} وَ بَا دُورَا [١٢ب] بِأَعْمَالِ الصَّالِحَاتِ وَمِنْ النَّدَامَةِ مَحَا الدُّنُوبِ. وَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّعِم: ﴿النَّدَمُ تَوْبَةٌ، وَالتَّائِبُ مِنَ الدُّنُوبِ³² كَمَنْ لَا ذَنْبَ لَهُ" وَصَلَّى اللَّهُ عَلَى سَيِّدِنَا وَآلِهِ أَجْمَعِينَ.

و بعد از خطبه طریقت در نزد ارباب حقیقت از روی معرفت به استغفار آن مرید مشغول گردد، و بگوید با آن مرید که بگو: اَسْتَغْفِرُ اللَّهَ اَسْتَغْفِرُ اللَّهَ اَسْتَغْفِرُ اللَّهَ مِنْ جَمِيعِ مَا كَرِهَ اللَّهُ وَمِنَ الدُّنُوبِ وَالتَّقْصِيرِ قَوْلًا وَفِعْلًا وَخَاطِرًا وَضَمِيرًا. بعد از آن بگوید که توبه کردی. مرید بگوید: توبه کردم و بگوید که باز گشتی از چیزی که رضای حق تعالی بدان نیست و رضای محمد مصطفی صلعم بر آن نیست و رضای اولیاء الله و رضای ائمه [١٣آ] معصومین و پیران بدان نیست. مرید صادق بگوید از سر صدق و یقین و اعتقاد صافی به لسانی جاری و قلب زاکی که توبه کردم از هر

²⁹ ابن ماجه ، سنن ابن ماجه ، قاهره، الاختيار الترت العريبه، ١٣٩٥، ص. ١٤٧.

³⁰سوره الزمر، آیه ٥٣.

³¹سوره الفتح، آیه ٢.

³²سنن ابن ماجه ، ص. ٢٤١.

چیزی که رضای حق تعالی بدان نیست و رضای انبیاء الله و اولیاء الله و ائمه معصومین سادات و پیران طریقت بدان نیست.

آنگاه آن پیر بدین مرید این آیت بخواند: {يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا تَوْبُوا إِلَى اللَّهِ تَوْبَةً نَّصُوحًا} ³³ و این آیت توبه شاه نعمه الله بخواند با وی: تَوْبْتُ إِلَى اللَّهِ، وَرَجَعْتُ إِلَى اللَّهِ، وَتَرَكْتُ عَمَّا نَهَى اللَّهُ، وَدَخَلْتُ بِعِصَّةِ اللَّهِ بِشَهَادَةِ أَهْلِ اللَّهِ.

بعد از آن عهد کند با وی که ای فرزند! عهد کردی با حق سبحانه [۱۳ب] و تعالی که دیگر نافرمان بری نکنی، و تسلیم امر خدا باشی، و انقیاد نمایی در طاعت انبیاء الله و اولیاء الله و پیران؛ و طاعت شیطان نکنی. مرید بگوید: از سر یقین با اعتقاد درست که عهد کردم که دیگر نافرمان برداری نکنم و در طاعت خدای تعالی و طاعت انبیاء و اولیاء و پیران مستقیم باشم با همه حال. آنگاه آیت عهد بدو بخواند: {أَلَمْ أَعْهَدْ إِلَيْكُمْ يَا بَنِي آدَمَ أَلَّا تَعْبُدُوا الشَّيْطَانَ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ وَأَنْ اعْبُدُونِي هَذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ} ³⁴

بعد از آن آیت بیعت بخواند و این آیت اول بخواند که: {إِنَّ اللَّهَ اشْتَرَى مِنَ الْمُؤْمِنِينَ أَنْفُسَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ بِأَنْ لَهُمْ [آ۱۴] الْجَنَّةَ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَيَقْتُلُونَ وَيُقْتَلُونَ وَعَدًا عَلَيْهِ حَقًّا فِي الشُّرَاقِ وَالْإِنْجِيلِ وَالْقُرْآنِ وَمَنْ أَوْفَى بِعَهْدِهِ مِنَ اللَّهِ فَاسْتَبْشِرُوا بِبَيْعِكُمُ الَّذِي بَايَعْتُمْ بِهِ وَذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ التَّائِبُونَ الْعَابِدُونَ الْحَامِدُونَ السَّائِحُونَ الرَّاكِعُونَ السَّاجِدُونَ الَّامِرُونَ بِالْمَعْرُوفِ

³³سوره التحريم، آیه ۸.
³⁴سوره یس، آیه های ۲۰-۲۱

وَالنَّاهُونَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَالْحَافِظُونَ لِحُدُودِ اللَّهِ وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ³⁵ بعد از آن این آیت هم بخواند: {إِنَّ الَّذِينَ يُبَايِعُونَكَ إِنَّمَا يُبَايِعُونَ اللَّهَ يَدُ اللَّهِ فَوْقَ أَيْدِيهِمْ فَمَنْ نَكَثَ فَإِنَّمَا يَنْكُثُ عَلَى نَفْسِهِ وَمَنْ أَوْفَى بِمَا عَاهَدَ عَلَيْهِ اللَّهُ فَسَيُؤْتِيهِ أَجْرًا عَظِيمًا³⁶}.

بعد از آن موالیان با آن موالی دقه ائمه [۱۴ب] معصومین را بدو عرض کند و چنین تقریر کند با وی: بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ: الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي لَا يَبْقَى إِلَّا وَجْهُهُ، وَلَا يَدُومُ إِلَّا مُلْكُهُ، لَهُ الْحُكْمُ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ، خَرَجْتُ مِنْ دَارِ الدُّنْيَا إِلَى دَارِ الْآخِرَةِ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، إِيَّاهُ وَاحِدًا أَحَدًا صَمَدًا فَرْدًا وَتَرَأَى حَيًّا قَيُّومًا دَائِمًا أَبَدًا، لَمْ يَتَّخِذْ صَاحِبَةً وَلَا وَلَدًا، وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ وَنَبِيُّهُ وَحَبِيبُهُ وَشَفِيعُ ذُنُوبِهِ، أَرْسَلَهُ بِالْهُدَى وَدِينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ وَلَوْ كَرِهَ الْمُشْرِكُونَ، وَأَشْهَدُ أَنَّ مَوْلَانَا وَسَيِّدَنَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ وَإِمَامَ الْمُتَّقِينَ، [۱۵آ] أَسَدُ اللَّهِ الْغَالِبِ عَلَيَّ ابْنِ أَبِي طَالِبٍ، إِمَامًا حَقًّا وَارِثًا مَعْصُومًا مِنْ قَبْلِ اللَّهِ وَقَبِيلِ رَسُولِهِ، بَعْدَهُ أَوْلَادُ الْإِمَامِ حَسَنِ وَالْإِمَامِ حُسَيْنٍ، وَعَلِيِّ ابْنِ الْحُسَيْنِ، وَمُحَمَّدِ ابْنِ عَلِيٍّ، وَجَعْفَرِ ابْنِ مُحَمَّدٍ، وَمُوسَى ابْنِ جَعْفَرٍ، وَعَلِيِّ ابْنِ مُوسَى، وَمُحَمَّدِ ابْنِ أَبِي عَلِيٍّ، وَعَلِيِّ ابْنِ مُحَمَّدٍ، وَحَسَنِ ابْنِ عَلِيٍّ، وَمُحَمَّدِ ابْنِ الْحَسَنِ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ وَعَلَيْهِمْ أَجْمَعِينَ.

بعد از آن پیر کامل دهان در گوشی مرید صادق نهد و بگوید که ای فرزندی! ما را قبول کردی به اعتقاد درست و یقین صافی. آنگاه مرید با ارادت بگوید که ای مرشد

³⁵سوره التوبه، آیه‌های ۱۱۱-۱۱۲.

³⁶سوره الفتح، آیه ۱۰.

من و ای قبله من! شما را به جان و دل قبول کردم بدان صفت که رضای حضرت
[۱۵ب] شما بر آن باشد به یقین بی گمان شما ما را قبول کنید. پیر نیز با مرید بگوید
 که ما شما را قبول کرده‌ایم از ازل، بعد از آن آن پیر در حق آن مرید به جهت قبولیت
 تکبیر یا فاتحه بخواند. آنگاه دست از دست پیر جدا کند و مرید دست پیر را ببوسد
 و سجده شکرانه بنماید.

باب دوم

در بیان تاج و کسوت رسانیدن به ترتیب و قواعد درویشان

بدان ای راهرو شریعت و ای پیر ارکان طریقت و ای کامل به حقیقت! که چون
 این مرتبه‌ها که ذکر کرده شد به تمام و کمال به جای آوردی باید تاج و کسوت را
 برسانی.

و این چنین رساند که حضرت پیر بر خیزد و تاج را بر سر دست گیرد و سه
[۱۶آ] نوبت بر سر دست بگرداند و بعد از آن جناب حضرت الوهیت را یاد کند و
 ارواح جمیع انبیاء الله و اولیاء الله را یاد کند و ائمه سادات را و او این آیت بخواند:
 {قَالُوا أَوَلَمْ نَنْهَكَ عَنِ الْعَالَمِينَ قَالَ هَؤُلَاءِ بَنَاتِي إِنْ كُنْتُمْ فَاعِلِينَ لَعَنُوكَ إِنَّهُمْ لَفِي سَكْرَتِهِمْ
 يَعْمَهُونَ}³⁷ و به تکبیر قطب الاقطاب سید نعمه الله ولی رحمة الله علیه رساند. آنگاه
 دست راست را هر دو دست به دست گیرد و بر سر و گریبان وصله را دراز کند به

³⁷سوره الحجر، آیه‌های ۷۱-۷۲-۷۳.

سوی مرید و چنانکه طریقت است بدو رساند. و باید که معلوم فرماید که از ارباب

طریقت بعضی فرموده‌اند که رسانیدن کسوت بر سه نوع است:

اوّل [۱۶ب] فلکی یعنی هوایی رسانند و دوم³⁸ یمینی و سیوم یساری رسانند.

فاما هوایی افضل است بر هر دو زیرا وصله از آسمان به زیر آمد. زیرا حضرت رسول

صلعم از هوا چرخ زنان به زیر آمد و بر گردن حضرت رسالت عم فروز آمد و به

حضرت نبی صلعم چهار خرقه آمده است و معلوم است این چیز نزد ارباب طریقت و

افضل خرقه‌ها هوایی است.

و باید که چون بر دست آورده باشد و خواهد که بر مرید خرقه رساند، اوّل

حضرت احدیت را یاد کند و جمیع انبیا را و اولیا را یاد کند و صاحبان سکه و صورت

را و ائمه معصومین را یاد کند و این آیت بخواند: [آ ۱۷] قَوْلُهُ تَعَالَى: {عَالِيَهُمْ ثِيَابُ

سُنْدُسٍ خُضْرٍ وَإِسْتَبْرَقٌ وَخُلُوا أَسَاوِرَ مِنْ فِضَّةٍ وَسَقَاهُمْ رَبُّهُمْ شَرَابًا طَهُورًا}

³⁹ و اگر خواهد⁴⁰ این نیز بخواند: {وَاللَّهُ جَعَلَ لَكُمْ مِنْ بُيُوتِكُمْ سَكَنًا وَجَعَلَ لَكُمْ

مِنْ جُلُودِ الْأَنْعَامِ بُيُوتًا تَسْتَخِفُّونَهَا يَوْمَ ظَعْنِكُمْ وَيَوْمَ إِقَامَتِكُمْ وَمِنْ أَصْوَابِهَا

وَأَوْبَارُهَا وَأَشْعَارُهَا أَثَاثًا وَمَتَاعًا إِلَىٰ حِينٍ}⁴¹ و چنین تکبیر بگوید و کسوت را به

طریقت خویش.

اما بعضی از ارباب طریقت فرموده‌اند که اول وصله رسانند و آنگاه تاج رسانند .

اما این خلاف واقع است و این فقیر حقیر اقل عباد الله (ع) الحسینی از حضرت با

³⁸درمتن «دوایم» است.

³⁹سوره الانسان، آیه ۲۱.

⁴⁰درمتن «خواهر» است.

⁴¹سوره النحل، آیه ۸۰.

رقعتِ قطب المحققین و مرشد السالکین و سلطان [۱۷ب] العارفین سید نعمة الله رحمه الله علیه این نظر افتاده که اوّل تاج رسانید و آنگاه وصله رسانید. و نزد عارفان⁴² محققین میرا (؟) است⁴³ که اول سر است آنگاه بدن، و سر مقدم است بر جمیع اعضا. و کسوت‌ها که در این عالم مشهور اند اکثر ایشان را و ظهور آن مردانی که صاحب آن کسوت اند از سر ایشان توان دانستن نه از بر ایشان. زیرا که وصله غد عام است بر بسیار طایفه و از این کسوتی که در برای شان است معلوم نتوان کردن الا کسوتی که بر سر ایشان است، پس سر مقدم باشد بر تن. و اوّل باید که تاج رسانند و آنگاه وصلت رسانند و این طریقت تاج پوشان است.

باب سیوم

در بیان مفتول خدمت رسانیدن و ترتیب او

[۱۸آ] بدان برادر عزیز که چون تاج و وصله بر آن درویش حقیر رسانیده باشد باید که بعد از آن مفتول خدمت رساند و طریقه او این است که يك الفی از نم و یا مفتول پشمی که درویشان بافت کرده باشند در نظر درویشان آن پیر در دست گیرد و هر دو سر مفتول بر هر دو دست گیرد و در گردن خود اندازد و آنگاه از گردن خود بیرون کند و در گردن مرید اندازد و این آیت بخواند: {يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اصْبِرُوا وَصَابِرُوا وَرَابِطُوا وَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ}⁴⁴ بعد از آن به جانب خود کشد همچنانکه مهار شتر را می کشند، و بعد از آن به تکبیر پیران در

⁴²در متن «عرفان» است.

⁴³در متن «است است» است.

⁴⁴سوره آل عمران، آیه ۲۰۰.

میانِ او بندد. [۱۸ب] باید که چون در میان بستن باشد و انبیا را و اولیا را و میان بستگان را یاد کند و درودِ بسیار بر محمد و آلِ محمد و بر ائمهٔ معصومین فرستد؛ و يك گره و نیم زند در میانِ او، و این میان بستنِ خدمت است تا وقتی که منزل‌هایی که در خدمتِ درویشان واقع طی کند. آنگاه میان بستن‌های دیگر او را ببندند. بعد از آن واجب شود که پیر بدان مرید اسمی از اسمای انبیا یا اولیا اطلاق کند به خدمتِ درویشان او را دارد.

و خدمتِ اولِ او آن است که یکی کوزه‌ای پر آب کند و بر قدم استند و درویشان صحبت را آبی ده، بعد از آن پیر تکبیری در حقِ او گوید و او را به خدمتِ درویشان باز دار.

[۱۹آ] بابِ چهارم

در بیانِ خدمتِ مرید تا به حدی کمال رسانیدنِ او را

و آن نیز در هشت فصل نهاده می شود انشاء الله.

فصلِ اول: در خدمتِ متوضا و کیفیت و ترتیبِ آن

إِعْلَمِ أَيُّهَا الْأَخُ الْمُؤْمِنُ أَرْشَدَكَ اللَّهُ تَعَالَى إِلَى سُلُوكِ الْفَقْرِ وَأَرْكَانِهِ وَآذَانِهِ مِنْ الْمَدَايِقِ الطَّرِيقَةِ إِلَى هَيْئَتِهِ که چون مرشدِ سالکِ طریقت این ارکان‌ها که ذکر کرده شد به جای آورده باشد و مریدِ صادق از غایتِ اعتقاد خود را بدین راه پر مشقتِ خود را سپرده باشد که ﴿الْفَقْرُ مَشَقَّتٌ فِي الدُّنْيَا وَ مَسْرَتٌ فِي الْآخِرَةِ﴾

⁴⁵نهادِ ضمیرِ خود ساخته باشد باید که از غایتِ اخلاصِ یقینِ جانِ خود را ایشار در خدمتِ فقر و اهل الله کند به جمیع الاحوال، و مرشد [۱۹ب] سالک نیز از غایتِ شفقت و مرحمت او را از مراحلها و منزلها باید که بگذارند تا به نهایتِ مرتبه خود رساند در خدمت. و این فقیر مختصری گفته‌ام برای مبتدی تا در این مراتب که ذکر کرده شد مرتبه فقیر به خدمتِ فُقرا حاصل کند انشاء الله تعالی.

و خدمتِ اول آن است که پیرِ کاملِ طریقت او را به خدمتِ متوضّا حواله سازد تا بوی‌هایی گندگیِ قبیحِ خبیثه در مشام او رسد و آن قیده‌های نفسِ اماره آوارگی در دماغ او بود بیرون رود باید که او را ارشاد کند که اگر در حَضَر باشد باید که جمیع دورِ آب‌خانه را علی الدوام از آنجا است و غیره پاک دارد، و ابریق‌ها بر پیشِ آب‌خانه پر آب باشد به جهت [۲۰آ] وضو گرفتن و استنجا کردن و سنگ‌های سه پهلوی نیز باید که از متوضّا خالی نباشد که آن نیز سنتِ پیغمبر است به جهت ⁴⁶استنجا کردن اگر در سفر باشد اگر در حضر باشد این جمله بدو تعلق دارد.

و چون در سفر باشد اگر پیر یا درویشی در آب رود که دستی در خاک برد باید که سه سنگِ سه پهلوی حاضر گرداند، و باید که آن سنگ‌ها را بر دیوار ساود یا بر کفِ دست تا نباید که در آن سنگ استخوانی یا سنگ درو باشد که در وجود انسان رسد جراح ⁴⁷کند، آنگاه و بر دست گیرد و پاره چند قدم دورتر ایستد تا آنگاه که آن درویش کارِ خود تمام کرده باشد آن سنگ‌ها را بر دست او دهد [۲۰ب] و باز گردد. اگر آب باشد و اگر نباشد و اگر آب نیز حاضر باشد به ابریقی آب کند و

⁴⁵سنن ابن ماجه، ص. ۱۰۴.

⁴⁶در متن «به جهت» است.

⁴⁷در متن «جراحت» است.

بدان درویش رساند تا آب دست گیرد. و مدتِ مدید خدمتِ آن درویش این باشد تا آن وقتی که پیران او را به خدمتی دیگر باز دارند.

فصل دوم: در خدمتِ کفشگاهِ درویشانِ کفش‌های درویشان کردن

بدان ای برادرِ مؤمن! که چون خدمتِ آب حانه را به تمام و ترتیب به جای آورده باشد، باید که او را این مرتبه به مرتبهٔ دیگر مراجعت نمایند و او را به خدمتِ کفشگاهِ درویشان دارند.

و خدمتِ کفشگاهِ درویشان آن است که مریدِ صادق از سرِ صدق و نیاز از پیش [۲۱۱] کفشگاهِ درویشان دور ننشیند در شب و در روز و خوابگاهِ وی هم در کفشگاه باشد. زیرا هر که هر درویشان که خواهد بیرون رفت کند، کفشِ وی را در زیر پایِ وی درست نهد راست بر راست و چپ بر چپ. و چون آن درویش باز آید از بیرون، باید که کفشِ او را پاك کند از غبار یا از سنگ ریزه ای درو باشد. تا وقتی که پیر خدمتی دیگر برو نصیب فرماید.

فصل سیوم: در بیانِ خدمتِ مطبخ

بدان ای پیرِ طریقت! که چون آن درویش نیازمند مدتی چند دیگر این خدمت را به جای آورده باشد، حضرتِ پیر او را در خدمتِ مطبخ حواله سازد. و خدمتِ مطبخ آن است که اوّل، آن مریدِ صادق را تعلیم کند که خیزد و جاروبی [۲۱۱ب] بردارد جمیع گرد با گردِ مطبخ را از وسخات پاك گرداند و از آب‌های شستن تمام مطبخ را پاك

کند. و دیگر آنکه باید که چنانغ‌های او در روی زمین نباشد و کاسه‌های مطبخ را و
 چمچه‌های مطبخ را به تمیز حفظ کند از لیسیدنِ گربه‌ها. زیرا که از لیسیدنِ گربه آدم را
 بسیار مضرت می‌رسد. یکی از آن مضرت، زنج باریک است که در بدنِ آدم حاصل
 می‌شود و دیگر، دیگ‌های مطبخ را سرگشاده نگاه ندارد در پختنِ طعام و غیر از
 طعام، و باید که در کنارِ کاسه هیچ درویشی نیاید که چشیدهٔ طعام باشد و یا در روی
 طعام خاشاکی باشد که عیبِ تمام است. و این به خادم دسته تعلّق دارد و از آن
 خادم در مرتبهٔ او گفته شد.

و دیگر باید [آ۲۲] که در کف گرفتنِ روی طعام هیچ اینجا و آنجا پر تاب نکند
 الاّ در يك جا جمع کند و چمچه را بسیار بر لبِ دیگ نزند که آوازِ او بر آید بیرون،
 الاّ بر کفِ خود نزند. و در آتش کردن چنان کند که بسیار دودِ او به در نیاید و
 بسیار آتش را نجنباند.

و همه کارهای او باید که به تمیز باشد و پاک باشد و در پخت ساخت و سرِ دیگ
 و کاسه کشیدن هیچ سخن نگوید. که اصلِ این کار پاکی است و کاسه‌ها را باید که
 همیشه پاک دارد، نچشد الاّ بر روی دست و دستمال و در چشیدنِ طعام در چمچه.

بیت⁴⁸ (رمل)

پاك باش و پاك پوش و پاك بين

خيزر با پاك‌كان بشو تو همنشين

⁴⁸در متن «نظم» است

و در این باب سخن بسیار است به تطویل می انجامد [۲۲ب] به نزد درویشانِ اربابِ طریق باقی معلوم است، والله اعلم بالصواب.

فصل چهارم: در بیانِ آب و چارکشیدن در صحبتِ اختیاران

بدان ای طالبِ راهِ طریقت و ای پاک‌بازِ میدانِ حقیقت! که چون مرید با ارادت خدمتِ مطبخ را به جای آورده باشد به تمام، و خدمتِ او قبول اوفتاده باشد نزد اربابِ طریقت، باید که پیر کامل آن درویش را در صحبتِ درویشان در آرد مقدار که پوست-تکیه جایگاه بدو تفویض کند و او را در دایره درویشان بنشانند و پوست‌تکیه‌ای بدو انعام کند پیر. زیرا آن خدمت‌های که اول می‌کرد آن خدمتِ بیرونی بود. و او را در خدمتِ صحبتِ درویشان باز دارند و چون کشیدنِ آب [۲۳آ] و جاروب او را تعلیم کنند.

این چنین باید که اول تعلیم کنند پوست‌تکیه‌های درویشان را در هر صباح و مسا بر دارد و در هر موضعی بگذارد و از غبار حسن پاک کند آنها را. و آنگاه ظرفی^{۴۹} را پر آب کند و در صحبتِ درویشان بیاید و مسکینی نماید و به آدابِ تمام. اول، از پیشِ سرتکیه پیر گیرد و گل‌افشان کند. اگر عراقی است سرتکیه عراقیان و راست از جانبِ در گیرد از سر تکیه گل‌افشان کند و باز از در در آید. و اگر شامی است طریقتِ شامی آن است که از پیشگاه خدمت پیش گیرد و سر تکیه شامیان پیشگاه اسب و صد لیوان. و جاروب که کشد در میان بر دارد و اگر ترکستانی است یا رومی

^{۴۹}در متن «ظریفی» است.

از میان گیرد و خدمتِ جاروب پیش برد و هم در میان [۲۳ب] جمع کند و از میان بر دارد.

فامّا آمدیم که اگر درویشان بر سر پوست تکیه‌های خود باشند که مرید صادق جاروب کشد، باید که آن درویش با ارادت اوّل ابریقی یا ظرفی پر آب حاضر گرداند، و در استانه درویشان اوّل روی در خاک مالد، و مسکینی نماید. و بعد از آن در آید از پیشِ سرتکیه پیر مرشد بگیرد و گل افشان کند و از راست گیرد و از عقب در آید و باید که پا از پا جدا نکند. و در گل افشان کردن آب و باید که اگر در سر پوست تکیه درویشان کتابی یا ورقی یا چیزی از اشیا باشد آن چیز را بر ندارد و چنان گل افشان کند که آن چیز که در سر پوست تکیه ای باشد چکه آب بدو نرسد. و اصل کار آموختگی درویش کار آموخته و پیر.

و صبر باید [۲۴آ] کردن که خاک آب را با خود گیرد، آنگاه جاروب را زیر بغل بگیرد و به دسته به دسته ای بگیرد و بر در آستانه درویشان رخ بر زمین نهد، آنگاه در آید و سر خدمت بر زمین طاعت نهد در پیشِ سرتکیه پیر مرشد، و به دست چپ سر پوست تکیه پیر را بربود و پاك کند. اگر چیزی از اغیار یا اشیا که در روی آن باشد پاك کند. آنگاه جاروب را از زیر بغل به دست راست بیرون کند و جاروب کشد از سرتکیه از پیشِ پیر طریقت از جانبِ راست و از یمن میل کند. و باید که پا از پا جدا نکند و جاروب را به سوی خود کشد و پشت بر هیچ درویشی نکند و گاه گاه جاروب را بر پشت دست زند. و احتیاط تمام نماید در روفتن که مبادا که هیچ خاشاکی در

روی [۲۴ب] صحبت باقی مانده باشد یا پاك نرفته باشد زیرا که حکم جاروب و سر تراشیدن هر دو يك نوع است.

و باید که چون ابتدا کند در رفتن اوّل، بسم الله الرحمن الرحيم بگوید و هیچ سخن با کس نگوید و شاید که درویشان او را بیازمایند سخن بگوید با وی گویند تا معلوم کنند که از درویش کار آموخته است یا نه. باید که هیچ سخن نگوید و جواب کس نیز ندهد و به کار خود مشغول باشد. و این طریقتِ عراقیان است و این طریقت از همه افضلتر است و احکمتر. چون خدمت را آخر کند دیگر بار روی خود را بر خاک نیاز مالد و سجده طریقت بنماید و تواضع بسیار کند زیرا که در خدمت ادا کردن جاروب پنج فرض است [۲۵آ] ادب. چنانکه عارفی گوید:

نظم⁵⁰ (هزج)

بگفتش با مرید پیر احباب

که پنج فرض است در جاروب در یاب

اول فرض آنکه بسم الله گویی

دوم فرض آنکه رخ بر خاک سویی

سوم فرضش گل افشان کردنِ آب⁵¹

چهارم فرض او صبر است در یاب

به فرض پنجمین جاروب بر دار⁵²

⁵⁰در متن « بیت » است

⁵¹در متن « آب آب » است.

سجودی کن پس آنگه کار بگذار

در سنتِ جاروب

نظم⁵³ (هنج)

بدان خدمت ادا کن چار سَنّت
ز پیشِ پیرگیر اوّل به خدمت
دوم خاموشی است ای مردِ هشیار
سوم مر احتیاطی هست در کار
چهارم آنکه مسکینی تو بنمای
پس آنگاهمی بنه جاروب بر جای

در آدابِ جاروب کشیدن:

نظم (هنج)

دگر پنچ است در آدابِ جاروب
به سوی خود کشیدن روی جاروب
دوم این سو و آن سو ننگریدن
به زیر پای خود باید بدیدن
سوم پا را ز پا ناکردن است دور

⁵²در متن «بر برادر» است.
⁵³در متن این کلمه نیست.

[۲۵ب] که جاهل اندرون معصیت رنجور

چهارم زن به جارو دست خود را

به خوبی بگذران هم کار بد را

به پنجم پشت ناکردن به مردان

ز اهل الله (ع) این اسرار می دان

چو این خدمت ادا سازند فزاش

به جای خویش بنشین مستمع باش⁵⁴

و در این خدمت نازک‌های چند دیگر هست، اما سخن به تطویل می انجامد و این از آن مبتدی است از آن منتهی باقی است والله اعلم.

فصل پنجم: در استسقا یعنی سقایی کردن در صحبت درویشان و

شریت دادن

چنان فرماید پیر بدان درویش که سقایی بدو حواله کرده‌اند که بر خیزد آن مرید با ارادت و کوزه‌ای پیدا کند و ظاهر و باطن آن کوزه را بشوید و غسل دهد و کوزه را پر آب کند و در نظر [۲۶آ] درویشان بیارد. و باید که کوزه تا به سر آب نباشد و نیز آب وی کم نباشد مگر بالضرورة، الا در زیر گلوی او آب باشد. و اول به دست پیر کامل دهد و باید که چون آب به دست دوریشی دهد دسته آن کوزه سوی آن

⁵⁴در متن «باش حکایت» است.

شخص باشد که آب می خورد، و باید که اگر آن مشربه را نیز آب در ته باشد
نجنباند، برخیزد و پر سازد و بیارد در نظر.

و چون آب به دستِ درویشان دهد باید که کوزهٔ آب را به روی هر دو دست گیرد
و در پای چنان ایستد و گوید سقا حسین، و این لفظ به جهتِ آن است که درویشانِ
جگر سوختهٔ ماتم زدهٔ حسین به عشقِ آن سلطانِ سرا پردهٔ حقیقت و آن قره العینِ
[۲۶ب] نبوت و ولایتِ آن مظلوم شهیدِ دشتِ کربلا آب بر می دارند و آب می
چشانند. پس چون به عشقِ آن دل سوختهٔ کربلا، آن تشنه لبِ پر بلا آب به درویشان
دهند، اولی آن است سقا حسین به عشقِ حسین گویند و بدهند. و چون این صادقِ
نونیاِ طریقت این چنین گوید هر دل و جگر سوختهٔ حسین که تشنه باشد بگوید بده
به عشق، و به دستِ هر درویشی که دهد به همان طریقت که تقریر رفت، آب دهد
یعنی هر دو دست را در زیر کوزه گیرد و آب دهد.

و چون آب به دستِ درویش داده باشد باید که پا بر سر پا نهد و هر دو دست
در زیر کوزهٔ آب گیرد تا آب در وصلهٔ درویشان نچکد؛ [۲۷آ] یا هر دو دستِ خود
بر روی سینه گیرد تا آن درویش آب نوشد. و چون آب نوشند عشقی با صحت گوید و
کوزه را از دستِ آن درویش بگیرد و باز پر سازد و بر روی سنگ نهد و به جای خود
نشیند و سجدهٔ طریقت نماید؛ این از آنِ حضر است.

از آن سفر آن است که چون آبِ درویش بدو تعلق است باید که اگر جماعت
بسیار باشد سه چهار دولچه یا قربهٔ چند بر دارند به موافقتِ فراش و خادم دسته مدد
کنند در آب بر داشتن با وی. و اگر در بیابانی باشند که آب دور باشد باید که سقا

این دو کس را بر دارد برود و آبِ درویشان را حاضر گرداند.⁵⁵ اگر قریب و اگر بعید
آبِ درویشان بدو تعلق [۲۷ب] دارد. و اصلِ سقایی و به عشقِ امام حسین آب بر
داشتن و آب دادن این است، و در سقایی تقصیر ننماید. و خدمتِ او نیست تا آن
وقتی که درویشان خدمتِ دیگر حواله سازند والله اعلم.

فصلِ ششم: در بیان خدمتِ چراغ افروختن و تربیتِ او

و چراغ افروختن را ترتیبِ بسیار است، امّا این فقیر غایت اختصار کلمهٔ چند
خواهم تقریر کرد انشاءالله تعالی.

و چون مریدِ نیازمندِ طریقت این خدمت‌ها را که تقدیر رفت به جای آورده باشد
او را به خدمتِ چراغ حواله کنند. و خدمتِ چراغ افروختن آن است که:

اول، سرشمع را که نظرِ پیرِ کامل است با او تعلیم کند که بر دارد و او را پاك
گرداند از خسِ روغن، و پیر بعد از آن دلیل [۲۸آ] آن چراغ بدو تعلیم کند. پیرِ
کامل یا درویشانِ اختیار که او را گویند که فتیله چون سازد و باید که از پنبه باشد و
دوازده ته باشد یا چهارده ته، یا هفتمده ته بیشتر نباشد. و آنرا در روغن چرب سازد و
در دلیل‌دانِ سرشمع استوار کند و به دستی میانِ سرشمع را گیرد و به دستِ دیگر زیرِ
سرشمع را گیرد و به ارکانِ تمام بیارد و بر سرِ سفره سرشمع نهد و سجودی کند در پایِ
سرشمع.

و باز وقتِ چراغ افروختن بیارد روغن یا پنبهٔ گداخته و در آن سرشمع ریزد و باید
که يك خدمتِ او به زبردان باشد. و يك پای او بالا و به دستِ سرشمع بگیرد و به

⁵⁵در متن «اگر اگر» است.

يك دست روغن كند و شمعی روشن كند و از آن شمع چراغ را در نظر پیر كامل روشن كند باید كه صلوات و درود به حضرت انبیا و اولیا [۲۸ب] و اهل البیت فرستد و بعد از آن سجودی كند و به جای خود⁵⁶ نشیند.

و باید هر ساعت مقراض به دست گیرد و آن دلیل را پاك كند و روغن تازه بر سر آن ریزد و مسكینی نماید، و دایم چراغ را به تمیز دارد از خس⁵⁷ و از هوا و از آفات وی و دایم به دستمال پاك كند چراغ را، و چون به خواب كند سرشمع را باز صلوات بر محمد و آل محمد فرستد.

و باید كه اگر در سفر باشد و یا در حضر باشد روغن چراغ درویشان را پیدا كند و روغن چراغ بدو تعلق دارد به غیر حجت و حجت، نكند در پیدا كردن روغن تا وقتی كه پیران خدمتی دیگر بدو حواله كنند خدمت چراغ از اوّل تا آخر در سفر و در حضر بدو تعلق دارد از آن مرید این است. و از آن پیر [۲۹آ] آن باقی است در رسانیدن چراغ به مفرد در باب مفردی گفته شود انشاءالله تعالی.

فصل هفتم: در بیان خادمی كردن به حواله پیر كامل

بدان ای شفیق رفیق! در طریق تحقیق كه خادمی كردن در صحبت درویشان کاری عظیم است و مرتبه بزرگ است و نگاه داشتن خاطر درجه بسیار است. و ارباب طریقت فرموده اند كه خادم كر باید و گنگ باید و كور باید تا كار او پیش رود.

⁵⁶ در متن «سجودی و كند به جای خود» است.
⁵⁷ در متن «خس» است.

و در طریقِ اولای گفته‌اند اهلِ بصیرت باید بودن و این که گفته‌اند که کر باید بودن معنی این آن است که درویشانِ اهلِ نفسِ سخنِ مالا یعنی در حقِ او بسیار گویند و این، پیشِ عزیزانِ اربابِ طریق معلوم است، باید که خادمِ آن را ناشنفته کند. و آن که گفته‌اند که کور باید [۲۹ب] بودن معنی این آن است: در قسم خوردن رو نبیند. هر که رو دید چشمِ او از جانبِ حق کور است و در باطل روشن، و خادم باید که از باطل در دیدن کور باشد و در حق روشن. و آن که گفته‌اند که گُنگ باید بودن یعنی آن است که درویشانِ بسیار طلبِ چیزها کنند و سخنِ زیر بالا گویند، باید که خادم در جوابِ ایشان مشغول نشود و سخن نکند و زبان و چشم همه را به لطف و کرم بسته کند به مهر و محبت.

و آنکه گفته‌اند که اهلِ بصیرت باید بودن آن است که هر کسی را به مقدارِ او سخن گوید و رو نبیند در میانِ فقرا، زیرا که خادمی صورتِ عدالت است و پیغامبر صلی الله علیه و سلم در حقِ خادمان حدیثِ بسیار فرموده است از آن یکی این است: قَالَ النَّبِيُّ صَلَّعُمْ: [۳۰آ] ﴿الْخَادِمُ فِي أَمَانِ اللَّهِ مَا دَامَ فِي خِدْمَةِ الْمُؤْمِنِ﴾⁵⁸ وَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّعُمْ: ﴿لِلْخَادِمِ فِي خِدْمَةِ الْمُؤْمِنِ أَجْرٌ كَأَجْرِ الْمُجَاهِدِينَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ﴾⁵⁹، و خادم باید که در بندِ نصیبِ دیگری باشد که گفته‌اند الخادم بِلا نصیب و دیگر گفته‌اند الخاد و نصیب. و معنی این کلام آن است که خادم اگر دو نصیب بر دارد مرادِ او آن نباشد که از برای نفسِ خود باشد، قصدِ او آن باشد که با درِ مسافر از درویشان در آید نصیب را نزدِ او آورد. و آنچه گفته‌اند «الخادم بِلا

⁵⁸ العجلونی، کشف الخفاء، قاهره، مکتب القدسی، ۱۳۵۱، ص. ۱۵۹.
⁵⁹ مستدرک الوسائل، ج. ۱، ص. ۲۰۰.

نصیب" مراد آن است که خادم از سرِ نصیبِ خود بر خیزد و نفسِ شهبوانی حیوانی را قتلِ نقود زند و نصیب از حق جوید و آن نصیبِ خود را از برای برادری که از راه رسیده باشد و یا گرسنه‌ای باشد در آن نواحی [۳۰ب] بدو دهد و نصیبِ او همان اجر کفایت است که گفته‌اند:

بگذرد نصیبِ خورد از خواب

روزی به طلب ز ربّ ارباب

گفته اند: رباعی⁶⁰

بگذر ز نصیبِ خویش ای یار

در بندِ نصیبِ دیگری باش

هر کو ز نصیبِ خویش بر خواست

بسیار نصیبِ زیره در پاش

و خادمی کردن آن است که اوّل پیرِ کاملِ طریقت اوّل سفرهٔ خود را به دستِ او دهد تا برود یخنی بیارد و باید که در تهٔ سفره پارهٔ چند نان باشد و تکبیر گوید و سفره را در گردنِ آن درویش خادم اندازد تا آن درویش خادم برود و به تکبیر پیرِ طریقت شیءِ لله کند و باز در نظرِ پیر در آید از درم و دینار. بعد از آن پیر حواله کند تا آن چیزی که در آن سفره آورده [۳۱آ] باشد به درویشانِ صحبت قسمت کند. اوّل خادمی کردن این است.

بعد از آن پیرِ کاملِ طریقت سفره را و دیکِ برگ را و آنچه تعلّق به مطبخ آرد، خادم دسته را بدو تسلیم کند و تکبیری در حقِ آن خادم کند. و خادم آنگاه مشغول

⁶⁰در متن «بیت» است.

گردد در خدمتِ پخت و ساختِ درویشان. فاما خادم باید که هرگز سفره خود را خالی ندارد از خشك پاره اگر در سفر است و اگر در حضر خواهی شی الله کند از بابِ الله. و خوردنِ درویشان بدو تعلق دارد و او نیز اختیار دارد که چشد درویشی که زیر دستِ اویند به خدمتِ شی الله فرستد.

و خادم خواهد که در پخت ساختِ درویشان باشد و کمر خدمت در میان بندد و قدم ارادت به مطبخ نهد. و خادم دسته را امر کند تا ديك و کاسه‌ها را [۳۱ب] پاك به تمیز تمام غسل فرماید، و دیگ بر سر آتش نهد، به تمیز تمام از طعام‌ها پخته گرداند و نجشد به چمچه الا بر روی دست، و کفِ طعام را بگیرد و آنگاه نمک در دیگ کند و نخود نیز بعد از کف کند. و در این خدمت سخن بسیار است.

و چون طعام را پخته کرده باشد روی نبیند، هم مساوی باشد میانِ نازل و غالب. و اگر صحبتِ خود باشد کاردانی خادم آن است که نبیند که در صحبت بسیار کیست کاسه او را چیزی بیشتر کند، و این تعلق به خادم صاحبِ بصیرت دارد. و چون کاسه‌ها را کشیده باشد و در نظر در آورده باشد به صف به ترتیب آنگاه بر سر سفره آید و نان‌ها را در آنجا نهد و بندِ سفره را بر دستِ راست گیرد و دستِ چپ [۳۲آ] را در زیر سفره گیرد و اوّل در نظرِ اختیار سفره کشد و از دستِ راست بندِ سفره اندازد و چون بر دارد از دستِ چپ بر دارد.

و اگر در آن مجلس دو اختیار برابر باشد دو سفره بر دست گیرند و هر دو از هر دو طرف سفره اندازند، و اگر سه اختیار باشد علی الترتیب از برای نگاه داشت خاطرها و دانستنِ خادم کار آموخته. و آنگاه به ترتیب کاسه‌ها و صحن‌ها را در آرند

و از سه طرف به طریق سفره انداختن کاسه‌ها را نیز کشد. و اگر خادم این معنی را نداند پیر کاملی طریقت اشارت کند بر خادم تا چنین کند که ذکر کرده شد، پیش برد. و چون خادم طعام کشید باشد بر سر سفره باید که گوید بسم الله. اول اختیار دست در کار [۳۲ب] نهد و آنگاه نازل. و چون درویشان در نوشیدن طعام باشند خادم باید که بر سر قدم خدمت بایستد تا درویشان از خوردن طعام فارغ شوند. بعد از آن خادم سفره گرد آورد. اول از پیش نازلان بر دارد آنگاه بیاید پیش اختیار، و پای چپ را زیر⁶¹ آن بشکند و پای راست بر بالا دارد به جهت عزت. و بند سفره را اول از دست چپ گرد کند و بردارد، و در پای ماچان بایستد. و اگر سفره‌ای دیگر که بیان کرده شد از آن سه اختیار در پهلوی او ایستند و التماس دعا کند، و پیران دعا و تکبیر گویند با موافقت یکدیگر. و بعد از آن خادم صلواتی فرستد و جایز داشته‌اند ارباب طریقت که خادم صلوات فرستد. و این طریقت از آن عراقیان است و شامیان [۳۳آ] اول دعا کنند آنگاه سفره بر دارند.

و چون سفره بر داشتند فراش آب بیارد و کاسه ناصحیتی در زیر او. و پاره صعبون نزد اختیاران برد تا دست خود را بشویند و این سنت پیغمبر است در اول سفره و در آخر سفره. بعد از آن فراشی کند فراش چنانکه در پاره فراش چاروب کش گفته شد. بعد از آن سقا بیاید به طریق که گفته شد در پاره سقایی کردن و آب به دست اختیار درویشان دادن. بعد از آن پیر طریقت در باره خادم و خادم دسته و جمیع خدمتکاران دعای فرماید. و هرکس به موضع خود نشینند و مسکینی نمایند. این است طریقه فقرا و عراقیان و ترتیب ایشان. و این فقیر حقیر الله الحسنی [۳۳ب] معتقد و

⁶¹در متن «زیرر» است.

فقیر شاه نعمه الله ولی رحمت الله علیه چیزی چند از جهت اختصار، مرید مبتدی این مقدار دارند و اگر در این طریقت ارکان و ترتیب بسیار است به تطویل می انجامد عارفان ارباب طرق را معلوم است.

فصل هشتم: در بیان آن که پیر طریقت سر حلقه سازد و ترتیب او

بدان ای راهرو شریعت و ای پیر ارکان طریقت و ای کامل علم حقیقت! که چون مرید صادق بدین منزل رسیده باشد و این منزلها را که ذکر کرده شد قطع کرده باشد، لازم شود که وی را سر حلقه درویشان خود سازد. و سر حلقه از آن رو که سر حلقه است ثانی پیر است، و هر امر و نهی که سر حلقه کند بر جماعت درویشان، [۲۳۴] باید که درویشان روی نتابند و استماع کلمه وی کند و انقیاد نمایند و اطاعت کنند بر امر سر حلقه. زیرا که سر حلقه قائم مقام پیران است و او خلیفه درویشان است.

و سر حلقه نیز واجب است که رعایت خاطرها کند و آنگاه نگاه داشتی درویشان کند از هر بابی، و از هر عملی که با وی چون پیش برده اند او نیز چنان پیش برد. و صورت عدالت پیش نهاده ضمیر خود سازد. و درویش کامل عارف صفت او صفت خدایی است و خدای تعالی هر امری که کند و به عدل کند چنانکه در کلام مجید خود می فرماید: {إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ وَإِيتَاءِ ذِي الْقُرْبَىٰ وَيَنْهَىٰ عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ وَالْبَغْيِ يَعِظُكُم لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ} 62 قوله تعالی و آمن بالعدل وانه عن المنكر و قَالَ النَّبِيُّ صَلَعم: ﴿عَدْلُ سَاعَةِ خَيْرٌ مِنْ عِبَادَةِ سَبْعِينَ

سَنَةً﴾ 63

62 سوره النحل، آیه ۹۰ «إِنَّ اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تَقْلَحُونَ».
63 كشف الخفاء، ص ۶۳.

درویشی صفتِ خدایی است چنانکه گفته‌اند صفت‌های صفت‌های خدایی است، ترا این روشنی از آن روشنای است. و گفته‌اند صورتِ عدالت آن است که اگر درویشی را ترتیب و تعظیم باید کردن تعظیم کند و اگر تعزیر کند. و حضرت العدل و القسط همین صفت دارد که اگر کسی را از بندگانِ خود کارِ جَنّت کنند به جَنّتِ مَحَلّد فرستد و اگر کارِ جهنّم کنند به جهنّم فرستد. و عدل آن نیست که همه را به جَنّت فرستد یا همه را به دوزخ. هر کسی را به عملِ خود، به کسبِ خود، او را جزا می دهد که و {جَزَاءٌ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ} ⁶⁴ {جَزَاءٌ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ} ⁶⁵ آن درویش این عمل کند [آ۳۵] تا به وقتی که پیرِ کامل عاملِ طریقت ازو راضی گردد .

و چون رضای پیر حاصل کرده باشد و با تمام کار و نهایت خدمتِ درویشان رسیده باشد، مرتبهٔ فقر به کمال حاصل کرده باشد، به سر واجب شود آنگاه که پیر مرشد میانِ مفردی او را ببندد، و او را آنچه در اساسِ فقر است و درویشان بساط بدو مسلّم دارد در تسلیم او کند همچنانکه وی را روانه کرده است پیر مرشدِ طریقت .

فامّا اربابِ طرقِ بعضی گفته‌اند که میانِ رضا جدا است و میانِ مفردی جدا. و بعضی دیگر گفته‌اند که تا مرید رضای پیرِ کامل حاصل نکرده باشد، و پیر ازو خشنود نشده باشد چون مفردی شود؟ پس آن رضای و آن خشنودی پیر حاصل کرد، مفرد شد [ب۳۵] و به مرتبهٔ مفردی رسید، آنگاه واجب است که پیرِ طریقت میانِ مفردی او را

⁶⁴سوره الواقعة، آیه ۲۴.

⁶⁵سوره التوبه، آیه ۸۲.

ببندد و دست در میان او کند هر طایفه طریقت خویشان. و او را چراغ و سفره و طوق بدو رساند و جماعت بدو حواله⁶⁶ کند و او را روانه کند.

فاما گفته‌اند که قبل از آنکه آن مرید را میانِ مفردی بندد⁶⁷ و آن مرید را نزد خود خواند و مفتولِ غربت بدو رساند و میانِ غربتِ او را ببندد و به جماعت از نزد خود روان کند او را تا مدتی چند پای سلامت را در سنگِ ملامتِ غربت زند و از هر طرف شکست و بست یابد تا خامیتی که در وجود او باقی است از نظرِ اهلان و کاملانِ عالم پخته گردد و قدر و قیمتِ [آ۳۶] هرکس را بداند.

آنگاه جماعتِ خود نیز پیدا کند و با جماعتِ پیرِ خود قطع کند و باز رجعت کند به نظرِ مرشدِ خود، و از در اختیار و نیازمندی و شکستگی بیاید و تحرید و تفرید نماید و ترجمان‌ها گوید و مسکینی‌ها نماید و روی خود را در خاک بمالد در نظرِ پیرِ مرشدِ طریقت، و پیرِ طریقت⁶⁸ چون این حال بیند در حقِ آن فرزند دعایی فرماید و در حقِ درویشانِ او. و کسوتِ ایشان را بدیشان رساند و دلداری ایشان کند محبتِ ساید و محبت‌ها نماید. بعد از آن مشغول در میانِ بستنِ مفردی او شود. فاما در میانِ بستنِ مفردی ترتیب و آداب بسیار است در بابِ پنجم گفته شود انشاء الله تعالی. [ب۳۶]

باب پنجم

در میانِ مفردی و آدابِ آن

⁶⁶در متن «احوال» است.

⁶⁷در متن «مرید را میانِ مفردی بندد مرید را میانِ مفردی بندد» است.

⁶⁸در متن «پیر طریقت پیر طریقت» است.

علم ایها الطالب الواصل! که در دنیا هفتند پیغمبر میان بسته‌اند به اتّفاق اهل طرق: اوّل آدم، دوم شیت، سیوم نوح، چهارم ادریس، پنجم ابراهیم، ششم شعیب، هفتم موسی، هشتم جرجیس، نهم ذوالکفل، دهم یوشع، یازدهم اوریا، دوازدهم ایوب، سیزدهم زکریا، چهاردهم صالح، پانزدهم عیسی، شانزدهم خضر، هفدهم محمد المصطفی صلوات الله علیه و علیهم اجمعین.

و از اولیا هفتده کس: اول سلمان فارسی میان بسته است، دوم ابو ذر غفّاری، سیوم حسان، چهارم ذوالنون، پنجم عمار، ششم ابو عبید، هفتم سهیل رومی، هشتم داود، [۳۷آ] نهم مالک، دهم مسلم، یازدهم مساعد، دوازدهم سماک، سیزدهم سیف، چهاردهم ابو المعجر، پانزدهم صابر، شانزدهم جابر، هفدهم جوآن مرد قصّاب رضی الله عنهم اجمعین.

و سه کس را امیر المؤمنین علی به دست خود میان بسته است: اول سلمان، دوم عمرو بن امیه، سیوم قنبر را. و حضرت رسالت صلعم حضرت امیر المؤمنین علی را میان بسته و میان محمد را جبرائیل بسته است صلوات الله علیهم اجمعین.

امّا بعد چون مرید طالب با ارادت به خدمت مرشد کامل طریقت به سیر و سلوک در این منزل رسیده باشد و در علم شریعت و طریقت و حقیقت واصل شده باشد و از این دنیای دون فانی فنای اکوان [۳۷ب] و ازمان یافته باشد، و از این دنیای اثنیت در گذشت و به وحدانیت رسیده باشد او را مفرد گویند. و معنی مفردی آن است که او فرد شده باشد، یعنی غیر او همچون او در این عالم دیگری نباشد. زیرا که مفرد، صفت فردانیت دارد و فردانیت صفت عطای مطلق است از غیریت. و درویش چون به

نهایتِ حقیقی رسیده باشد و موصوف بدین مرتبه شده باشد او مفرد باشد و شایستهٔ مفردی باشد و آنگاه واجب شود که او را میانِ مفردی بندد. و آنچه تعلق به مفردی دارد از علامتِ فقر بدو رسانند.

و چون پیرِ طریقت خواهد که میانِ او بندد باید که اهلِ طریقت را که بدان ملک اند طلب کند و آب در دیک کند و پالهنگی طریقت را در نظرِ درویشانِ اهلِ سگه و صورت بر سرِ سجادهٔ [۳۸آ] طریقت نهد؛ آنگاه پیرِ طریقت گوید با آن درویشانِ مجلس که ای مردانِ میدانِ شریعت و ای پیرانِ ارکانِ طریقت! این فرزندِ ما مدّتی است که در نظرِ اربابِ طریقت خدمتِ خود را ادا کرده است با تمام از ابتدای خدمت تا انتهای او، و من از این درویشِ راضی شده‌ام و این درویشِ عزیز را تا امروز خدمت فرموده‌ام، او نیز خدمتِ مرا به جای آورده است، چنانکه اولاً بود حق تعالی ازو راضی باد همچنانکه من ازو راضی‌ام. و امروز ارادت چنین افتاده است که می خواهم که دست در میانِ او کنم و میانِ مفردی او را ببندم به حوالهٔ اختیاران چه فرماید شما در حق این فرزند قابل هست یا نه؟ اگر قابل است تا دست در میانِ او کنم و اگر قابل نیست موقوف [۳۸ب] دارم.

آنگاه پیران و مردانِ طریقت که در آن تکیه حاضراند جواب گویند که قابل است و ارادتِ شما است هر امری که فرمایند هم آن است. بعد از آن پیرِ مرشدِ طریقت که میانِ فرزند می بندد پالهنگی را از قفل بگشاید و مرید را گوید که بُرو بر سرِ قدم بر پای‌ماچان و ترجمانِ خود را گوید و بایستد پا بر سرِ پا نهد و هر دو دست بر سینه گرفته.

و باید که آن پاهنگ هفت گره و هفت بند که دوازده باشد و از پشم گوسفند و یا شتر باشد و بر کناره پوست تکیه طریقت بنهد از قفل کشیده و آن فرزند را که میان می بندد نزد خود خواند؛ و اول او این بگوید که ای فرزند! در شریعت استوار باش [۳۹] و در طریقت پایدار باش و در حقیقت با خبر باش تا مفردی بر تو مسلّم باشد. آنگاه آن پیر بر خیزد و به آداب تمام آن پاهنگ را بر دارد و بر سر دست گیرد راست و باید که چهار انگشت او در زیر پاهنگ باشد و انگشت مهدین در بالای پاهنگ گیرد و به اجازت درویشان برای حرمت پیران مالک دستوری خواهد و اول جناب قدس هویت الله را یاد کند و خطبه میان بستن را بخواند و بگوید:

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ: الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي رَفَعَ السَّمَاءَ وَالْأَبْرَاجَ، قَوْلُهُ تَعَالَى: {مَرَجَ الْبَحْرَيْنِ يَلْتَقِيَانِ بَيْنَهُمَا [۳۹ب] بَرْزَخٌ لَا يَبْغِيَانِ} 69. {... هَذَا عَذْبٌ فُرَاتٌ وَهَذَا مِلْحٌ أُجَاجٌ...} 70. قَوْلُهُ تَعَالَى: {يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اصْبِرُوا وَصَابِرُوا وَرَابِطُوا وَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ} 71

و [قَالَ] النَّبِيُّ صَاحِبِ التَّاجِ وَالْمِعْرَاجِ صَلَعم: ﴿كثرت كافها فجود الداك الذين في شدتي وأسقي عليهم السلام، اللهم نور ظاهري بطاعتك، وباطني بمحبتك، وقلبي بمعرفتك، وبسیر استقلال حضرتك يا ذالجلال والإكرام، رب اغفر وارحم وأنت خير الراحمين﴾ 72. و این آیت بخواند: {لَقَدْ رَضِيَ اللَّهُ عَنِ الْمُؤْمِنِينَ

إِذْ يُبَايِعُونَكَ تَحْتَ الشَّجَرَةِ فَعَلِمَ مَا فِي قُلُوبِهِمْ فَأَنْزَلَ السَّكِينَةَ عَلَيْهِمْ وَأَثَابَهُمْ فَتْحًا قَرِيبًا} 73

69سوره الرحمن، آیه‌های ۱۹-۲۰.

70سوره فاطر، آیه ۱۲.

71سوره آل عمران، آیه ۲۰۰.

72ابن جوزی، الموضوعات، بیروت، الدارالفکر، ج. ۱، ۱۴۰۳، ص. ۱۲۳.

73سوره الفتح، آیه ۱۸.

بعد از آن پالهنک را در [۴۰آ] گردنِ خود اندازد و از گردنِ خود بیرون کند و آدم صفی را و نوحِ بخی را و ابراهیم خلیل را و جمیع انبیا را و اولیا را و ائمهٔ معصومین را و پیرانِ مردانِ راهِ حق و کمر بستگانِ اهلِ خدمت و عزت را یاد کند و تکبیر و تهلیل گوید. و بر گردنِ آن فرزندِ خود اندازد و میانِ بستنِ او مشغول گردد. و چون مفتول بر گردنِ آن فرزندِ اندازد باید که حلقهٔ مرس را بر دستِ چپ بگیرد و مرس را بر دستِ راست و بر گردنِ آن فرزندِ اندازد و چون مفتول را در میانِ او پیچد [ایها شریف] بخواند و صلوات بر حضرتِ خیر البشر محمد مصطفی و علی مرتضی و اهلِ بیت فرستد و ائمه را يك يك یاد کند.

چون از میان [۴۰ب] بستنِ خلاص شود دست در حلقهٔ مرسِ او کند و نزدِ خود کشد، و در گوشِ او این کلمه گوید که دار در صحبتِ درویشان با ارادت و بنشین به عزّت و بگو به حکمت و برخیزد به خدمت تا درویش باشی و مفردی کامل گردی؛ بعد از آن وصیتی که میانِ او و پیرِ او باشد هر کس به قواعدِ خویش به گوشِ وی رسانید و این طریقهٔ عراقیان است.

بعد از آن از برای عزّت و حرمت و نگاه داشتِ درویشان، ترجمانِ لسانی بگذارند و بنشینند، و بعد از آن مریدِ صادقِ مفرد سجودی کند در پایِ پیر و برود بر سرِ قدمگاه در پایِ ماچان و ترجمانِ خود گوید به نظرِ درویشان؛ و پیرِ کامل نیز در آن وقت در حقِ آن مریدِ مفرد [۴۱آ] و اهل شده و میانِ بستگانِ راهِ حق دعایی فرماید. و آنگاه آن فرزندِ مفرد از در بیرون رود به ترجمانِ قدم، باز به نظرِ اختیاران از در در آید، باز در حقِ او تکبیری پیر بگوید، آنگاه سباط و سفره کشند، چنانکه

قاعده است که گفته شد دربارهٔ خادمی کردن و نوشیدن و برداشتن و اخر کردن به ترتیب و قواعد درویشی و الله اعلم بالصواب.

اما آنکه گفت که پالهنك هفت گز باید و هفت گره، معنی این آن است که مفرد باید که هفت اعضای خود را شناخته باشد؛ یعنی هر چه الله تعالی ایجاد کرده است جمله در هفت اعضای رایسهٔ خود مشاهده کند و چنان داند که حق تعالی در کلام مجید یاد کرده است [۴۱ب] {سَنُرِيهِمْ آيَاتِنَا فِي الْأَفَاقِ وَفِي أَنْفُسِهِمْ} ⁷⁴ وَقَالَ عَلِيُّ عَلَيْهِ السَّلَامُ: ﴿مَنْ عَرَفَ نَفْسَهُ فَقَدْ عَرَفَ رَبَّهُ﴾ ⁷⁵. و همچنانکه آنان را الله تعالی هفت آفریده است خدای را نیز هفت اسمایی صفات است و هفت کوكب و هفت زمین و هفت آسمان و هفت دریا است. مفرد آن کس است که این صفت‌ها را جمله در هفت اعضای خود موصوف داند و در وجود خود این صفت‌ها را مشاهده کند یعنی مفرد باید که بدین هفت اسمای صفات موحد باشد که آن علم است و ارادات است و قدر است و بصرت است و کلام است و حکمت است.

پس مفرد آن است که به علم الله تعالی مطلع باشد به دانش وجود خود، یعنی عارف باشد به اسما و صفات ذات، قادر باشد به امر و نهی نفس خود [۴۲آ] در جمع حرکات وجود موجود، و صاحب ارادت باشد به طلب دانش وجود واجب الوجود بر آنچه واجب است دانش آن، و شنوا باشد به استماع کلام ربانی و نص سبحانی، و

⁷⁴سوره الفصّلت، ایه ۵۳.
⁷⁵سنن ابن ماجه، ۱۳۹۵، ص. ۰۴.

بینا باشد به عین بصیرت در الا و نعمای حق، عارف باشد به رؤیت وصال اجمال ذو

الجلال، یعنی به صفات حضرتش را بیند ﴿كَأَنَّكَ تَرَاهُ لِلْحَقِّيقَةِ﴾⁷⁶.

و متکلم باشد به کلام ازلی و ابدی در معرفت حقایق اشیا با خلق خدا و معیشت او و حرکات و سکنت او جمله به حکمت کامله بالغه باشد و چون کوكب فیض بخش باشد به عالم نورانی در این دنیای ظلمانی منور گرداند، مجلس اهل دلان را به علم روحانی فیاض بخشد به همه خلق عالم مثل آفتاب در آسمان، و همچون زمین [۴۲ب] مطمئننه باید که بود و چون خور باشد و همچون مرشد آن راه حق دینار اطلاق داده باشد که الدنيا فنطرة الآخرة. و امین خلق الله باشد همچون زمین، زیرا که زمین صاحب امانت است هر چه به وی سپاری باز با تو دهد، و چون دریا سخی باشد و کریم و منفعت رساند به خلق خدا و دریای هفت باشد در امور دنیا و باید که هفت عضو خود را به عبادت قایم دارد و به هفت احوال حسنه وجود خود را پاك دارد و از هفت افعال سیه دور دارد خود را تا او مفرد باشد.

و آن هفت افعال حسنه و سیه این است یکی را از افعال سیه بر خود بندد، و

یکی از افعال حسنه بر خود برگشاید. و او نیست، اوّل بر بندد بخل را [۴۳آ]

بگشاید سخاوت، دوم بر بندد فسق را بگشاید زهد را، سیوم بر بندد غضب را بگشاید حلم را، چهارم بر بندد حرص را بگشاید قناعت را، پنجم بر بندد⁷⁷ شهوت را بگشاید ریاضت را، ششم بر بندد جهل را بگشاید علم و معرفت را، هفتم بر بندد شیطان را بگشاید طلب راه رحمان را.

⁷⁶ مستدرک الوسائل، ج. ۲ ص. ۲۳۱.

⁷⁷ در متن «بند» است.

چون مرید با ارادت به ارشادِ پیر مرشد بدین مرتبه رسیده باشد و این فقر، او را حاصل شده باشد او را رسد مرتبهٔ مفردی که این جمله مرتبه‌ها را به خود مشاهده کرده است و بدین بر کمال رسیده است. چنانکه پیغامبر صلعم فرموده است که: ﴿سِيرَ (?) سَمَقَ الْمَفْرُودِ﴾⁷⁸ و گفته‌اند که مفردان کدام اند؟ مفردان آنانند که در دایرهٔ دنیا محبتِ يك تاره مویی در دل ایشان نباشد که⁷⁹ [۴۳ب] ایشان بدان مقدار مقید باشد و محبوب به غیر محبت الله تعالی. و چندین بار در این دریای عمیق غوطه⁸⁰ خورده باشند و تشنه لب بیرون آمده باشند، و در این دنیای فانی به هیچ چیز وا نمانده باشند، و اگر محبتِ دنیا يك سر موی در دل ایشان مانده باشد مفرد نباشد. و مفرد گفتن عبارتِ او فرو شدن است از غیر الله تعالی. و چون مفرد در این هفت موصوف شده باشد کامل باشد، و نهایت فقر او را حاصل شده باشد و او را سزد که دعوی با معنی کند که: إِذَا تَمَّ الْفَقْرُ فَهُوَ اللَّهُ، و از این مرتبه بالاتر مرتبه نیست و نهایت فقرِ محمدی صلعم این است، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ وَالْمِنَّةُ.

بعد از آن آمدم در آن که چون پیر طریقت دست در [۴۴آ] میانِ مفرد اختیار کرد و میانِ مفردی او را بست، واجب است که سفره و چراغ و طوق بدان مفرد برسانند؛ و چون پیر طریقت خواهد⁸¹ که این نوع پیش برد باید که باز اهل طریقت را جمع کند و آب در دیک کند و حلوا واجب است در میان بستن و در طوغ و سفره و چراغ رسانیدن؛ و چون چنین پیش برد باید که خادمِ پیر بر خیزد و سفره که آن سفره را

⁷⁸ مسلم، صحیح مسلم، بیروت، بیت الافکار الدولیه، ۱۴۱۹ ص. ۷۳.

⁷⁹ در متن «نباشد که نباشد که» است.

⁸⁰ در متن «غوط» است.

⁸¹ در متن «خواهد» است.

دوازده بند و حلقه در او باشد با هفتده بند و آن سفره را پیر از نان و حلوا پر کند و خادم بند کند و در نظر پیر طریقت آورد و بر زمین نهد و سجودی کند و بر سر قدم ایستد.

بعد از آن چراغچی نیز چراغ را که پیر آن بدان مفرد حواله می کند، دلیل او را از پنبه دوازده [۴۴ب] سازد یا چهارده یا هفتده یا چهل ته به جهت اثبات. چراغ و سرشمع و هر دو يك معنی است و آن دلیل را به دلیلدان به سرشمع استوار کند و روغن بر سر آن ریزد و روشن کند، و در پیش سجاده پیر طریقت بر زمین نهد و بر سر سفره سرشمع و مسکنی نماید و بایستد. بعد از آن سر حلقه پیر بر خیزد به اشارت پیر طریقت و طوغی که مفرد را می رساند در نظر پیر طریقت آورد و بخواباند تا بعد از آن پیر وقت رسانیده بر پای کند و به مفرد برساند. و آن طوغ باید که چهل الف نمد باشد اگر نمدپوش است و اگر طایفه دیگرانند به طریقت کسوت خود هرکس برساند. و اثبات طوغ هم بسیار است از اول تا به آخر که از او چه گونه باید وصلت کردن و چه معنی دارد و آن در اثبات عارفان طریقت [۴۵آ] را معلوم است.

بعد از آن پوست تکیه‌ای که پیر طریقت مفرد را بر بالای آن می گذاراند سر حلقه بیارد و ته کند و در نظر پیر طریقت بر زمین نهد، و باید که مفرد بر سر قدم باشد و سر حلقه و خادم و درویشان خدمتکار تا آن وقتی که قصه آخر شود. بعد از آن پیر طریقت بر خیزد و اول سفره را بندهای او را باز کند و دو ته کند و از هر دو طوق بندهای سفره را بر دو دست بگیرد و این آیت بخواند: قَوْلُهُ تَعَالَى: {وَيُطْعَمُونَ الطَّعَامَ عَلَىٰ حُبِّهِ مِسْكِينًا وَيَتِيمًا وَأَسِيرًا} إِنَّمَا نُطْعِمُكُمْ لِوَجْهِ اللَّهِ لَا نُرِيدُ مِنْكُمْ جَزَاءً وَلَا

شُكُورًا⁸²}. و این آیت نیز بخواند که: {فَلْيَعْبُدُوا رَبَّ هَٰذَا الْبَيْتِ الَّذِي أَطْعَمَهُمْ

مِّنْ جُوعٍ وَآمَنَهُمْ مِّنْ خَوْفٍ⁸³} و بعد از آن پیران را و مردان خدا را و صاحبان

[۴۵ب] سفره را و امیرالمؤمنین و اهل بیت او را یاد کند و به تکبیر می رساند .

و رسانیدن آن است که در گردنِ مفرد بیندازد و مفرد سجودی کند و در صحبت

در آید در نظر همه درویشانِ مجلس و از آن نان و حلوا که در آن سفره است همه را

برساند، بعد از آن بیاید پیشِ پیرِ طریقت و سر بر زمین نهد و از گردن بیرون کند و

باز بر سر قدم رود، و بعد از آن پیرِ طریقت دستِ راستِ خود را پیش کند و چراغ را

که روشن کرده است در میانِ دو انگشت گیرد و صفا نظر کند به روی جماعتِ

اختیاران {إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ شَاهِدًا وَمُبَشِّرًا وَنَذِيرًا وَدَاعِيًا إِلَى اللَّهِ بِإِذْنِهِ وَسِرَاجًا مُّنِيرًا}.

⁸⁴ و این آیت نیز بخواند که: {اللَّهُ نُورُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ مِثْلُ نُورِهِ كَمِثْلِ شَكَاةٍ⁸⁵

[۴۶] فِيهَا مِصْبَاحٌ الْمِصْبَاحُ فِي زُجَاجَةٍ الزُّجَاجَةُ كَأَنَّهَا كَوْكَبٌ دُرِّيٌّ يُوقَدُ مِنْ شَجَرَةٍ مُّبَارَكَةٍ زَيْتُونَةٍ لَا

شَرْقِيَّةٍ وَلَا غَرْبِيَّةٍ...⁸⁶} الی آخره.

و آنگاه ارواح انبیا و اولیا را و ائمه را و پیرا را یاد کند و به تکبیر مردان به

دستِ مریدِ مفرد بدهد، نیز قدمِ ارادت پیش نهد و دستِ راست را پیش کند و چراغِ

سرشمع را در میانِ روی دستِ دو انگشت گیرد در زیرِ انگشتِ پیرِ طریقت، و دستِ

چپ را در زیرِ سرشمع گیرد و صفا نظر کند و باز به نظرِ پیر بر سرتکیه نهد، بر سرِ

سفره سجودی کند و باز بر سر قدم ایستد.

⁸²سوره الانسان، آیه‌های ۸-۹.

⁸³سوره القریش، آیه ۳-۴.

⁸⁴سوره الأحزاب، آیه‌های ۴۵-۴۶.

⁸⁵در متن «کمشکوت» است.

⁸⁶سوره النور، آیه ۳۵.

پیرِ مرشدِ طریقت باز دستِ دریا مثالِ خود را دراز کند و طوقِ حضرتِ انبیا و اولیا را بر دست گیرد و باز بر خیزد و آن طوق را بر دست گیرد و صفا نظرِ مردانِ مجلس کند از برای حرمت [۴۶ب] خاطرهما، و بعد از آن بر گردنِ خود نهد و این آیت بخواند: بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ: {إِنَّا فَتَحْنَا لَكَ فَتْحًا مُبِينًا لِيُغْفِرَ لَكَ اللَّهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ وَمَا تَأَخَّرَ وَيَتِمَّ نِعْمَتَهُ عَلَيْكَ وَيَهْدِيكَ صِرَاطًا مُسْتَقِيمًا وَيَنْصُرَكَ اللَّهُ نَصْرًا عَزِيزًا} ⁸⁷ و این آیت بخواند: {نَصْرٌ مِنَ اللَّهِ وَفَتْحٌ قَرِيبٌ وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ} ⁸⁸

بعد از آن انبیا را و اولیا را و ائمهٔ معصومین را پیران و مردان و صاحبانِ سگّه و صورت را و صاحبانِ علم را یاد کند و به تکبیر خواندن این طوق را برساند. و مفرد نیز پیش آید به ارادت و به تضرّع تمام دستِ نیاز را پیش کند و بر دو دست از دستِ پیرِ طریقت ستاند و بر گردنِ خود نهد و سه بار دورِ گردِ جماعت بر آید، آنگاه سجودی کند و آن [۴۷آ] طوغ را باز آرد در جنبِ طوغِ پیر استوار کند و سجدهٔ طریقت نماید و باز آید بر سرِ قدم ⁸⁹ بایستد.

بعد از آن مرشدِ طریقت باز اشارت کند بر سرحلقه پوست تکیه‌ای که از آن مفرد است بر دارد از نظرِ پیرِ طریقت و بر سرتکیه‌ای که از آن مفرد است بگستراند به طریقهٔ ادب و ارکان، و در گوشهٔ دستِ راست از پوست تکیهٔ سرحلقه سجودی کند و باز گردد. بعد از آن مرشدِ طریقت دستِ مفرد را بر دست گیرد و به اجازتِ درویشانِ مجلس به جهتِ نگاه داشتِ خاطر و حرمتِ مفرد را به تکبیر و تهلیل بر سرِ سجادهٔ طریقت بگذرانند، مفرد نیز دستِ پیرِ مرشد را قبل نهد و سجده‌ای در پای

⁸⁷سوره الفتح، آیه‌های ۱-۲-۳.

⁸⁸سوره الصف، آیه ۱۳.

⁸⁹در متن «قد» است.

سجاده‌ای بکند برای حرمتِ پیران و آنگه قدمِ راست بر سرِ سجّادهٔ طریقتِ راست کند و بگذرد بالای سجادهٔ [۴۷ب] طریقت، و پیر باز گردد و بر سرِ پوستِ تکیهٔ خود اقامت گیرد. بعد از آن مفرد به اشارتِ مرشد دو رکعت نماز⁹⁰ شکرانه بگذارد.

بعد از آن پیران حواله کنند تا دم و بام برسانند و نطقِ ناطقهٔ انسان را به گردش دارد و اهلِ حیات و اموات را و صاحبانِ اسبابِ خیرات را و رافعانِ رایات را یاد کنند آن چنانکه قواعدِ تکبیر است و به تطویل می کشند بیان کردنِ اربابِ طریقت را معلوم است.

و بعد از آن درویشان گلبانگی کشند، بعد از آن مفرد بر خیزد و بر سرِ قدم ایستد و ترجمانی که لایقِ جنابِ عالی همّتان باشد علو المّتانه بگذارند و به نظرِ اختیارانِ مجلس هر یکی را به مقدارِ جرأتِ وی وصله‌ای با ترجمانِ پیشِ کوچک و بزرگ بگذارند برای گذشتگی خود و صفت⁹¹ [۴۸آ]

.....و پیش برد. بعد از آن پیر مرشدِ طریقت باز تکبیری در حقِ مفرد و جمیع درویشان بگوید و هر کس بر جای خود بنشینند و مسکینی نمایند بعد از آن سماع و سفره کشند و نعمت‌ها و آنچه بابِ الفقیر دارد به غیر به تکلف و درویشان تناول کنند و تکبیر و تهلیل گویند و الله اعلم.

و معلوم است اربابِ طریقت را که عبارت از درویشی نیستی مطلق⁹² است و چون مفرد را از فردانیت گرفته اند و مفرد مقید به هیچ نوع نیست که او مقید باشد به شیء از اشیاء معلوم. پس این صفت‌ها چیست در عالمِ فردانیت؟ اما نزدِ محققانِ طایفهٔ

⁹⁰در متن «نما» است.

⁹¹در متن ورقهای ناقص وجود دارد.

⁹²در متن مطلق است.

طریقت معلوم است که این مرتبه‌ها که ذکر کرده شد از آن ارکانِ طرقِ ظاهر است تا مبتدی این منازل‌ها قطع کنند و ریاضت و چند [۴۸ب] فقر بکشد تا به آسانی به دست نیاورده باشد که هر چه آسان یابی بی قیمت باشد و قیمتِ درویشی حاصل نمی شود و الاّ بخدمتِ مرشدِ کاملِ طریقت. اگرچه علوی ذات حضرت فقر منزّه است از این صفات‌ها فامّا در عالم صفات این‌ها دانستنی است از برای ادب و نگاه‌داشتِ حرمتِ پیران و اختیاران تا غالب از نازل معلوم شود و پیر از مرید و الله اعلم. و این فقیر الله الحسینی چاکرِ شاهِ ولایت و قطبِ المحققین، العارف بالله، الموصوف به صفات الله شاه نعمت الله ولی رحمه الله علیه این مقدار در تقریر آورده‌ام به مقدار آنچه با فقیر بوی رسیده بود از نظرِ مرشدِ طریقه تا نو نیاز این قدر داند که با طوقِ درویشی این چنین باید رفت و منکر نشود و این کتاب [۴۹آ] شاهدِ احوالِ او باشد و ناظرِ افعالِ او به جمیعِ الحَدَثِ مِنْ إِبْتِدَاءِ الْفَقْرِ إِلَى نِهَایَتِ الْفَقْرِ به حسبِ ارکان و طوقِ الظاهر الاجل معلومات الباطن و اختیار آن اربابِ طریقت خردۀ فقر بدین خردِ ضعیف عیب نگیرند از کرم و احسان عمیمۀ خودشان و اگر سهو و خطای در این تقریر گذشته باشد مردان⁹³ اهلِ مروّت از راه احسان عفو فرماید.

وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ

عَلَى خَيْرِ خَلْقِهِ مُحَمَّدٍ وَآلِهِ

أَجْمَعِينَ

تَمَّتْ

⁹³در متن «مردان مردان» است.

III. BÖLÜM:

TARÎKA FÎ ÂDÂBÎ'S-SÜLÛK'UN TÜRKÇE ÇEVİRİSİ

Fukârânın Seyr-i Sülûk Âdâbı ve Seyr-i Sülûkun Kurallarının Tümü Hakkında Tarikat Kitabı

[1b] Rahman ve Rahîm olan Allah'ın adıyla. Allah'ın sebepsiz varlığına sonsuz hamdolsun ki O, kendi cömertlik hazinesinin kapısını varlık anahtarıyla has kullarına açtı. Gayb âlemindeki kendi varlığını açık bir şekilde, âlem-i şühûdda (bu dünyada) gösterdi. Ve onu **“Allah Adem’i, Nuh’u, İbrahim oğullarını, İmran oğullarını âlemlere seçti.”** tâciyla şereflendirdi. **“İnce ve kalın ipekten yeşil elbiseler giyecekler”**. Hırkasını ona giydirdi. **“Tövbesini kabul buyurdu, yol gösterdi.”** ‘in sıkılığıyla onun muhabbet ve itaat kemerini bağladı. Ve onun basiret gözünü, kendi cemâl ve celâlini görmesi için açtı. En faziletli ve güzel salavâtlar, en mükemmel ve en temiz tahiyâtlar, minhâc önderine yani tâc ve mirâc sâhibi, evliyâ ve enbiyâ halkasının başı olan [2a] Muhammed Mustafa’nın üzerine; Cenâb-ı Allah’ın, kendi zat ve sıfatlarının tecellî şarabını vuslat muhabbet kâsesiyle her şekilde kendilerine sunduğu Âl ve evlâtlarının üzerine; O’nun dostlarına, yârenlerine, özellikle gönüllerini canlarından bir anlam kırışmesiyle çalan ve beşeriyetin kesret pasını, o temiz yaratılışlıların çehresinden Allah’ın mârifet cilâsıyla temizleyen dervişler halkasının başı ve âriflerin sultanı yani mümînlerin emiri ve muttakîlerin imamı, Allah’ın aslanı, tüm üstünlerin üstünü Ali bin Ebû Tâlib’in üzerine selâmlar olsun ve Allah’a sonsuz hamdlar olsun.

(Dua ve selâmdan) Sonra dervişliğin beyânı ve onun âdâbı hakkında birkaç kelime yazılacak. Yardım Allah’tandır ve bütün tevekküller de Allah’adır. [2b] Allah şöyle buyurdu: **“Ey insanlar! Allah’a muhtaç olan sizsiniz.”**

Ve Efendimiz (s.a.v.) buyurdu: “**Şerîat benim sözlerim, tarîkat amellerim, hakikat hâllerim, mârifet sermâyem, fazilet dinim, sevgi özüm, şevk bineğim, korku yoldaşım, ilim selâmetim, hilm dostum, tevekkül görüşüm, kanaat hazinem, sıdk evim, yakîn amacım, fakr övüncümdür ve bununla ben diğer amellerim üzerine övünürüm.**” Ve Efendimiz (s.a.v.) tekrar buyurdular: “**Fakr zorunlu fakîrlik ve isteğe bağlı fakîrlik olmak üzere iki türlüdür. Her kim nefsinin arzusunu terk ederse o fakîrdir. Ve onun fakrı bizim fakrımızdır. Her kim de, nefsinin isteğinin peşinden giderse o fakîr değildir. Ve onun fakrı da bizim fakîrliğimiz değildir.**”

Ey tâlib derviş! Bil ki: [3a] insanların en hayırlısı olan Hz. Peygamber (s.a.v.) tüm olgunluklar ve mertebeler içinden fakîrlik mertebesini seçmiştir. Çünkü bu mertebeden daha üstün bir mertebe yoktur. Eğer bu mertebeden daha üstün bir mertebe olmuş olsaydı Hz. Peygamber (s.a.v.) onunla iftihar ederdi, ancak dini istisna. Fakîrlik mertebesi mertebelerin en üstünüdür. Ve Allah Teâlâ’ya (c.c.) yakınlıktır. Bu fakîrlik, tevhîde ulaşana kadar (dünyevî) bağlardan kopmak ve fazlalıkları (Allah’tan gayrı her şeyi) yok etmek ölçüsünde Allah’a yakınlıktır. Şânı yüce olan Allah fazlalıkları düşürür ve mülk edinmez. Çünkü “tevhîd, dünyevî bağları koparmaktır.”

Ve kul, bahsedilen bu mertebeye bir mürşid-i kâmilin hizmetine girmedikçe ulaşamaz. Hakk’ı arayan becerikli mürîdin bu mertebeyi talep ettiği zaman önce şerîât, tarîkat ve hakikat ilminde mükemmel olan bir pîr araması gerekir. Çünkü eğer bu üç ilimde o mürîdin [3b] bir problemi olursa pîr, o mürîdin probleminin üstesinden gelebilir. Veya teslimiyet eliyle eteğine tutunabileceği peygamber soyundan bir seyyidi talep etmesi gerekir.

(Ben) zavallı fakîr, sıdk ve safâ sebebiyle evvelâ dervişlerin sülûku hakkında bir muhtasar (risale) yazmam için Allah’ın bana yardım etmesini niyâz ederim. Allah’ın izniyle bu risale beş bâbdan oluşacak.

Birinci Bâb: Dervişin irâdetinin (teslimiyetinin) nasıl olması gerektiği pîrlerin huzurunda dervîşi nasıl tebdîl ettikleri, ona nasıl tarîkat guslû verdirdikleri,

onu nasıl tıraş ettikleri, nasıl teberrâ ve tevellâ okuttukları, nasıl tövbe ettirdikleri ve ahd verdirdikleri hakkındadır.

İkinci Bâb: [4a] (Bu) bab kisveyi nasıl huzura getirdikleri, nasıl biçtikleri, dervişe nasıl verdikleri hakkındadır.

Üçüncü Bâb: Kisveyi verdikten sonra dervişe hizmet meftulünün (hizmet kemeri) nasıl verildiği ve bu törenin nasıl yürütüldüğü hakkındadır.

Dördüncü Bâb: Dervîşi, bir pîr-i kâmilin irşâdıyla tarîkate olgunluk derecesine ulaştırmak için diğer dervişlerin hizmetine nasıl sokacakları (nasıl görevlendirecekleri) hakkındadır. Ve bu bab, sekiz bölümden oluşacaktır inşallah.

Birinci Bölüm, tuvalet temizleme ve onun gerekleri hakkındadır.

İkinci Bölüm, dervişlerin ayakkabılık hizmeti hakkındadır.

Üçüncü Bölüm, mutfak hizmeti ve oradaki eğitim hakkındadır.

Dördüncü Bölüm, dervişlerin huzurunda temizlik yapma hakkındadır.

Beşinci Bölüm dervişlere sakalık yapmak ve bu görevin tertîbi hakkındadır.

[4b] Altıncı Bölüm, dervişlerin huzurunda çerâğ yakma hizmeti hakkındadır.

Yedinci Bölüm, hâdimlik etmek ve hâdimliğin şartlarını gözetmek hakkındadır.

Sekizinci Bölüm, mürîde halkabaşı olmayı öğretme, halkabaşı olma görevini verme, halkabaşı olmanın incelikleri ve tertîbi hakkındadır.

Beşinci Bâb, sâdık ve tâlib mürîdin, dervişlerin hizmetinde bu aşamaları kat ettikten sonra pîrlerin onu nasıl seçtikleri ve müfredlik meftulünü onun beline nasıl bağladıkları; sofrayı, çerâğı ve tûğu ona nasıl verdikleri ve onu (gurbete) nasıl gönderdikleri hakkındadır.

Birinci Bâb

Mürîdin İrâdet Ve Tebdîli, Tarîkat Guslü, Tıraşı, Teberrâ Ve Tevellâ Okuması, Tövbe Etmesi, Ahd Vermesi, Biât Etmesi Ve (Kendisine) İmamların Temsili Hırkasının Verilmesi Hakkındadır

Ey şerîat yolunun tâlibi! Ey tarîkat erkânının kâmili ve ey hakîkat [5a] köşesinin dervîşi! İyi bil ki dervîşliğe niyet etmek irâdetdir (teslimiyettir). Tarîkat erbâbı buyurmuşlar ki irâdetin iki ucu vardır. Birisi tâlib mürîd yönünden, diğeri matlûb pîr (talep edilen pîr) yönündendir. Niyâzmend olması hasebiyle dervîş, irâdet eliyle mürşidin eteğine tutunmak istediğinde (kararlı bir şekilde bir mürşide intisap ettiğinde) aynı doğrultuda olma isteği ve ihtiyaçlı olması sebebiyle dervîşlerin kapısından girer. Ve (mürşidin) huzurunda yüzünü onun ayağının toprağına sürer. Ve dervîşlere selâm verir. Durumunu söze döker (Hâl dilini kâl diline dönüştürür) ve der ki: “Bu fakîr ve hakîri irâdet (kararlılık) dervîşler halkasına kattı. İrâdet ve muhabbeti sebebiyle onu kabul buyurun.”

Pîr-i kâmil, o mürîdin ricasını kabul edince [5b] önce tarîkatın gerektirdiği kuralları, hizmetin çeşitli zorluklarını, sohbetin âdâbını, edebini ve düzenini, ister hazarde ister seferde olsunlar dervîşlere hürmet göstermeyi birkaç yönden ona şart koşar. Ve o sâhib-i irâdet (mürîd), kendi teslimiyetinde sâdık ve kararlı olunca pîrler onu kabul ederler. Ve ilk kabul ettiklerinde önce onu üzerindikilerden soyutlarlar ve tebdîl ederler (değiştirirler).

Ve tebdîli şöyle yaparlar: Mürîdin üzerinde bulunan kıyafetleri soyundurur ve onu çıplak ederler. Giysilerinin zâhirlîği sebebiyle üzerindikileri atarlar. [6a] Bu durumda şu âyeti okurlar: **“Seyyiâtını Allah, hasenâta tebdîl eder ve Allah gafûrdur, rahîmdir.”** Mürîd, çıplak vaziyetteyken şu âyeti okurlar: **“Onun vechinden başka her şey helâktedir.”**

Daha sonra mürîde *tarîkat guslü* aldırırlar ve tarîkat guslünü de iki tür yaptırırlar. Bunlardan birinde, bu âyet okunur: **“Onun üzerindeki herkes fânîdir. Yücelik ve ikram sâhibi olan Rabbinin yüzü bâkî’dir.”** Ve tıpkı şerîat gereğince

suyla gusül yapan kişinin yaptığı gibi ona suyla gusül yaptırılır. Tarîkat ehli olanlardan bazıları, bu yolun (seyr ü sülûkûn) onunla (gusülle) başlatıldığını söylerler. Tıraş etmenin başlangıcından sonuna kadar (olan) bu âdete tarîkat guslü demişlerdir. Ancak tarîkat guslünün en üstün ve makbul olan kısmı suyla yaptırılan gusül kısmıdır. **[6b]** Çünkü velev ki dervişe guslü gerektiren bir hâl vâcip olmuş olur. Bu sebeple en faziletli olan budur.

Gusül abdesti aldıracakları vakit mürîd bu âyeti okur: **“Muhakkak ki Allah çok tövbe edenleri sever, çok temizlenenleri de sever.”** Ve ona suyla gusül ettirirler. Mürîde gusül yaptırmak istediklerinde ona nasıl gusül abdesti alacağını öğretmeleri gerekir. “Şöyle şöyle yap” derler ve şu duayı okumasını söylerler: “Ey en merhametli olan! Senin rahmetinle; fakr guslüyle yıkanmaya ve şeytânî nefisten nefsimi temizlemeye niyet ettim. Ve ben tarîkat erbâbından oldum. Ve Allah’a yaklaşmak amacıyla dünya işlerini terk ettim.”

Tarîkat guslü yapınca mürîdi, pîrin huzurunda, iki dizi üzerinde edeple oturturlar. **[7a]** Dervişin tâcını (külâhını), kisvesini hazırlarlar. Yünden yapılmış bir *meftul* (kemer) getirirler. Ve eğer *külâh* giymesi gerekiyorsa öncelikle külâhı bilinen yolla biçerler. Ve dikerler. Üzerine noktaları ve elifi işlerler. Keçeden *kisveyi* de biçerler, huzura getirirler. Kisveyi biçmenin, külâhı dikmenin usulü ve bunun anlamı kitabın sonunda açıklanacaktır.

Ondan sonra herkes tarîkate kisvesiyle huzurda olur. Kisveyi getirdiklerinde bir ölü gibi yere atarlar. Pîr de makası veya bıçağı eline alır. İlk olarak kesmek için elini keçenin yaka kısmını götürür ve biçiş tekbîrini söyler. Keçenin yakasından küçük bir parça keser ve bu âyeti okur: **“Elbette sen öleceksin ve elbet onlar da ölecekler”.** **[7b]** **“Sonra siz muhakkak Rabbinizin huzurunda muhakemeye çekileceksiniz.”** Ondan sonra sağ kolu kesmek için elini keçeye götürür. Ve sağ kolu kesip tekbîr söyler. Sonra sol kolu keser. Ondan sonra keçenin fazlalıklarını da çıkarır. Sonra kisveyi pîrin önüne bir ölü gibi tekrar sererler. Ve kesmek için ister yaka tarafını isterse de sağ tarafını seçer. (Pîr isterse yakadan isterse koldan biçmeye başlar.) Sonra külâhı, keçenin yaka tarafının üzerine koyar.

Sonra mürîdin tıraş edilmesine geçilir. Her mürîd kendi pîrinin tarîkati usulünce tıraş edilir. Kisve ve külâhın hazırlanmasından sonra tarîkate yeni girmiş mürîdin pîri, mürîdini huzura getirtir. Edeple iki dizi üzerine oturtur. Sonra bir tas su hazırlarlar. Tıraş taşını ve usturayı da o tasın üzerine ya da tarîkat seccâdesinin üzerine koyarlar. **[8a]** Pîr ayağa kalkar ya da o pîrin serhalkası (halkabaşı) kâmil pîrin yerine kalkar ve o mürîdin tıraşıyla meşgul olur. Serhalka tıraşla meşgul olurken önce pîrlerin önünde *tarîkat secdesi* yapar. Sonra pîrlerin izniyle o mürîdin başını ıslatır ve bu âyeti okur: ***“Canlı olan her şeyi sudan yarattık, hâlâ inanmıyorlar mı?”*** Daha sonra pîrin önündeki taşı ve usturayı eline alır, onlara iyice bakar. Ve usturayı çeker. Ondan sonra iki elinin üzerinde tutar ve pîr, tıraş hakkında bu hutbeyi okuyuncaya kadar ayakta durur:

“Rahman ve Rahim olan Allah’ın adıyla. o Allah ki görmekte olduğunuz gökleri direksiz olarak yarattı.” [8b] Yeri bir döşek ve beşik gibi yaydı. Dağları birer kazık gibi dikti. Dağlardan, taşlar ve sert kayalar vücuda getirdi. Yaratıcının güveniyle Cebrâîl (a.s.)’i Efendimiz (s.a.v.)’e gönderdi. Nitekim bir âyette yüce Allah şöyle buyurdular: ***“Başlarınızı tıraş etmiş ve kısaltmış olarak, korkmadan Mescid-i Haram’a gireceksiniz. Allah sizin bilmediğinizi bilir. İşte bundan önce size yakın bir fetih verdi.”*** Yani Ondan, kullarına binlerce müjde olsun, Allah’ın kullarına bir muallim yaptığı yaratılmışların en hayırlısının üzerine salât ve selâm olsun ve yeryüzünün en faziletlisi olan Âl’inin de üzerine selâm olsun.

Ondan sonra tarîkatin kâmil mürşidi şu şekilde hutbe okur: **[9a]** Bismillâhirrahmanirrahîm. Başlarımızı taş ve ustura ile tıraş etmemizi emreden ve Cebrâîl (a.s.)’i Hz. Muhammed (s.a.v.)’e gönderen Allah’a hamdolsun. Allah Teâlâ buyuruyor ki: ***“Başlarınız tıraş edilmiş ve (saçlarınız) kısaltılmış olarak korkusuzca gireceksiniz. Fakat Allah, sizin bilmediğiniz şeyleri bildiği için, bundan başka (daha önce) (size) yakın bir fetih nasip etti.”***

Hutbeden sonra pîr, usturayı mürîdin başının sağ tarafına koyup bunu okur: “Allah’ın adıyla, onun emriyle ve Allah büyüktür.” der. Ve bir çizgi çeker sonra usturayı başının sol tarafına koyar ve bu âyeti (duayı) okur. “Başlangıçta ahiretin Rabbi olan ve ezeli olan Allah’ın adıyla” der ve bir çizgi çeker. Sonra usturayı

mürîdin ensesine koyar ve bu âyeti (duayı) okur: “Allah’ın adıyla, hamd Allah içindir. Allah en büyüktür.” Bir çizgi çeker sonra usturayı mürîdin başının ortasına koyar. [9b] Ve bu duayı okur: “Allah en büyüktür. Allah en büyüktür. Allah en büyüktür. Allah’tan başka ilah yoktur. Muhammed (s.a.v.) Allah’ın elçisidir.” **“Başlarınızı kazıtarak, korkmadan.”** Bir çizgi çeker ve ardından tüm kafanın her yanını, temizce tıraş eder.

Kafa tıraşından sonra usturayı üç defa mürîdin yüzüne götürür. Sakal ve bıyıklarını tıraş eder ve bu âyeti okur: **“Allah ve melekleri, Peygamber’e çok salavât getirirler. Ey mü’minler! Siz de ona salavât getirin ve tam bir teslimiyetle selâm verin.”** Ve kaşlarını tıraş ederken bu âyeti okur: **“Sonra (Muhammed’e) yaklaştı, derken daha da yaklaştı. O kadar ki (birleştirilmiş) iki yay arası kadar, hatta daha da yakın oldu.”**

Tıraş ve onun rükünlerinden sonra mürşid pîr, o sâdık mürîdi kendi yanına [10a] oturtur ve onun elini kendi eline alır. Mürîd de her iki eliyle pîrin elini tutar. Pîr, baş parmağını mürîdin baş parmağına koyar ve *tarikat sözünü* (kelime-i tarîk) ona arz eder ve mürîd şöyle söyler: “Bir gerçek olarak Allah’tan başka ilah yoktur. Ondan başka ilah yoktur. Hz. Muhammed (s.a.v) onun elçisidir. Allah’tan başka ilah olmadığına iman ve tasdik ederim.” Ondan sonra *teberrâ* âyeti okur ve okumadan önce pîr şöyle söyler: “Ey evlat, Allah’ın, enbiyâların, evliyâların, masum imamların, mürşidlerin, dervişlerin ve Allah dostlarının düşmanlarından teberrâ ettin”.

Ondan sonra sâdık mürîd de, fasîh bir lisan, selîm bir kalp ve tam bir imanla der ki: [10b] “Allah Teâlâ’nın, Peygamberlerin, evliyâların, masum imamların, seyyitlerin, pîrlerin ve Allah dostlarının düşmanlarından teberrâ ettim.” O sırada mürşid, mürîde bu âyeti okur: **“İşte o zaman (görecekler ki) kendilerine uyulup arkalarından gidilenler, uyanlardan hızla uzaklaşırlar ve (o anda her iki taraf da) azâbı görmüş, nihâyet aralarındaki bağlar kopup parçalanmıştır. Kötülere uyanlar şöyle derler: “Ah, keşke bir daha dünyaya geri gitmemiz mümkün olsaydı da şimdi onların bizden uzaklaştıkları gibi biz de onlardan uzaklaşsaydık! Böylece Allah**

onlara, işlerini, pişmanlık ve üzüntü kaynağı olarak gösterir ve onlar artık ateşten çıkamazlar.”

Teberrâdan sonra *tevellâ*'yı tarîkatın mürşidi pîr, o âşık ve sâdık mürîde arz eder ve şöyle der: “Ey evlat, sen Allah Teâlâ'ya, onun enbiyâsına, evliyâsına, masum imamlara, bütün mürşidlere ve onun dostlarına *tevellâ* ettin”. **[11a]** Mürîd de, sadakatle ve sağlam bir irâdeyle şöyle der: “Hazret-i Allah'a, peygamberlerine, evliyâsına, masum imamlara, tüm mürşidlere ve onun dostlarına *tevellâ* ettim.” Sonra şu âyeti okur: ***“Ve eğer daha önce döndüğünüz gibi yine dönecek olursanız (Allah) sizi can yakan bir azaba uğratur.”*** Peygamber (s.a.v.) bu hususta söyle der: ***“Ben Allah'ın dostlarını dost bilir, onun düşmanlarından da geri dururum.”***

Sonra kâmil pîr, âmil mürîde *Tarîkat Fâtihâsı (Fâtihâ Tefsiri)*'nı okur. Bu şöyle okunur:

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla.

Elhamdülillah yani bize ezelî ilmiyle fazilet ve ihsân veren

Rabbil âlemin yani bize dünyada değişik nimetler veren

El rahman ölüm anında imanla bizi müjdeleyen

El rahîm bize toprakla **[11b]** ateş arasında kabirlerimizde merhamet eden.

Mâliki yevmiddîn nimet ve ihsânla bize muamele eden.

İyyâkenabudu her yerde ve zamanda sana gerçek kulluk ile kulluk ederiz.

İyyekenestaîn cin, ins ve şeytanlardan ve düşmanlara karşı senden yardım dileriz.

İhdines sırâtel mustakîm tevhîd, marifet ve imana bizi hidâyet et.

Sırâtel lezîne en amte aleyhîm cennet yollarına ulaşma hususunda kendilerine nimetler verdiğinin yoluna.

Gayril mağdubî aleyhîm nefsine uyanların, bid'at ve isyankâr olanların yoluna değil.

Veledâlîn şirk, küfür ve isyan edenlerin yoluna değil. Amin. Kıyamette rahmana kavuşmak için Allah ve Resulü'nden istekte bulunuyorum.

Ondan sonra ona (mürîde) *Tarîkat Hutbesi'ni* okur. Ve bunu şöyle okur: [12a] Bismillâhırrahmanırrahîm. Hamd, dostlarının kalbini kendi cemâlinin tecellîsinin nuruyla, mal ve makamı terk eden asfîyâlarının ciğerlerini celâl tecellîsi ateşiyle yakan Allah'a mahsustur. Resulullah (s.a.v.) şöyle buyurdular: **“Dünyayı terk etmek tüm ibadetlerin başıdır. Ve ben sadece O'na ibadet ederim.”** Âyet-i kerîmede şöyle buyrulur: **“De ki: “Ey nefsleri üzerine israf yüklemiş (haddi aşmış) kullarım! Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyin.”** Allah Teâlâ şöyle buyurur: **“Mü'mînlerin kalplerine, îmânlarını îmân ile artırsınlar diye sekîneti indiren, O'dur.”** Sâlih âmeller ve günahlara pişmanlık ile günahlar bağışlanır. Allah Teâlâ şöyle buyurur: **“Ve muhakkak ki Ben tövbe edenler ve âmenû olanlar ve sâlih âmel yapanlar için mutlaka Gaffâr'ım. Sonra onlar hidâyete erdirilir”.** [12b] Peygamberimiz (s.a.v.) şöyle buyurur: **“Pişmanlık tövbedir. Günahlardan tövbe edenler sanki günah işlememiş gibidir.”** Allah'ın selâmı onun üzerine olsun. Seyyitlerine selâm ve rahmet olsun.”

Pîr, tarîkat hutbesinden sonra hakîkat erbâbının nezdindeki bilgisi sebebiyle, o mürîdi tövbe ettirmekle meşgul olur. Ve o mürîde der ki: “Estağfirullah, estağfirullah, estağfirullah, bütün sözlü, fiilî ve kalbî günahlarıma tövbe ettim de!” Daha sonra der ki “Tövbe ettin.” Mürîd de “Tövbe ettim” der. Mürşid “Allah'ın rızasının olmadığı şeylerden Muhammed Mustafa (s.a.v.)'nın, evliyânın, [13a] masum imamların ve mürşidlerin rızası olmayan şeylerden döndün!” der. Sâdik mürîd de “Doğruluğum, inancım ve itikâdım sebebiyle sözümle, kalbimle Hâk Teâlâ'nın, O'nun nebîlerinin, evliyâsının, masum imamların, seyyitlerin, tarîkat pîrlerinin rızası olmayan şeylerden tövbe ettim.” der.

Sonra pîr, mürîde bu âyeti okur: **“Ey iman edenler! Samimi bir tövbe ile Allah'a dönün.”** Ve ona Şâh Nimetullah'ın okuduğu *tövbe âyeti (duası)* olan

“Allah’a sebat ettim. Ve Allah’a döndüm, tövbe ettim. Ve Allah’ın tüm nehyettiklerini terk ettim” duasını okur. Ve “Allah’ın dostlarının şehâdetiyle Nimetullah’a biât ettim.” der.

Daha sonra ona şu şekilde ahd veririr: “Ey oğul! Allah Teâla’ya söz verdin. **[13b]** Ki artık O’nun emrinden çıkmayacaksın, emrine teslim olacaksın, boyun eğeceksin. Allah’a, peygamberlerine, evliyâyâ ve mürşidlere boyun eğeceksin. Şeytana itaat etmeyeceksin.” Mürîd: “Kesinlikle ve tam bir itikâtla ahd ettim ki artık Allah’ın emirlerine itaatsizlik etmeyeceğim. Hak Teâla’ya, enbiyâyâ, evliyâyâ ve pîrlere itaatte her şekilde dosdoğru olacağım.” der. Sonra mürşid *ahd âyetini* mürîde okur. “*Ey Ademoğulları, ben size şeytana kulluk etmeyin, o size açık bir düşmandır, diye and vermedim mi? Bana kulluk edin, doğru yol budur.*”

Sonra *biat âyetini* okur. Ve önce bu âyeti okur: “**Allah muhakkak ki Allah yolunda savaşan, böylece öldüren ve öldürülen mü’minlerden onlara verilecek **[14a]** cennet karşılığında, canlarını ve mallarını satın almıştır. (Bu), Tevrat’ta, İncil’de ve Kur’ân’da, O’nun (Allah’ın) üzerine hak olan vaaddir. Allah’tan daha çok ahbine vefa eden kimdir? O’nunla yaptığınız alışveriş ile sevinin! Ve işte o, en büyük fevz (mükâfat)dir. Tövbe edenleri, (Allah’a) kul olanları, hamdedenleri, oruç tutanları veya seyahat edenleri (Allah yolunda hicret edenleri, savaşmak için veya Allah’ın adını yüceltmek, dînini kuvvetlendirmek için, Allah yolunda hizmet için, ilim tahsil etmek için yurtlarından çıkanları, Allah’a ulaştırmak için ruhlarını yola çıkaranları, yeryüzünde ibretle gezip tefekkür edenleri); rükû ve secde edenleri, ma’rufla emredenleri, münkerden nehyedenleri (yasaklayanları), Allah’ın hudutlarını muhafaza edenleri ve mü’minleri müjdele!**”

Sonra bu âyeti okur: “**Muhakkak ki onlar, sana tâbî oldukları zaman Allah’a tâbî olurlar. Onların ellerinin üzerinde (Allah senin bütün vücudunda tecellî ettiği için ellerinde de tecellî etmiş olduğundan) Allah’ın eli vardır. Bundan sonra kim (ahdini) bozarsa, o taktirde sadece kendi nefsi aleyhine bozar (Allah’a verdiği yeminleri, ahdları yerine getirmedeği için derecesini nâkıs düşürür). Ve kim de Allah’a olan ahdlarına vefa ederse (yeminini, mîsâkini ve ahdini yerine**

getirirse), o zaman ona en büyük mükâfat (ecir) verilecektir (cennet saadetine ve dünya saadetine erdirilecektir).”

Ondan sonra *mevâlîyân* (mürîdler/dostlar) o mürîde masum imamların dakını (temsilî hırkayı) arz eder [14b] ve şöyle söylerler: “Bismillâhırrâhmanırrahîm. Hamd sadece kendi zâtı daim olan, sadece kendi mülkü bâkî olan o Allah’a olsun. Hüküm O’na aittir ve sizler O’na döndürüleceksiniz. Ben dünya evinden ahiret evine çıktım. Allah’tan başka ilah olmadığına, O’nun ortağı bulunmadığına, O’nun bir ve diri olduğuna, eş ve çocuk edinmediğine şehâdet ederim. Yine ben Hz. Muhammed (s.a.v.)’in Onun kulu, resulü ve sevdiği ve günahların şefaathisi olduğuna şahitlik ederim. Allah onu hidâyet ve hak dinini müşrikler istemese de bütün dinlerin üzerine hâkim kılmak için göndermiştir. [15a] Yine ben şehâdet ederim ki Mevlâmız ve büyüğümüz mümînlerin emiri, muttakîlerin imamı Allah’ın muzaffer arslanı Ali bin Ebi Tâlib’in hak imam ve masum olduğuna şahitlik ederim ve ondan sonra da İmam Hasan, İmam Hüseyin, Ali bin Hüseyin, Muhammed bin Ali, Cafer bin Muhammed, Musa bin Cafer, Ali bin Musa, Muhammed bin Ebi Ali, Ali bin Muhammed, Hasan bin Ali ve Muhammed bin Hasan’ın üzerine tüm salât ve selâmlar olsun.”

Sonra pîr-i kâmil, ağzını sâdık mürîdin kulağına götürür ve der ki: “Ey oğul, bizi tam bir itikâtla ve kesin bir imanla kabul ettin.” Sonra mürîd tam bir irâdetle (teslimiyetle) der ki: “Ey benim mürşidim ve benim kıblem! Sizi, siz hazretin rızası olacak şekilde canı gönülden şüphesiz ve kesinlikle kabul ettim. [15b] Siz de bizi kabul edin.” Pîr de mürîde der ki: “Biz sizi ezelden kabul ettik.” Sonra pîr, mürîdin kabul edildiğinden dolayı tekbîr getirir veya Fâtihâ okur. Sonra mürîd, elini pîrin elinden çeker, pîrin elini öper ve şükür secdesi yapar.

İkinci Bab

Dervişlere Tac Ve Külâh Vermenin Âdâbı Hakkındadır

Ey şerîat yolunun yolcusu ve tarîkat erkânının pîri! Ve ey hakikat yolunun kâmilî! Bil ki zikredilen bu mertebeleri tam ve eksiksiz yerine getirince, *külâh* ve *kisve* almaya hak kazanırsın. Külâh ve kisve mürîde şu şekilde tevcih edilir.

Hazret-i pîr, ayağa kalkar ve külâhı eline alır. [16a] Onu üç defa elinde çevirir ve Allah'ı yâd eder. Ve cümle enbiyânın, evliyânın ve seyyid imamların ruhlarını yâd eder. Ve şunu okur: ***“Biz, dediler, seni başkalarından nehyetmedik mi? Dedi ki Eğer bir şey yapmak istiyorsanız, işte bunlar, benim kızlarım. Resulüm! Ömrüne andolsun ki onlar, sarhoşlukları içinde kör-sersemdirler. Derken, tan yerinin ağarma vaktine girdiklerinde onları (o korkunç ve dayanılmaz) çığlık yakalayiverdi.”*** Ve Kutbü'l-Aktâb Seyyid Ni'metullâh-ı Velî'nin tekbîriyle (külâhı mürîde) verir. Sonra mürîdin sağ elini her iki eliyle tutar, kisvenin yakasını ve baş kısmını mürîde doğru uzatır ve usulüne uygun olarak ona verir.

Ve tarîkat erbâbının bazısının bildirdiği gibi kisve vermenin üç şekilde olduğunu belirtmek gerekir:

[16b] Birincisi *felekî*, Yani gökyüzünden ulaştırılır (verilir). İkincisi *sağdan*, üçüncüsü ise *soldan* ulaştırılır. Fakat felekî olan, diğer ikisinden daha faziletlidir. Çünkü kisve gökyüzünden döne döne yere indi ve (hırka) Hazret-i Resul'ün (s.a.v.) boynunda parladı. Hazret-i Nebî'ye dört adet hırka gelmiştir. Bunlar tarîkat erbâbınca malûmdur. Hırkaların en faziletlisi havadan gelendir.

Ve mürşid, hırkayı eline aldığı ve mürîde giydirmek istediği zaman önce Allah'ı anmalıdır. Sonra bütün evliyâyı, enbiyâyı, sikke ve suret sahiplerini, masum imamları yâd etmesi ve bu âyeti okuması gerekir: [17a] ***“Onların üzerinde hafif ipek ve ağır işlenmiş atlastan yeşil elbiseler vardır. Gümüştan bileziklerle bezenmişlerdir. Rableri onlara tertemiz bir şarab içirmiştir.”*** Eğer isterse bu âyeti de okur: ***“Allah, size evlerinizi (içinde) ‘güvenlik ve huzur bulacağınız yerler’ kıldı. Ve size hayvan derilerinden hem göç gününde, hem yerleşme gününde kolaylıkla taşıyabileceğiniz evler; yünlerinden, yapağularından ve kullarından bir zamana kadar giyimlikler döşemelikler ve (ticaret için) bir meta kıldı.”*** Bu şekilde tekbîr söyler ve tarîkatine göre kisveyi verir.

Fakat bazı tarîkat erbâbı, önce kisvenin sonra külâhın verildiğini söylemişlerdir. Fakat bu, gerçeğe aykırıdır. Allah'ın en hakîr kulu olan bu fakîr el-Hüseynîye'ye Kutbü'l-Muhakkikîn, Mürşidü'l-Sâlikîn, Sultânu'l-Ârifîn Seyyid

Ni'metullâh-ı Velî (r.a.)'den bu görüş intikâl etmiştir ki mürîde önce külâh sonra kisve tevcih edilir. [17b] Çünkü gerçek âriflere göre önce baş, sonra beden gelir. Ve baş bütün âzâların önündedir. Bu âlemde kisveleriyle meşhur ve kisve sâhibi olan kişilerin çoğu, bedenlerindekiyle değil başlarındakiyle meşhurdurlar. O yüzden baş, vücuda esastır. Çünkü keçe kisve birçok toplumda genel bir şeydir. Bu yüzden onların üzerinde olan kisveden (farklılıkları) anlaşılmaz. Ancak başlarında olan kisveden anlaşılır. O halde baş, bedenin önderidir. Bu sebepten dolayı önce külâh sonra kisve giydirmek gerekir. Bu, *tâc pûşların* (külâh giyenlerin) yoludur.

Üçüncü Bab

Dervişin Hizmet Meftulünü (Kemerini) Bağlamak Ve Bunun Tertîbi Hakkındadır

[18a] Aziz kardeşim! Külâh ve kisveyi o hakîr dervişe verdikten sonra *hizmet meftulünü* de vermek gerekir. Ve onun usulü şöyledir:

Pîr, keçeden bir şeridi veya dervişlerin örmüş olduğu yünden bir meftulü dervişlerin huzurunda eline alır. Meftulün her iki ucunu iki eliyle tutar, kendi boynuna atar. Sonra kendi boynundan çıkarır. Mürîdin boynuna atar ve bu âyeti okur: **“Ey iman edenler! Sabredin, düşmanlarınıza karşı sebât gösterin, nöbet bekleyin, Allah’tan gereğince korkun ki, kurtuluşa eresiniz.”** Ondan sonra dervişin boynundaki meftulü, deve yuları çeker gibi kendine doğru çeker. Pîrlerin tekbîriyle [18b] dervişin beline bağlar. (Bu sırada) enbiyâyı, evliyâyı ve *meyân-besteleri* (hizmet erbâbını) yâd etmesi, Hz. Muhammed (s.a.v.)’e, onun Âl’ine, masum imamlara pek çok salavât göndermesi gerekir. Ve meftule dervişin belinde bir buçuk düğüm atar. Bel bağlamak (mecâzen) mürîdin dervişlerin hizmetinde bulunurken geçirdiği zaman içinde yaptığı hizmetler anlamına gelir. Sonra diğer hizmetleri ona yaptırırlar. Bel bağlamadan sonra pîrin o mürîde evliyâ ve enbiyâ isimlerinden bir isim vermesi gerekir. Böylece onu dervişlerin hizmetine sokar. Bu hizmeti yaparken ilk olarak bir testiye suyla doldurur. Ayakta durur, sohbeta iştirâk eden dervişlere su

verir. Sonra pîr, onun hakkında bir tekbîr söyler (onun için dua eder) ve onu dervişlere hizmetle görevlendirir. [19a]

Dördüncü Bab

Mürîdin Olgunluğa Ulaşıncaya Kadar Dervişlerin Huzurunda Yaptığı Hizmet Hakkındadır

Bu bab sekiz bölümden oluşacak inşallah.

Birinci Bölüm: Helâ (tuvalet) hizmeti ve onun tertîbi ve düzeniyle ilgilidir

Bil ki ey mü'min kardeş! (Tarîkate baştan sona kadar Allah seni fakr yoluna, onun edâsına ve erkânına ulaştırsın). Tarîkat sâlikinin mürşidi, zikredilen bu erkânları yerine getirince ve sâdık mürîd de itikâdının fazlalığından kendini bu zorlu yola teslim edip **“Fakîrlik dünyada meşakkattir; ahirette ise mutluluktur, sevinçtir.”** hâdisinin manasını kendine esas alarak bunu kendi yaratılışına yerleştirince ihlâsının çokluğundan kendi canını her şekilde fakîrliğe ve Allah dostlarının yoluna saçması gerekir. [19b] Sâlikin mürşidinin de şefkatinin ve merhametinin çokluğundan dolayı mürîdi seyr ü sülûkta en son mertebeye ulaştırıncaya kadar çeşitli hizmet aşamalarından geçirmesi icâp eder.

Bendeniz de bu işe yeni başlayanlar için, zikredilen bu mertebeleri kat edip fakîrlik mertebesini hâsıl etmesi için birkaç şey söyleyeceğim inşallah.

Mürîdin ilk hizmeti tarîkatin kâmil pîrinin, onu görevlendirdiği tuvalet hizmetidir. Çünkü o pis kokular burnuna gelince beyinde var olan nefs-i emmârenin kayıtlarından kurtulur. Bu sebeple pîrin onu tuvalet hizmetine havale etmesi ve bu görevde ona rehberlik etmesi gerekir.

Eğer hazardeyse mürîdin, bütün tuvaleti mevcut pisliklerden temizlemesi, abdest almak için ibrikleri suyla doldurması, [20a] taharet için peygamber sünneti

olduğundan ötürü tuvalette üç köşeli taşlar (taharet taşları) bulundurması gerekir. İster seferde olsun ister hazarde olsun mürid, bu işlerden sorumludur.

Eğer seferde olurlarsa pîrin veya dervişin taharet için suya ihtiyacı olursa üç köşeli taşı yanında bulundurması icâp eder. Ve dervişin o taşları, üzerinde insanı yaralayacak bir kemik veya taş parçası kalmasın diye duvara sürmesi ve iyice pürüzlerden arındırması gerekir. Mürşid veya dervişlerden biri def-i hâcet edeceği zaman müridin onlardan birkaç adım uzakta durması, onlar işini tamamladıkları vakit o [20b] taşları onların eline vermesi ve geri dönmesi gerekir. Eğer su varsa ibriği suyla doldurur ve abdest alması için dervişe verir.

Pîrlar, onu başka bir hizmetle görevlendirene kadar mürid uzun müddet bu hizmeti yapar.

İkinci Bölüm: Dervişlerin ayakkabılarını çıkardıkları yer ve onların ayakkabıları için yaptığı hizmet hakkındadır

Ey mümîn kardeşim! Bil ki tuvalet hizmeti ve onun tertîbi yerine getirilince mürşidin, müridi bu hizmetten başka bir hizmete geçirmesi gerekir. Ve o da dervişlerin ayakkabılık hizmetidir.

[21a] Sâdık müridin, sıdk ve niyâzı sebebiyle gece ve gündüz dervişlerin ayakkabılığı önünde oturması hatta orada yatması gerekir. Çünkü eğer bir derviş dışarı çıkmak isterse onun ayakkabısını ayağına vermesi, ayakkabılarını ayağına giydirmesi gerekir. (Ayrıca) o derviş geri gelince ayakkabıyı tozdan, küçük taşlardan ve ona bulaşan pisliklerden temizlemesi lâzımdır. Bu hizmet, mürşidin derviş başka bir hizmetle görevlendirilmesine kadar devam eder.

Üçüncü Bölüm: Mutfak hizmeti ve onun âdâbı ve tertîbi hakkındadır

Ey tarîkat pîri! Bil ki dervîş-i niyâzmend (mürîd) bir müddet ayakkabılık hizmeti yaptıktan sonra Hz. Pîr (mürşid) onu [21b] mutfak hizmetinde görevlendirir ve mutfak hizmeti şöyledir:

Mürşidin öğretisi doğrultusunda mürîd ayağa kalkar, süpürgeyi eline alır, mutfağın her tarafını pisliklerden temizler. Mutfağı güzelce siler ve kurular. Ayrıca mutfaktaki çanakları yere koymaması, kâseleri ve kepçeleri, kediler yalamasınlar diye temizce muhafaza etmesi gerekir. Çünkü kedinin yalaması insana çok zararlıdır. Kedi yalamasının sebebiyet verdiği hastalıklardan biri de insan vücudunda oluşan ince hastalıktır. Ayrıca ister yemek pişirme anında isterse yemek pişirilmediği zamanlarda olsun kazanların kapaklarının kapalı olması şarttır. Mürîdin yemeği tatmak için kazanın yanına gelen dervişlere mâni olması ve yemeğin üzerine bir çöp gelmemesine özen göstermesi gerekir. Çünkü bu büyük bir kusurdur. Bu işler de onun sorumluluğundadır.

[22a] Ayrıca yemek pişirirken yemeğin üzerinde biriken köpükleri oraya buraya sıçratmaması ve bir araya toplaması (yemeği fazla karıştırmaması) gerekir. Yemek kalıntılarından arındırmak için kepçeyi, kazanın kenarına ses çıkartacak kadar vurmaması, hatta ses çıkmasın diye kendi eline vurarak silkelemesi icâp eder. İlaveten yemeği pişirecek ateşin de fazla şiddetli olmaması ve dumanının çok çıkmayacak şekilde olması gerekir.

Bütün bu işleri yaparken kendisinin çok temiz olması şarttır. Ve pişirme esnasında tencerenin başında iken ve yemekleri kâselere doldururken hiç konuşmaması gerekir. Çünkü bu işin aslı temizliktir ve kâseleri her zaman temiz tutması gerekir. İlla yemeği tatması gerekiyorsa yemeğin yere damlamaması için elini kepçenin altına tutması veya bir peçeteyi kepçenin altına tutarak tatması gerekir.

Beyit

Temiz ol temiz giy temiz (güzel) bak

Temizlerle oturup kalk

Ve bu konuda çok söz söylenmiştir. Bu meselenin anlatımı uzun sürer. [22b] Tarîkat erbâbı dervişlerce burada anlatılamayanlar malûmdur. Allah doğrusunu bilir.

Dördüncü Bölüm: Pîrlerin sohbeti esnasında silip süpürmek hakkındadır

Ey tarîkat yolunun tâlibi ve ey hakikat meydanının temiz şahini! Bil ki mürîd, mutfak hizmetini hakkıyla yerine getirince ve tarîkat erbâbının katında bu hizmeti kabul görünce pîr-i kâmil (mürşidi), onu dervişlerin sohbetine sokar. Ve sohbe katılmadan, sadece oturması için ona bir *pöste*ki verir. Çünkü önceden yapmış olduğu hizmetler dış hizmetlerdi. Şimdiyse onun dervişlerin sohbetine dâhil edilmesi gerekir. Ona [23a] su taşıma ve süpürme gibi (hizmetleri) talîm ettirirler. Ve bu hizmet şöyle yapılır:

Mürîdin önce dervişlerin postlarını her sabah ve akşam kaldırması, onları her nereye koyacaksa orayı da iyice temizlemesi ve pöstekileri tozdan arındırması gerekir. Sonra bir kabı suyla doldurur, son derece mütevazî ve edepli bir şekilde tekrar sohbet mekânına gelir. (Temizliğe) ilk olarak pîrin minderinin önünden başlar. Su serper. Eğer Iraklıysa kapının sağ tarafından su serpmeye başlar. Tekrar kapıdan çıkar. Eğer Şamlıysa onların âdetine göre temizlik hizmetine avludan veya eyvandan başlar. Süpürme işini yaparken ortaya doğru yapar. -Eğer Türkistanlı veya Anadolu luysa süpürmeye ortadan başlar.- Ve süpürme işlemini sürdürür. Ve çöpleri [23b] ortada toplar. Ve oradan kaldırır. (Bu, dervişlerin sohbet mekânında olmadığı zamanda yapılan temizliktir.)

Şimdi geldik dervişlerin, postları üzerinde oturmuş oldukları halde yapılan temizliğe: Bu durumda sâdık mürîd önce su dolu bir kap veya ibrik hazırlar ve dervişlerin eşiğinde önce eşiğe kapanır. Son derece mütevazî bir şekilde içeri girer. Mürşidin minderinin önünden temizliğe başlar ve sağa doğru devam eder. Ve arkadan çıkar. Su serperken (yeri sularken) ayağını ayağından ayırmaması gerekir. Eğer dervişlerin postları üzerinde bir kitap, yaprak veya herhangi bir eşya varsa onu kaldırmaz, ancak o şekilde su serpmesi gerekir ki su damlaları o nesneye değmesin. İşin aslı dervişin (bu) işi öğrenmesi pîrin de ona öğretmesidir.

[24a] Dervişin, toprak suyu çekene kadar sabırlı olması gerekir. Sonra süpürgeyi koltuğunun altına alır ve sapından tutar. Ve dervişlerin kapısının eşiğinde secdeye kapanır. Sonra içeri girer ve itaat için mürşid pîrin minderinin önünde secdeye kapanır. Sol eliyle pîrin postunu süpürür ve temizler. Eğer o postun üzerinde kir, pislik veya eşya gibi bir şey varsa onu temizler. Sonra süpürgeyi koltuğunun altından sağ eliyle alır ve süpürmeye başlar. Tarîkat pîrinin minderinin önünden sağdan sola doğru süpürür. Ayağını ayağından ayırmaması ve süpürme işlemini kendine doğru yapması gerekir. Dervişlere arkasını dönmemesi, zaman zaman süpürgeye elinin tersiyle vurması ve sohbet ortamında hiçbir çöp kalmasın diye tam bir dikkat göstermesi gerekir. [24b] Yahut temizlenmemiş bir şey kalmamasına dikkat eder. Çünkü süpürmenin ve kafa kazdırmanın her ikisi de aynı hükümdedir.

Süpürmeye başlarken Besmele çekmesi ve kimseyle konuşmaması gerekir. Eğer dervişler onu denemek isterlerse, onun dervişliği öğrenip öğrenmediğini ölçmek için onunla konuşturlarsa onlara cevap vermemesi, kimseyle konuşmaması ve kendi işiyle meşgul olması gerekir. Bu, Iraklıların usulüdür. Ve bu usul, hepsinden daha üstündür. Ve daha sağlamdır. İş bitirdiği zaman tekrar yere kapanıp tarîkat secdesi yapar ve son derece alçak gönüllü davranır.

Nitekim süpürmeyi edâ etmenin beş şartı vardır.

[25a] Bir ârifin dediği gibi,

Nazım

Ahbap bir pîr, bir mürîde şöyle dedi:

“Bil ki süpürmenin farzı beştir

İlk farz, Bismillah demektir.

İkinci farz, secdeye kapanmaktır.

Üçüncü farz, gülsuyu serpmektir.

Dördüncü farz sabırdır, bil.

Beşinci farz süpürgeyi al

Önce secde et, sonra işini yap.

Süpürme hizmetinde dört sünneti edâ et.

İlk olarak, pîrin önünden hizmete başla.

İkinci olarak ey akıllı adam! Sus.

Üçüncüsü ise işte temkinli ol.

Dördüncüsü, miskinlik göster.

Sonra süpürgeyi yerine koy.

Süpürme âdâbı hakkında:

Süpürme hizmetinde vardır beş âdâb.

İlki süpürme işlemini kendi tarafına doğru yap.

İkincisi, zaruret olmaksızın o tarafa, bu tarafa bakma,

Gerekir sadece ayak ucuna bakman.

Üçüncüsü adımını adımından ayırma.

[25b] *Çünkü câhil batmış günaha*

Dördüncüsü, süpürgeyi eline al.

Kötü işi de iyilikle yap

Beşincisi insanlara sırtını dönme

Bunun sırlarını Allah dostlarından bil

Ferrâşlar bu işi yerine getirirken

Yerine otur ve dinle.

Bu hizmetin başka incelikleri de vardır. Fakat anlatılırsa laf uzar. Ve bu sadece başlangıçtır, onun devamı vardır. Allah en iyisini bilir.

Beşinci Bölüm: Dervişlerin sohbetinde sakalık yapmak ve şerbet sunmak hakkındadır

Sakalık görevini verdikleri dervişe pîr ayağa kalkmasını söyler. Mürîd kalkar, tam bir teslimiyetle bir testiği alır. İçini, dışını güzelce yıkar ve suyla doldurur. [26a] Ve dervişlerin huzuruna getirir. Testinin ağzına kadar dolu olmaması, boğazının altına kadar dolu olması gerekir. Mürîdin suyu ilk olarak kâmil pîre vermesi gerekir. Suyu bir dervişin eline vereceği zaman testinin sapı o kişiye dönük olmalıdır. Eğer o testinin dibinde su varsa sallamaması gerekir. Su yeterli değilse kalkıp onu doldurup tekrar huzura getirmesi gerekir.

Dervişlerin eline suyu verirken testiği her iki eliyle tutması ve ayakta öylece durması ve “Saka Hüseyin” demesi gerekir. Bu söz, Hz. Hüseyin’in üzgün, ciğerleri dağlı dervişlerinin; o hakikat sarayının sultanı ve nübüvvetin göz bebeği ve Kerbelâ [26b] çölünün mazlum şehidinin aşkına suyu almaları ve tatmaları içindir. Ve mürîd, suyu dervişlere verir. Sonra Kerbelâ’nın ciğeri dağlısının ve o belânın dudağı kurusunun aşkına, suyu dervişlere verince Hz. Hüseyin aşkına “Saka Hüseyin” demesi ve vermesi evlâdır. Çünkü tarîkate yeni girmiş bu sâdık mürîd bunu söyleyince Hz. Hüseyin’in aşkıyla dolu olan mürîdlerden her kim susamışsa aşkla ver der. Her bir dervişin eline anlatılan bu şekilde suyu verir. Yani her iki eliyle testiği altından tutar ve su verir.

Suyu dervişin eline verince ayağını, ayağının üstüne koyması, her iki eliyle testiği tutması gerekir ki dervişlerin kıyafetlerine su damlamasın. [27a] Ya da, o

derviş su içene kadar iki elini göğsünün üzerinde bağlaması icâp eder. Dervişler suyu içince aşkla “Afiyet olsun” der. Testiyi o dervişin elinden alır ve tekrar doldurur. Taşın üzerine koyar, kendi yerine oturur ve tarîkat secdesi yapar. Bu, hazardeki hizmettir.

Seferdeyken de dervişlere su verme hizmeti ona aittir. Eğer cemaat fazlaysa üç dört kırbayı alması gerekir. Hâdimlerin ve ferrâşların taşıma konusunda ona yardım etmesi gerekir. Ve eğer suyun uzak olduğu bir çölde iseler, (sakâlık yapan) dervişin, dervişlerin sularını hazırlamak için ferrâş ve hâdimle beraber gitmesi gerekir. Su yakın da olsa uzak da olsa su taşıma işi ona aittir. [27b] Ve sakalığın aslı, ve “İmam Hüseyin aşkıyla su almak ve su vermek” işte budur. (Mürîdin) sakalık hizmetinde kusur etmemesi gerekir. Dervişler başka bir hizmet verene kadar başka bir hizmeti yoktur.

Altıncı Bölüm: Çerâğ (kandil) yakma hizmeti ve onun eğitimi hakkındadır

Çerâğ (kandil) yakmanın birçok usulü vardır. Fakat bu fakîr birkaç kelimeyle özetleyerek sizin için yazacak inşaallah.

Tarîkatin muhtaç mürîdi, yukarıda söylenen bu hizmetleri yerine getirdiğinde onu çerâğ hizmetinde görevlendirirler. Kandil yakma hizmeti şöyledir:

İlk olarak kâmil pîrin önünde bulunan, onun üzerinde uygulama yapacağı [28a] *ser şemi* alır ve onu yağ atıklarından temizler. Ondan sonra pîr-i kâmil veya yaşlı dervişler, o kandilin delilini (fitilini) nasıl yapacağını (hazırlayacağını) ona anlatırlar. Bu fitilin pamuktan olması gerekir. Yine 12 kat, 14 kat veya 17 kattan müteşekkil olması gerekir. Daha fazla olamaz. (Mürîd) onu yağa batırır ve ser şemin delildânına (fitil yerine) yerleştirir. Bir eliyle ser şemin ortasından, diğer eliyle ser şemin altından tutar. Ser şemi bu şekilde tutarak tam âdâbına uygun olarak getirir ve ser şem sofrasının üstüne koyar. Ser şemin dibinde secde eder ve kandil yakma zamanı yağı veya fitilini getirir ve o ser şeme döker. (Ayrıca) ser şemin altlığının da hizmetini yapması icâp eder.

Kandili yakarken tek ayak üzerinde durması gerekir. Bir eliyle ser şemi tutar, diğer eliyle yağlar. Ve bir mum yakar. O mumdan kâmil pîrin önündeki kandili (ser şemi) tutuşturur. (Bu sırada) Hz. Peygamber'e, enbiyâya, evliyâyâ ve ehli beyte [28b] selâm ve salât göndermesi gerekir. Ondan sonra secde yapar ve yerine oturur.

Mürîdin her an elinde bir makas bulundurması, fitilin yanan yerlerini kesmesi ve fitilin ucunu yağlaması icâp eder. Bunları yaparken son derece mütevazî davranır. Ve o kandili sürekli temiz tutması ve dış etkenlerden koruması gerekir. Elinde sürekli bir bez parçası bulundurmalı ve onunla kandili temizlemelidir. Ve ser şemi söndürünce tekrar Hz. Muhammed (s.a.v.)'e ve ehlibeytine selâm ve salât göndermesi gerekir.

İster seferde olsun ister hazarde olsun dervişlerin kandilinin yağını bulmak ve kandile yağ koymak dervişin vazifesidir. (Buna ilâveten) yağı temin etme hususunda başka kimseden yardım isteyemez. Pîrlere ona başka bir vazife verene dek bu iş ona aittir. Ve çerâğ hizmetinin tüm aşamalarından o sorumludur. (Yani) seferde ve hazarde bu iş ona aittir.

[29a] Pîrin bu hususta öğreteceği diğer hizmetler *müfredlik* bâbında söylenecektir inşallah.

Yedinci Bölüm: Kâmil pîrin müfredi hâdimlikle görevlendirmesi hakkındadır

Ey müşfik arkadaş! Bil ki seyr ü sülûkta dervişlerin sohbetinde hizmet etmek çok önemli bir iştir. Ve yüksek bir mertebedir. Gönlü (dünyevî şeylerden) korumanın çok derecesi vardır. Nitekim tarîkat erbâbı bu yolda, ilerlemesi için hâdimin sağır, dilsiz ve kör olması gerektiğini söylemişlerdir. Târikatte ilk olarak (dervişin) basiret ehli olması gerektiğini ifade etmişlerdir. “Sağır olması gerekir” demelerinin mânâsı şudur:

Nefis ehli dervişler onun hakkında boş sözler söylerler ve bu tarikat erbâbının ileri gelenlerinin nezdinde bilinmektedir. *Hâdimin*, hakkında söylenenleri duymazlıktan gelmesi gerekir. [29b]

“Kör olması” gerekir şu anlama gelir ki yemin ederken yüze bakmamak lâzımdır. Çünkü her kim yüze bakarsa onun gözü hak katında ködür, batılda aydınlıktır. Ve hâdimin batılı görmemesi ve hakkı görmesi gerekir.

“Dilsiz olması” demek şu anlama gelir ki dervişler ondan pek çok şeyler isterler. Önemsiz şeyleri abartırlar. Hâdimin onlara cevap vermemesi, kerem ve cömertlikle, sevgi ve muhabbetle gözünü ve dilini bağlı tutması gerekir.

Ve “basiret ehli olması” şarttır demek herkesle seviyesine göre konuşması ve *fukârâ* arasında ayırım yapmaması demektir. Çünkü hâdimlik adalettir. Ve Peygamber (s.a.v.) hâdimler hakkında birçok hadis buyurmuşlardır. Ve onlardan bir tanesi de şöyledir:

[30a] Nebî (a.s.) şöyle buyurdu: **“Hizmet eden, müminlerin hizmetinde olduğu müddetçe Allah’ın güvencesi altındadır.”** Yine Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurur: **“Müminlerin hizmetinde olan kişiye Allah yolunda cihât edenlerin sevâbı gibi sevap verilir.”**

Hâdimin bir başkasının nasibini düşünmesi gerekir. Çünkü demişlerdir ki “hâdim nasipsizdir”. Ve bu sözün anlamı şudur: Eğer hâdimin iki nasibi varsa bunu kendisininmiş gibi düşünmemelidir. Çünkü kapıdan bir derviş girerse o, nasibiyle gelir. “Hâdim nasipsizdir” demek şu anlama gelir: Hâdim, kendi nasibinden vazgeçsin. Şehvânî ve hayvânî nefsinin tamamen ortadan kaldırsın, katletsin. Ve nasibini Allah’tan istesin. Kendi nasibini yoldan gelmiş kardeşine veya o bölgede aç olan birisine versin. Çünkü ona (hâdime) nasip olarak onun eciri yeter.

[30b] Demişlerdir ki:

Kendi nasibini yeme rüyasından vazgeç.

Ey erbâb! Git Allah’ı taleple yaşa.

Ve yine demişler ki:

Rubâî

Kendi nasibinden geç ey yar!

Bir başkasının nasibini düşün.

Her kim ki kendisi için nasip isterse

Pek çok nasibi baharat gibi saçsın başkasına

Ve *hâdimlik* yapmak şöyledir: Tarîkat pîri, önce kendi *sofrasını*, yahni getirmesi için *mürîde* verir. (Bu arada) sofranın dibinde birkaç parça ekmek olması gerekir. Pîr sofrayı verirken *tekbîr* getirir. (Pîr), sofrayı, o *hâdim dervişin* gidip tarîkat pîrinin *tekbîrini* (Şey'en Lillah) söyleyerek bir şeyler temin etmesi ve tekrar pîrin huzuruna getirmesi için onun boynuna asar. Geri döndüğünde sofradaki dirhem ve dinarı ve [31a] diğer şeyleri sohbet dervişlerine taksim etmesi için pîre verir. Hâdimlik yapmanın ilk safhası işte böyledir.

Ondan sonra tarîkat pîri, sofrayı, azık kazanını ve mutfığa ait olan her şeyi getirir ve mutfaktaki hâdim grubunu bu *hâdim mürîde* teslim eder. Ve hâdim hakkında *tekbîr* söyler. Bundan sonra hâdim, dervişlerin yemeklerini pişirme işiyle meşgul olur. Fakat hâdimin *sofrasını* hiç olmazsa kuru ekmek parçalarından boş tutmaması gerekir. İster hazarde ister seferde olsun Allah için “Şey'en Lillah” demek, dervişlerin yeme-içmelerini temin etmek, yemeklerin tadına bakmak ve elinin altındaki dervişlerden birini “Şey'en Lillah hizmetine” göndermek onun uhtesindedir.

Hâdim, dervişlere yemek pişirmek istediği vakit hizmet kemerini beline bağlar (işe başlar) ve irâdetle mutfığa girer. *Hâdim desteye* (hâdimlerden sorumlu kişiye) kazan ve kâseleri [31b] iyice temizlesini söyler. Kazanı ateşin üzerine koyar ve yemekleri tertemiz bir şekilde pişirir. Yemeği kepeyle tatmaz, ancak elini kepeğin altına tutarak tadabilir. Sonra yemeğin köpüğünü alır.Yemeğe tuz ilâve eder. Sonra nohudu da ilâve eder. Bu hususta çok şey söylenebilir.

Piřirdikten sonra dervişlere yemek dağıtırken onların yüzlerine bakmaması, *nâzille gâlip* arasında (kıdemli kıdemsiz arasında) eşit davranması ve yemekleri eşit pay etmesi icâp eder. Ve eğer sohbet olursa iş bilir hâdim, sohbe katılanların miktarına bakmadan herkesin kâsesine fazla fazla doldurur. Yemek dağıtım işi basiret sâhibi hâdime aittir. Tüm kâseleri doldurup düzenli bir şekilde huzura getirince sofranın başına gelir. Ekmekleri de oraya koyar. Sofranın bağını sağ eliyle tutar. [32a] Sol elini ise sofranın altına koyar. Önce meclisteki ihtiyarın önüne sofrayı açar. Sofrayı sağ taraftan açar, sol taraftan toplar.

Eğer o mecliste iki ihtiyar bulunursa iki hâdim, ellerine birer sofralar alır ve her iki taraftan sofrayı açarlar. Üç ihtiyar varsa hâdim de işinin erbâbıysa onların gönlünü kırmamak için bahsedilen tertîp üzere sofrayı kurarlar. Sonra tertîple düzenle kâseleri ve sahanları getirirler. Üç taraftan, sofranın kurmadaki sıraya uyarak kâseleri koyarlar. Ve eğer hâdim bu kuralı bilmiyorsa tarikat pîri, hâdime işaret edip yukarıda zikredilen şekilde yapmasını söyler.

Yemek servisi yaptığı zaman hâdimin sofranın başında öncelikle Besmele çekmesi gerekir. [32b] Önce ihtiyar(lar) yemeğe başlar, sonra nâziller. Dervişler yemek yedikleri zaman onlar yemeklerini bitirene kadar hâdimin (mürîdin) ayakta, hizmete hazır (vaziyette) olması gerekir. Sonra hâdim sofrayı toplar, ilk önce nâzillerin önünden alır. Daha sonra ihtiyarın önüne gelir. Sol ayağı altında, sağ ayağı izzetinden dolayı (sağ tarafın izzetinden dolayı) yukarıda olacak şekilde çömelir. Ve sofrayı soldan toplar. Ve ayakkabılıkta ayakta durur. Eğer yukarıda anlatıldığı gibi üç ihtiyar için sofranın kurulmuşsa hizmetkârlar o ihtiyarların yanında ayakta dikilirler. Ve mürîd, ihtiyarlardan dua ister. Pîrler hep bir ağızdan dua ve tekbîr söylerler. Ondan sonra hâdim (mürîd) de salavât getirir. Tarikat erbâbı hâdimin salavât göndermesini câiz görmüşlerdir. Ve bu, Iraklıların tarzıdır. [33a] Şamlılar önce dua ederler, sonra sofrayı kaldırır.

Sofrayı kaldırdıkları zaman *ferrâş*, ihtiyarların ellerini yıkamaları için bir ibrik, bir leğen ve bir parça sabun getirir. Sofranın başında ve sonunda bunu yapmak peygamber sünnetidir. Ondan sonra *ferrâş*, süpürme bahsinde söylendiği biçimde süpürür. Sonra sakalık yapma bölümünde zikrolunduğu gibi *saka* gelir. İhtiyarların

ve dervişlerin eline su verir. Daha sonra tarîkat pîri, hâdim (mürîd), hâdim deste ve tüm hizmetlilere dua eder ve herkes büyük bir edep ve tevazu ile kendi yerine oturur. Bu, fukâranın ve Iraklıların yolu ve usulüdür. [33b] Bu, Allah'ın en hakîr fakîri ve Şâh Ni'metullâh-ı Velî'nin fakîri (mürîdi) el-Hüseynî, *mübtedî mürîd* (yeni başlayan mürîd) için her ne kadar bu hususta pek çok erkân ve tertîp varsa da anlatmak uzun süreceğinden kısaca birkaç şey söyledi. Ve bu hususlar tarîkat erbâbı olan âriflerce malûmdur.

Sekizinci Bölüm: Tarîkat pîrinin mürîdi serhalka (halkabaşı) yapması ve onun düzeni hakkındadır

Ey şerîatın yolcusu ve tarîkat erkânının pîri ve hakîkat ilminin kâmilî! Bil ki: Sâdık mürîd bu menzile ulaşınca ve anlatılan bu menzilleri kat edince mürşidin, onu dervişlerine *serhalka* (halkabaşı) yapması gerekir. Ve serhalka denmesinin sebebi onun ikinci pîr sayılmasıdır. Ve serhalkanın, dervişlere emrettiği ve yasakladığı her şeye [34a] dervişlerin uymaları, onu dinlemeleri ve ona itaat etmeleri gerekir. Çünkü serhalka, pîrin kâim makamıdır. (Pîr neyse halkabaşı da odur.) Ve o, dervişlerin halifesidir.

Halkabaşının da gönülleri kırmaması ve dervişleri her yönden koruması gerekir. Ve mürşidin, bu yolda ilerlemesi için ona yaptırdığı her işi o da aynı şekilde yürütür. O, âdil olma sıfatını kendi yaradılışına nakşetmelidir. Ve *ârif, kâmil dervişin* sıfatı(ları) Allah'ın sıfatlarıdır. Allah Teâlâ yaptığı her işi adaletle yapar. Kur'ân-ı Kerîm'de buyurulduğu gibi ***“Muhakkak ki Allah, adaletli olmayı ve ihsânı ve akrabalara vermeyi emreder. Ve fuhuştan, münkerden (Allah'ın yasakladığı şeylerden) ve azgınlıktan (hakka tecavüzden) sizi nehyeder. Böylece umulur ki siz, tezekkür edersiniz diye size öğüt veriyor.”*** Ve muhakkak [34b] Allah Teâlâ adaleti emretti ve kötü şeyleri yasakladı. Peygamber (s.a.v.) de şöyle buyurur: ***“Bir saat adaletle hükmetmek yetmiş yıllık ibadetten hayırlıdır.”***

Dervişlik, Allah'a ait sıfattır. Nitekim senin sıfatların Allah'a ait sıfatlardır denilmiştir. Ve senin bu parlaklığın, o parlaklıktandır. Ve demişlerdir ki eğer bir

dervişe saygı göstermek icâp ediyorsa ona saygı göstermek adalet gereğidir. *Kısd* ve *adl* sıfatları Allah'ındır. Eğer kullarından biri cennetlik bir iş yaparsa *huld cennetine* gönderir. Eğer cehennemlik bir iş yaparsa cehenneme gönderir. Herkesi cennete göndermek veya cehenneme göndermek adalet değildir. (Allah) herkese kendi ameline göre ceza verir. Çünkü **“yapmış olduklarına bir karşılık olarak verilir”**. **“Karşılık olarak artık az gülsünler çok ağlasınlar.”** Tarîkatin kâmil pîri ondan razı olana kadar, derviş (mürîd) bu anlamı amel edinir.

[35a] Mürîd, mürşidin rızasını kazanınca ve dervişlerin hizmetinde sona ulaşınca ve de fakîrlik mertebesine tam olarak erişince mürşid pîrin, o mürîdin *müfredlik kemerini* bağlaması gerekir. Böylece fakîrliğin ve dervişliğin esası olan o yaygıda ona yer verir. Ve onu (gurbete) gönderir.

Fakat tarîkat erbâbından bazıları şöyle derler: “*Rıza kemeri* ve *müfredlik kemeri* ayrı ayrıdır”. Bazıları da derler ki “Mürîd, kâmil pîrin rızasını kazanmadıkça ve pîri ondan razı olmadığı müddetçe nasıl müfred olur?” Öyleyse pîrin rızasını ve hoşnutluğunu kazandıktan sonra [35b] müfred olur ve müfredlik mertebesine ulaşır. O zaman tarîkat pîrinin, onun müfredlik kemerini bağlaması gerekir. Pîr, elini mürîdin beline götürür. Her tarîkat grubu kendi tarîkatinin âdeti gereğince bu işi yapar. Tarîkat pîri, mürîde *çerâğ*, *sofra* ve *tovk* verir; kendi cemâatinden bir grubu onun yanına katar ve onu gurbete gönderir.

Fakat bazıları da demişlerdir ki: Mürşid, mürîdin müfredlik kemerini bağlamadan evvel onu yanına çağırır. Ve *gurbet meftulünü* (*meftul-ü gurbet*) ona verir, gurbet kemerini bağlar ve bir müddet selâmet ayağını gurbetin melamet taşına vursun diye kendi nezdinden bir gruba onu gurbete gönderir. Mürîd, gittiği her yerde bir müddet sıkıntılar çeker. Onun varlığında bulunan hamlık, yerini olgunluğa bırakır. Nazar ehlî gözünde olgunlaşmış olur. Ve herkesin [36a] değerini anlar.

Mürîd, daha sonra kendi cemaatini oluşturur ve kendi pîrinin cemaatiyle irtibatını keser, sonra tekrar mürşidinin yanına döner. Olgunlaşmış ve nefsî isteklerden arınmış olarak kapıdan girer. İnzivâyı seçer, *tercüman* (dualar) okur, iyice miskinleşir. (Son derece mütevazî ve alçak gönüllü olur). Tarîkat mürşidinin önünde

secdeye kapanır. Pîri, onun bu hâlini görünce o oğul (mürîd) ve onun dervişleri için dua eder ve onlara kisvelerini verir. Onların gönüllerini alır. Ve onlara muhabbet gösterir. Sonra mürîdinin müfredlik kemerini bağlamakla meşgul olur. Müfredlik kemerini bağlamanın pek çok usûl ve âdâbı vardır. [36b] İnşallah beşinci bölümde anlatılacaktır.

Beşinci Bâb

Müfredlik Kemerini Ve Onun Âdâbı Hakkındadır

Ey *vâsıl tâlib*! Bil ki tarîkat ehlinin ittifâkına göre dünyada on yedi peygamber, müfredlik kemerini bağlamıştır: İlki Âdem, ikincisi Şît, üçüncüsü Nûh, dördüncüsü İdrîs, beşincisi İbrâhim, altıncısı Şuâyb, yedincisi Mûsâ, sekizincisi Cercîs¹, dokuzuncusu Zülküf², onuncusu Yûşâ, on birincisi Uryâ, on ikincisi Eyyûb, on üçüncüsü Zekerîyâ, on dördüncüsü Sâlih, on beşincisi İsâ, on altıncısı Hızır, on yedincisi Muhammed Mustafa (s.a.v.).

Ve evliyâdan da on yedi kişi (kemer bağlamıştır.) Birincisi Selmân-ı Fârîsî³ kemer bağlamıştır: İkincisi Ebûzer Gıfârî⁴, üçüncüsü Hassan⁵, dördüncüsü Zünnûn⁶,

¹ Müslümanlar tarafından sâlih bir kimse veya nebî olarak kabul edilen Cercîs, Hristiyanlara göre ise St. George diye bilinen azîzdir. Tarihi ve efsanevi bir kişiliktir. Hayatına dair menkıbe tarzındaki rivâyetler içinde ilmî değer taşıyan pek az malûmat vardır. Kur'ân-ı Kerîm'de ve sahih hadislerde hakkında bilgi bulunmayan Cercîs ile ilgili olarak tarih ve kıyas-ı enbiyâ türü kitaplarda anlatılanlar Vehb b. Münebbih'e dayanmaktadır ve özetle şöyledir: Cercîs, Hz. İsâ'nın dini üzere gelmiş ve Hz. İsâ'nın dinini tebliğ etmiş nebîlerdendir. Filistin'in Remle kasabasında doğmuş, Filistin ve Şam civarında yaşamıştır. Şehirleri gezmiş, ticaretle uğraşmıştır. Cercîs, gezip gördüğü şehirlerde Hz. İsâ'nın dinini yaymaya çalışmıştır. Musul şehri kralı Dâdiyan tarafından şehit edilmiştir. Daha detaylı bilgi için bkz. Günay Tümer, "Circîs", **D.İ.A.**, C.8, İstanbul, T.D.V. Yayınları, 1993, s.26; Gencay Zavotçu, "Cercîs", **Divan Edebiyatı Kişiler-Kişilikler Sözlüğü**, Ankara, Aydın Kitabevi, 2006, s.91.

² Hz. Zülküf hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Ömer Faruk Harman, "Zülküf", **D.İ.A.**, C.44, İstanbul, T.D.V. Yayınları, 2013, s.569-570.

³ Selmân-ı Fârîsî bilgisi için bkz. İbrahim Hatiboğlu, "Selmân-ı Fârîsî", **D.İ.A.**, C.36, İstanbul, T.D.V. Yayınları, 2009, s.441-443.

⁴ Ebûzer Gıfârî hakkında bilgi için bkz. Ali Şeriâti, **Ebûzer Gıfârî**, (çev. Salih Okur), İstanbul, Tebliğ Yayınları, 1987.

⁵ Hassan hakkında bilgi için bkz. Hüseyin Elmalı, "Hassan bin Sâbit", **D.İ.A.**, C.16, İstanbul, T.D.V. Yayınları, 1997, s.399-402.

⁶ Zünnûn hakkında bilgi için bkz. Necdet Tosun, "Zünnûn el-Mısrî", **D.İ.A.**, C.44, İstanbul, T.D.V. Yayınları, 2013, s.575-576.

beşincisi Ammâr⁷, altıncısı Ebû Ubeyd⁸, yedincisi Süheyl-i Rûmî⁹, [37a] sekizincisi Dâvûd¹⁰, dokuzuncusu Mâlik¹¹, onuncusu Müsellem, on birincisi Mûsâid, on ikincisi Semâk, on üçüncüsü Seyf, on dördüncüsü Ebulmûcer, on beşincisi Sâbir, on altıncısı Câbir¹², on yedincisi Cevânmerd Kassab (r.a.).

Ve üç kişinin kemerini mûmînlerin emiri Hz. Ali kendi eliyle bağlamıştır. Birincisi Selmân, ikincisi Amr bin Ümeyye¹³, üçüncüsü Kamber. Hz. Peygamber Hz. Ali'nin kemerini bağlamıştır. Hz. Cebrâil de Hz. Peygamber'in kemerini bağlamıştır.

Fakat tâlib mürîd irâdetle tarîkat pîrinin hizmetinde seyr-i sülûkta bu menzile ulaşınca şerîat, tarîkat ve hakikat ilimlerinde *vâsıl* (derviş) olmuş olur. Ve bu fânî ve âdî dünyada [37b] zaman ve mekânın fâniliğini anlar. Bu iki yüzlü dünyadan geçip vahdaniyete ulaşınca ona *müfred* derler. Müfredliğin manası şudur: Mürîd ferd olmuştur yani ondan bu âlemde bir tane daha yoktur. Çünkü müfred, "bir tek olma" sıfatına sahiptir ve teklik, Allah'ın sıfatıdır. Derviş, hakîki nihâyete ulaşip bu mertebeye sıfatlanınca o, müfred olur ve müfredliğe lâayık olur. İşte o zaman onun müfredlik kemerini bağlamak vâcib olur. Ve fakîrlık alametinden müfredliğe ait ne varsa ona verilir.

Tarîkat pîri, onun müfredlik kemerini bağlamak isteyince o bölgede yaşayan tarîkat ehlini çağırır. Kazana su koyar. (Daha sonra) *tarîkat pâlehengini* (tasmasını) sikke ve suret sâhibi dervişlerin huzurunda [38a] tarîkat seccâdesinin üzerine koyar. Daha sonra tarîkat pîri, o meclisteki dervişlere der ki: "Ey şerîat meydanının erleri ve ey tarîkat erkânının pîrleri! Bizim bu evladımız, tarîkat erbâbının huzurunda bir

⁷ Ammâr hakkında bilgi için bkz. Mustafa Fayda, "Ammâr b. Yâsir", **D.İ.A.**, C.3, İstanbul, T.D.V. Yayınları, 1991, 75-76.

⁸ Ebû Ubeyd hakkında bilgi için bkz. Ahmet Önkâl, "Ebû Ubeyd", **D.İ.A.**, C.10, İstanbul, T.D.V. Yayınları, 1994, s.249- 250.

⁹ Süheyl hakkında bilgi için bkz. Bünyamin Erul, "Süheyl bin Amr", **D.İ.A.**, C.38, İstanbul, T.D.V. Yayınları, 2010, s.30.

¹⁰ Dâvud hakkında bilgi için bkz. Mustafa Kara, "Dâvud et-Tâî", **D.İ.A.**, C.9, İstanbul, T.D.V. Yayınları, 1994, s.48-49.

¹¹ Mâlik hakkında bilgi için bkz. İbrahim Canan, "Enes b. Mâlik", **D.İ.A.**, C.11, İstanbul, T.D.V. Yayınları, 1995, s. 234- 235.

¹² Câbir hakkında bilgi için bkz. M. Yaşar Kandemir, "Câbir", **D.İ.A.**, C.6, İstanbul, T.D.V. Yayınları, 1992, s. 530- 532.

¹³ Amr bin Ümeyye hakkında bilgi için bkz. Mustafa Fayda, "Amr bin Ümeyye", **D.İ.A.**, C.3, İstanbul, T.D.V. Yayınları, 1991, s.94-95.

müddettir kendi görevini baştan sona kadar tam bir şekilde edâ etmiştir. Ve ben de bu dervişten râzı oldum. Bu aziz derviş de bugüne kadar söylediğim tüm hizmetleri yerine getirmiştir. Benim ondan râzı olduğum gibi Allah da ondan razı olsun. Bugün onun müfredlik kemerini bağlamak istiyorum. Bu evlâdımız hakkında siz ihtiyarlar ne diyorsunuz, lâıyk mıdır değil midir? Eğer lâıyksen bağlayayım. Ve eğer lâıyk değilse bağlamayayım”.

[38b] O zaman tekkede hazır olan pîrlar ve tarîkat erbâbı “Lâıyktır. Siz en doğrusunu bilirsiniz” derler. Bunun üzerine mürîdin belini bağlayacak olan o mürşid, pâlehengin kilidini açar. Ve mürîde “Yürüyerek ayakkabılığa git” der ve mürîd tercümânını (kadem duası) okur, ayakkabılığa gider. Bir ayağı diğer ayağının üstünde olacak şekilde dikilir, her iki elini göğsünün üzerinde bağlar.

Ve o pâlehengin, yedi veya on iki düğümlü ve koyun veya deve yününden olması gerekir. Pîr, pâlehengin kilidini açarak tarîkat postunun yanına koyar, beli bağlanacak dervîşi yanına çağırır ve önce ona “Ey evlat! Şerîatte sağlam ol, [39a] tarîkatte pâyidâr ol, hakîkatte haberli ol ta ki müfredliğin sağlam olsun der. Daha sonra Pîr, kalkar ve âdâbına uygun olarak o pâlehengi sağ eline alır. Dört parmağı pâlehengin altında, başparmağı da üstünde olacak şekilde tutması gerekir. Daha sonra pîrlere saygı göstergesi olarak onların iznini ister. İlk olarak Hz. Allah’ı yâd eder ve *bel bağlama hutbesini* (hutbe-yi meyân beste) okur ve şöyle der:

Bismillâhirrahmanirrahîm. Gökyüzünü ve burçları yükselten Allah’a hamdolsun. “İki denizi birbiri ile karşılaşacak (birbirine kavuşacak) şekilde akıttı. İkisi arasında berzah (engel) [39b] vardır, ikisi birbirinin sınırını geçemez (birbirinin özelliğini, düzenini bozamaz). “Bu lezzetli, tatlıdır. Susuzluğu gideren, içimi kolay olandır. Ve bu (diğeri) tuzludur, acıdır.” Hz. Allah şöyle buyurdu: ***“Ey iman edenler! Sabredin; (düşman karşısında) sebât gösterin; (cihad için) hazırlıklı ve uyanık bulunun ve Allah’tan korkun ki başarıya erişebilirsiniz.”***

Tâc ve mirâc sâhibi olan Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurdu: ***“Allah’ım onları barış ve esenlikle sula. Benim dışımı ibadetinle, içimi sevginle aydınlat. Kalbimi marifetinle ve seyr ü sülûkunla aydınlat. Ey celâl ve ikrâm sâhibi olan***

Allah'ım! Rabbim beni bağışla, bana merhamet et. Sen merhametlilerin en merhametlisisin.” Ve bu âyeti de okur: “*Andolsun ki, o ağacın altında sana tâbî oldukları zaman Allah, mü'mînlerden razı oldu. Ve onların kalplerinde olanı biliyordu. Böylece onların üzerine sekînet indirdi. Ve onlara yakın bir fetih nasip etti.*”

[40a] Ondan sonra Pîr, pâlehengi kendi boynuna atar ve kendi boynundan alır. Ve Hz. Adem'i, Hz. Nûh'u, Hz. İbrâhim'i, bütün enbiyâ ve evliyâ ve tüm masum imamları, hak yolunun erlerini ve hizmet ve izzet sâhibi olan mürîdleri yâd eder. Sonra *tekbîr* ve *tehlîl* getirir. Ve pâlehengi, mürîdinin boyununa takar. Ve onun belini bağlamakla meşgul olur. Meftulü o dervişin boynuna atarken meftulün halkasını sol eliyle, meftulü de sağ eliyle tutması gerekir. Ve meftulü mürîdin beline dolayınca “Eyyûhâ şerîf!” der. Hz. Peygamber'e, Hz. Ali'ye ve Ehl-i Beyt'e salât ve selâm gönderir. İmamları bir bir yâd eder.

[40b] Bel bağlama işini bitirince pîr, eliyle dervişin mersinin (ip/kuşak) halkasından tutar ve kendine doğru çeker. Ve onun kulağına: “Derviş ve kâmil bir müfred olmak için dervişlerin sohbetinde tam bir teslimiyetle (irâdetle) bulun. Şerefle o mecliste otur, hikmetle konuş, hizmet et ta ki derviş ve *müfred-i kâmil* olasın” der. Sonra pîrin, dervîşinin kulağına söylediği bu sözleri herkes kendi kuralına göre onun kulağına söyler. Bu Iraklıların tarzıdır.

Sonra Pîr, dervişlerin izzet ve hürmeti için dua (*tercümân-ı lisânî*) eder ve oturur. Sonra *sâdık müfred mürîd*, pîrin ayağına kapanır. Ayakkabılığa gider ve dervişlerin önünde duasını okur. Pîr-i kâmil de o esnada o müfred mürîd ve [41a] hak yolunun bağlıları için dua eder. Sonra o müfred mürîd ayak duasıyla (*tercümân-ı kademle*) kapıdan çıkar ve yeniden ihtiyarların huzuruna döner. Pîr onun (mürîdin) hakkında tekrar *tekbîr* getirir (dua eder). Müteâkiben daha önce hâdimlik etmek, dervişlere su vermek, içmek ve sofrayı kaldırmak, tertîbiyle bu işleri yapmak ve dervişlik kâideleri hakkındaki bahislerde zikredilmiş olan kâidelerle sofrâ kurulur. Ve Allah en iyisini bilir.

Fakat söylendiği gibi pâlehengin yedi gez¹⁴ uzunluğunda ve yedi düğümlü olması, müfredin yedi azasını tanıması gerektiği anlamına gelir. Yani Allah Teâlâ her ne yarattıysa hepsini kendi yedi rayise azasında¹⁵ müşahade eder ve Allah Teâlâ'nın Kur'ân-ı Kerim'de [41b] **“İnsanlara ufuklarda ve kendi nefislerinde âyetlerimizi göstereceğiz.”** diye buyurduğu âyetin anlamını anlar. Hz. Ali (selâm onun üzerine olsun) de bu hususta şöyle demiştir: **“Kim nefisini bilirse Rabbini bilir.”**

Nitekim Allah'ın yedi esma sıfatı olduğu için bu uzuvları yedi olarak yaratmıştır. Yedi yıldız, yedi yeryüzü, yedi gökyüzü ve yedi deniz vardır. Bu sıfatların hepsini kendi yedi azasıyla örtüştüren ve bu sıfatları kendi vücudunda müşahade eden kişi müfreddir. Yani müfredin, bu yedi sıfatının esmasıyla muvahhid (Allah'ın birliğine inanan) olması gerekir ki bu, *ilimdir, irâdetir, kudrettir, basirettir, kelâmdır ve hikmettir*.

O halde müfred, Allah'ın ilmiyle kendi varlığının bilgisinden haberdâr olandır. Yani Allah'ın esma ve sıfatlarıyla ârif olur. [42a] Mevcut varlığının bütün hareketlerinde, kendi nefsine emir ve yasaklarda kâdir olur. Allah'ın varlığının bilgisini gerektiği gibi talep etmede irâdet sâhibi olur. Rabbânî kelâmı ve subhânî sözleri işitmekte işiten olur. Ve Hakk'ın nimetlerini ve “illa” lafzını basiret gözüyle görmekte gören olur. Yani Hazret-i Allah'ın icmâlinin vuslatını görmekle ârif olur. Yani sıfatlarıyla onun varlığını **“sanki onu hakikatiyle görüyormuşsun gibi görür”**.

Eşyanın hakikatini bilmede Allah'ın yarattıklarıyla ezelî ve ebedî kelâmla konuşur. Onun bütün hâl ve hareketleri tam bir olgunluğa erişir. Nurânî âlemde bereket dağıtan bir yıldız gibi olur (ve) bu karanlık dünyayı nurlandırır. Ve gönül sahiplerinin meclisine ruhânî ilmiyle feyz bahşeder. Tüm âlem halkına, gökyüzündeki güneş gibi olma(sı) gerekir. Ve yeryüzü gibi [42b] güvenli olması gerekir. Güneş gibi olması gerekir. Mürşidi gibi hak yolunda para dağıtır. Çünkü

¹⁴ Gez; boğumlara, kısımlara ayrılmış olan 104 cm'lik uzunluk birimi, arşın. Detaylı bilgi için bkz. Ünal Taşkın, “Osmanlı Devleti'nde Kullanılan Ölçü ve Tartı Birimleri”, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Elazığ, 2005, s.147.

“dünya, ahiretin terazisidir.” Allah’ın yarattıkları için yeryüzü (toprak) gibi emniyetli olur. Çünkü yeryüzü, emanet sâhibidir. Ona ne verirsen tekrar sana geri verir. Ve deniz gibi cömert olur ve insanlara menfaat sağlar. Ve dünya işlerinde yedi deniz gibi olur. (Dervişin) kendi yedi uzvunu ibâdete hasretmesi gerekir. Vücudunu yedi güzel iş için temiz tutması ve yedi kötü fiilden kendini uzak durması gerekir. Ancak bu şekilde müfred olabilir.

Mürîdin yapması gereken iyi haller ve yapmaması gereken çirkin haller şunlardır: Birincisi, cimrilik kapısını kapatması [43a] ve cömertlik kapısını açmasıdır. İkincisi, fısktan uzak durması ve zühd sâhibi olmasıdır. Üçüncüsü, gazaptan uzak durması ve hilm sâhibi olmasıdır. Dördüncüsü, hırstan uzak durması ve kanaat sâhibi olmasıdır. Beşincisi, şehvetten uzak durması ve riyazet sâhibi olmasıdır. Altıncısı, cehaletten uzak durması, ilim ve marifet sâhibi olmasıdır. Yedincisi, şeytanı uzak tutması ve Hakk’ın yolunda olmasıdır.

Mürîd, kendi iradesiyle ve mürşid pîrin irşâdıyla bu mertebeye ulaştınca ve onda fakîrlık hâli meydana gelince müfredlik mertebesine ulaşır. Çünkü bütün bu mertebeleri kendinde müşâhede etmiştir ve bununla kemâle ermiştir. Peygamber Efendimiz (s.a.v.) şöyle buyurmuşlar:

“Müfredler geçtiler.” (O’na) “Müfredler kimdir?” diye sordular. O, “Müfredler bu dünyada onları bu dünyaya bağlayacak bir saç teline bile gönüllerinde muhabbet olmayan kimselerdir” dediler. [43b] (Müfredler) Allah’tan başkasına muhabbet duymayan kimselerdir. Birkaç defa bu derin denize batmış ama bir yudum su bile içmeden çıkmış olanlardır. Ve fânî dünyada hiçbir şeye bağlanmamışlardır. Eğer onların gönlünde bir saç teli dünya muhabbeti kalmış olursa müfred olamazlar. Müfred olmak, Allah’ta kaybolmaktır. Müfred bu yedi (sıfatla) vasıflanınca *kâmil* olur. Ve fakîrliğin son mertebesi onun için hâsıl olmuş olur. Ve “*fakr* tamamlandığında o Allah’tır” anlamıyla dava etmek ona yakışır. Bundan daha yüksek bir mertebe yoktur. Hz. Peygamber’in fakrının son mertebesi budur. Nimet ve hamd Allah’a mahsustur.

[44a] Tarîkat pîri, müfredin beline elini götürüp onun müfredlik kemerini bağlayınca *sofra, çerâğ ve tovku* da ona vermesi gerekmektedir. Tarîkat pîri, bu işi bu şekilde yürütmek isteyince yeniden tarîkat ehlini toplaması, kazana su konması ve bel bağlama ve tovk (tuğ), *sofra ve çerâğ* verme durumunda helva yapılması gerekir. Tören bu şekilde ilerlerken pîrin hâdiminin ayağa kalkması gerekir ve pîr 12 veya 17 düğümlü ve halkası olan sofrayı, ekmek ve helva ile doldurur. Hâdim onu bağlar. (Sonra) tarîkat pîrinin huzuruna getirir ve yere bırakır. Secde eder ve ayakta durur.

Çerâğcı da pîrinin [44b] mürîde vereceği kandil için sağlam olsun diye 12, 14, 17 veya 40 kat olacak şekilde hazırladığı fitili çerâğın fitil yerine yerleştirir- çerâğ ve ser şem her ikisi de aynı anlamdadır- fitilin tepesine yağ döker ve yakar. (Sonra) tarîkat pîrinin seccâdesinin ve sofranın önünde yere koyar. Mumun ve sofranın başında ayakta durarak miskinlik gösterir. Sonra pîrin halkabaşı, tarîkat pîrinin işaretiyle ayağa kalkar. *Müfrede* verilecek olan tovk tarîkat pîrinin huzuruna getirir ve bırakır. Sonra tarîkat pîri ayağa kalkar ve tovk müfrede verir. Eğer mürîd *nemed pûş* ise onun tovkunun kırk *elif-i nemed* olması gerekir. Başka bir gruptansa herkese kendi kisvesine uygun verilir. Tovkun verilmesinin ne anlama geldiği ve verilisinde yapılması gereken birçok usûl tarîkat âriflerince malûmdur.

[45a] Sonra halkabaşı, tarîkat pîrinin müfredi üzerine oturtacağı pöstekiği getirir, katlar ve pîrin önünde yere koyar. Bu esnada müfredin, halkabaşının, hâdimin ve hizmet gören dervişlerin hepsinin bu tören bitene kadar ayakta olması gerekir. Sonra tarîkat pîri kalkar. Önce sofranın bağlarını açar, sonra bağların halkalarını iki eliyle tutar ve bu âyeti okur: ***“Düşküne, yetime ve esire seve seve yemek yedirirler. Size sırf Allah rızası için yemek yediriyoruz. Sizden ne bir karşılık, ne de bir teşekkür bekliyoruz.”*** Ve bu âyeti de okur: ***“Öyleyse kendilerini açken doyuran ve korku içindeyken güven veren bu Kâbe'nin Rabbine kulluk etsinler.”*** Sonra, pîrleri, Allah dostlarını, [45b] *sofra sahiplerini*, Hz. Peygamber'i ve Ehl-i Beyti'ni yâd eder. Ve onlara tekbîr gönderir.

Tovk vermek şöyle olur: Mürşid, müfredin boynuna tovk atar ve müfred secde eder. Sonra meclisteki tüm dervişlerin önünde sohbete girer. Sofradaki ekmek ve helvadan herkese verir. Sonra tarîkat pîrinin önüne gelir, secde eder. Tovku

boynundan çıkarır ve geriye doğru adım atar. Sonra tarîkat pîri, sağ elini öne doğru uzatır ve yakılmış olan kandili iki parmağıyla tutar. Ve o toplulukta bulunan ihtiyar cemaatinin yüzlerine dikkatle bakar. Onlara karşı şu âyeti okur: “**Ey Peygamber! Biz seni hakikaten bir şahit, bir müjdeleyici ve bir uyarıcı olarak gönderdik. Allah'ın izniyle, bir davetçi ve nur saçan bir kandil olarak (gönderdik).**” Ve bu âyeti de okur: “**Allah göklerin ve yerin nurudur. O'nun nurunun misâli, içinde kandil bulunan içe açık bir pencere gibidir. Kandil cam içindedir; [46a] cam pırıl pırıl ışık veren bir yıldıza benzer; ne yalnız doğunun, ne de yalnız batının.**” Ve müteâkip âyetleri sonuna kadar okur.

Sonra enbiyânın evliyânın, imamların ve pîrlerin ruhunu yâd eder. *Ve merdân tekbîriyle* çerâğı müfred mürîdin eline verir. Sonra mürîd öne doğru adım atar. Sağ elini uzatır. Ser şemi, tarîkat pîrinin parmaklarının aşağısından iki parmağıyla tutar. Sol elini mumun altına tutar. Ve dikkatle bakar, sonra pîrin önünde pîrin minderinin önüne koyar. Sofranın başında secde eder. Tekrar ayakta durur.

Tarîkatin mürşid pîri, yeniden kendi derya misali elini uzatır. Hazret-i evliyâ ve enbiyânın (temsîlî) tovkunu eline alır ve yeniden ayağa kalkar. [46b] Hürmet ve saygı için meclistekilere bakar. Sonra kendi boynuna takar ve bu âyeti okur: “**Doğrusu biz sana apaçık bir fetih ihsân ettik. Böylece Allah senin geçmiş ve gelecek günahlarını bağışlar. Sana olan nimetini tamamlar ve seni doğru yola iletir. Ve sana Allah, şanlı bir zaferle yardım eder.**” Ve bu âyeti de okur: “**Allah'tan yardım, zafer (nusret) ve yakın bir fetihle. Mü'mînleri müjdele.**”

Daha sonra, enbiyâyı, evliyâyı masum imamları, pîrleri, Allah dostlarını, sikke ve suret sahiplerini ve ilim sahiplerini yâd eder. Tekbîr getirerek tovkı mürîde uzatır. Müfred (mürîd) de irâdetle öne doğru gelir. Tam bir yakarışla niyâz elini uzatır. Ve her iki eliyle tarîkat pîrinin elinden alarak kendi boynuna takar ve üç kez orada bulunan cemaatin etrafında döner. Sonra secde yapar. [47a] Ve o tovkı getirir. Pîrin tovkunun yanına koyar ve tarîkat secdesi yapar. Geri doğru adım atar ve ayakta durur.

Sonra tarîkat mürşidi, serhalkaya yeniden müfredin pöstekisini tarîkat pîrinin önünden kaldırmasını işaret eder. O da müfredin minderinin üstüne edep ve erkânla yayar ve müfred, serhalkanın pöstekisinin sağ köşesinde secde eder ve geri gelir. Sonra tarîkat mürşidi, müfredin elini kendi eline alır ve saygı sebebiyle meclisteki dervişlerin icâzetiyle müfredi tekbîr ve tehlîlle tarîkat seccâdesinin başına getirir. Müfred de mürşid pîrin elini bırakır ve bir seccâdenin ucunda pîrlere hürmet göstermek için secdeye kapanır. Sonra sağ ayağını tarîkat seccâdesi üzerine koyar ve seccâdenin [47b] başına geçer. Pîr geri dönüp kendi postu üzerine oturur. Sonra müfred, mürşidin işaretiyle iki rekât şükür namazı eda eder.

Ondan sonra pîrlere dua okuyup göndermesini isterler. Hayattakileri, ölmüşleri, hayır sahiplerini, bayrağı yükseltenleri tekbîri getirmedeki kural üzere anarlar. Bunu anlatmak uzun sürer. Tarîkat erbâbınca malûmdur. Sonra dervişler, *gûlbank* çekerler. Müfred kalkar, ayakta dikilir ve himmet sâhibi yüce gönüllüler için dua eder. Ve meclisteki ihtiyarların huzurunda onların her biri için gücü yettiğince bir *vasleyi* duayla küçük ve büyüğün huzuruna bırakır. Kendi geçmişi için...¹⁶

..... [48a] Sonra tarîkatın mürşid pîri tekrar müfred ve bütün dervişler için duâ eder. Bu sırada herkes tevazuyla yerine oturur. (Yerine oturarak miskinlik gösterir.) Sonra sofrayı açarlar. Dervişler, çok sade ve gösterişsiz olan bu sofradan yerler. Tekbîr ve tehlîl getirirler. Allah doğrusunu bilir.

Tarîkat erbâbınca malûmdur ki dervişlikten maksat mutlak yokluktur. Madem ki (tarîkat erbâbı) müfredi ferdaniyetten çıkarmışlar ve onu bilinen şeylerden hiç biriyle mukayyet bilmemişler, O halde ferdaniyyet âlemindeki bu sıfatlar nedir? Bu söylenen mertebeler, tarîkat erbâbınca malûmdur. Eğer dervişliğe yeni başlayan bir kişi, bu menzilleri (tek tek) kat etmezse bir müddet *riyazet* ve *fakr* çekmezse ve bunların [48b] her birini kolaylıkla elde ederse kıymetsiz hâle gelir. Ve derviş bir mürşid-i kâmilin hizmetinde bulunmadıkça kesinlikle dervişliğin kıymetine erişemez. Gerçi hazretin yüce zâtı, bu sıfatlardan münezzehtir ama pîrlere ve ihtiyarlara hürmeti gözetmek ve edep için sıfat âleminde (dünyada) bunları bilmek

¹⁶ Metinde varak eksikliğinden kaynaklanan bir kopukluk mevcuttur.

gerekir. Tâ ki nâzille (bu yola yeni girenle) gâlibin farkı belli olsun. Pîr ile mürîdin farkı bilinsin. Allah bilir.

Şâh-ı Velâyet, Kutbü'l-Muhakkikîn, Ârif Billâh ve Allah'ın sıfatlarıyla sıfatlanmış Şâh Ni'metullâh-ı Velî (Allah ondan razı olsun)'nin kölesi ben Fakîrullah Hüseyinî'ye ondan ulaşmış olan çok az bir şeyi yazdım ta ki tarîkate yeni girmiş birisi tarîkat mürşidinin gözünden bu kadarını bilsin. Çünkü dervişlik yolunda böyle ilerlemek ve inkârcı olmamak gerekir. **[49a]** Bu kitap da onun, fakrının başlangıcından sonuna kadar bütün sözleriyle hâllerinin şâhidi ve amellerinin nâzırı olsun. Bu fakîrin amacı, kerem ve ihsânlarıya hocasını tanıtmak idi. Ama elimden bu geldi. Eğer bu yazıda hatam var ise mürüvvet ehli, kerem ve ihsânlarıyla beni affetsinler.

Âlemlerin Rabbine hamdolsun, yarattıklarının en hayırlısı olan Hz. Peygamber'e ve onun bütün ailesine sâlât ve selâm olsun.

فهرستها

فهرست آیات

إِذْ تَبَرَّأَ الَّذِينَ اتَّبَعُوا مِنَ الَّذِينَ اتَّبَعُوا وَرَأَوْا الْعَذَابَ وَتَقَطَّعَتْ بِهِمُ الْأَسْبَابُ وَقَالَ الَّذِينَ اتَّبَعُوا لَوْ أَنَّا لَنَا كَرَّةٌ
فَنَنْتَبِرَ مِنْهُمْ كَمَا تَبَرَّءُوا مِنَّا كَذَلِكَ يُرِيهِمُ اللَّهُ أَعْمَالَهُمْ حَسَرَاتٍ عَلَيْهِمْ وَمَا هُمْ بِخَارِجِينَ مِنَ النَّارِ 37
اللَّهُ نُورُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ مِثْلُ نُورِهِ كَمِشْكَاةٍ فِيهَا مِصْبَاحٌ الْمِصْبَاحُ فِي زُجَاجَةٍ الزُّجَاجَةُ كَأَنَّهَا
كَوْكَبٌ دُرِّيُّ يُوقَدُ مِنْ شَجَرَةٍ مُبَارَكَةٍ زَيْتُونَةٍ لَا شَرْقِيَّةٍ وَلَا غَرْبِيَّةٍ 72
أَلَمْ أَعْهَدْ إِلَيْكُمْ يَا بَنِي آدَمَ أَلَّا تَعْبُدُوا الشَّيْطَانَ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ وَأَنْ اعْبُدُونِي هَذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ 40
إِنَّ الَّذِينَ يُبَايِعُونَكَ إِنَّمَا يُبَايِعُونَ اللَّهَ يَدُ اللَّهِ فَوْقَ أَيْدِيهِمْ فَمَنْ نَكَثَ فَإِنَّمَا يَنْكُثُ عَلَى نَفْسِهِ وَمَنْ أَوْفَى بِمَا
عَاهَدَ عَلَيْهِ اللَّهُ فَسَيُؤْتِيهِ أَجْرًا عَظِيمًا 41
إِنَّ اللَّهَ اشْتَرَى مِنَ الْمُؤْمِنِينَ أَنْفُسَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ بِأَنْ لَهُمُ الْجَنَّةُ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَيَقْتُلُونَ وَيُقْتَلُونَ
وَعَدًا عَلَيْهِ حَقًّا فِي التَّوْرَةِ وَالْإِنْجِيلِ وَالْقُرْآنِ وَمَنْ أَوْفَى بِعَهْدِهِ مِنَ اللَّهِ فَاسْتَبْشِرُوا بِبَيْعِكُمُ الَّذِي بَايَعْتُمْ بِهِ
وَذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ النَّائِبُونَ الْعَابِدُونَ الْحَامِدُونَ السَّائِحُونَ الرَّاكِعُونَ السَّاجِدُونَ الْأَمْرُونَ بِالْمَعْرُوفِ
وَالنَّاهُونَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَالْحَافِظُونَ لِحُدُودِ اللَّهِ وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ 40, 41
إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَى آدَمَ وَنُوحًا وَآلَ إِبْرَاهِيمَ وَآلَ عِمْرَانَ عَلَى الْعَالَمِينَ 29
إِنَّ اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا صَلُّوا عَلَيْهِ وَسَلِّمُوا تَسْلِيمًا 36, 37
إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ وَإِيتَاءِ ذِي الْقُرْبَى وَيَنْهَى عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ وَالْبَغْيِ يَعِظُكُمْ لَعَلَّكُمْ
تَذَكَّرُونَ 61
إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ التَّوَّابِينَ وَيُحِبُّ الْمُنتَهَرِينَ 34
إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ شَاهِدًا وَمُبَشِّرًا وَنَذِيرًا وَدَاعِيًا إِلَى اللَّهِ بِإِذْنِهِ وَسِرَاجًا مُنِيرًا 72
إِنَّا فَتَحْنَا لَكَ فَتْحًا مُبِينًا لِيُغْفِرَ لَكَ اللَّهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ وَمَا تَأَخَّرَ وَيُتِمَّ نِعْمَتَهُ عَلَيْكَ وَيَهْدِيكَ صِرَاطًا
مُسْتَقِيمًا وَيَنْصُرَكَ اللَّهُ نَصْرًا عَظِيمًا 73
إِنَّكَ مَيِّتٌ وَإِنَّهُمْ مَيِّتُونَ ثُمَّ إِنَّكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عِنْدَ رَبِّكُمْ تَخْتَصِمُونَ 34
ثُمَّ دَنَا فَتَدَلَّى فَكَانَ قَابَ قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنَى 37
جَزَاءً بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ } ، { جَزَاءً بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ 66
سَنُرِيهِمْ آيَاتِنَا فِي الْأَفَاقِ وَفِي أَنْفُسِهِمْ 62
شُكُورًا 71, 72

عَالِيَهُمْ ثِيَابٌ سُنْدُسٌ خُضْرٌ وَإِسْتَبْرَقٌ وَخُلُوا أَسَاوِرَ مِنْ فِضَّةٍ وَسَقَاهُمْ رَبُّهُمْ شَرَابًا طَهُورًا 43

فتاب عليه وهدى 29

فَنَحَا قَرِيبًا 66

فَلْيَعْبُدُوا رَبَّ هَذَا الْبَيْتِ الَّذِي أَطْعَمَهُمْ مِنْ جُوعٍ وَآمَنَهُمْ مِنْ خَوْفٍ 72

قُلْ يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ أَسْرَفُوا عَلَى أَنْفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ 39

قَالُوا أَوَلَمْ نَنْهَكَ عَنِ الْعَالَمِينَ قَالَ هَؤُلَاءِ بَنَاتِي إِنْ كُنْتُمْ فَاعِلِينَ لَعَمْرُكَ إِنَّهُمْ لَفِي سَكْرَتِهِمْ يَعْمَهُونَ 42

كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ 33

كُلُّ مَنْ عَلَيْهَا فَانٍ وَيَبْقَى وَجْهُ رَبِّكَ ذُو الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ 33

لَقَدْ رَضِيَ اللَّهُ عَنِ الْمُؤْمِنِينَ إِذْ يُبَايِعُونَكَ تَحْتَ الشَّجَرَةِ فَعَلِمَ مَا فِي قُلُوبِهِمْ فَأَنْزَلَ السَّكِينَةَ عَلَيْهِمْ

وَأَنَابَهُمْ 66

مُحَلِّقِينَ رُؤُوسَكُمْ وَمُقَصِّرِينَ لَا تَخَافُونَ 36

مُحَلِّقِينَ رُؤُوسَكُمْ وَمُقَصِّرِينَ لَا تَخَافُونَ فَعَلِمَ مَا لَمْ تَعْلَمُوا فَعَجَلْ مِنْ دُونِ ذَلِكَ فَتَحَا قَرِيبًا 35, 36

مَرَجَ الْبَحْرَيْنِ يَلْتَقِيَانِ بَيْنَهُمَا بَرْزَخٌ لَا يَبْغِيَانِ 66

مِنْ سُنْدُسٍ خُضْرٍ وَإِسْتَبْرَقٍ 29

نَصْرٌ مِنَ اللَّهِ وَفَتْحٌ قَرِيبٌ وَبَشِيرٌ الْمُؤْمِنِينَ 73

وَاللَّهُ جَعَلَ لَكُمْ مِنْ بُيُوتِكُمْ سَكَنًا وَجَعَلَ لَكُمْ مِنْ جُلُودِ الْأَنْعَامِ بُيُوتًا تَسْتَخِفُّونَهَا يَوْمَ ظَعْنِكُمْ وَيَوْمَ

إِقَامَتِكُمْ 4 وَمِنْ أَصْنَافِهَا وَأُوبَارَهَا وَأَشْعَارَهَا أَتَانَا وَمَتَاعًا إِلَى حِينٍ 43

وَإِنْ تَتَوَلَّوْا كَمَا تَوَلَّيْتُمْ مِنْ قَبْلُ يُعَذِّبْكُمْ عَذَابًا أَلِيمًا 38

وَإِنِّي لَغَفَّارٌ لِمَنْ تَابَ وَآمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا ثُمَّ اهْتَدَى 39

وَيُطْعَمُونَ الطَّعَامَ عَلَى حُبِّهِ مِسْكِينًا وَيَتِيمًا وَأَسِيرًا إِنَّمَا نُطْعِمُكُمْ لِوَجْهِ اللَّهِ لَا نُرِيدُ مِنْكُمْ جَزَاءً وَلَا 71

هَذَا عَذَبٌ فُرَاةٌ وَهَذَا مِلْحٌ أُجَاجٌ 66

هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ السَّكِينَةَ فِي قُلُوبِ الْمُؤْمِنِينَ لِيَزْدَادُوا إِيمَانًا مَعَ إِيمَانِهِمْ 39

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا تَوْبُوا إِلَى اللَّهِ تَوْبَةً نَصُوحًا 40

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اصْبِرُوا وَصَابِرُوا وَرَابِطُوا وَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ 45

يَا أَيُّهَا النَّاسُ أَنْتُمُ الْفُقَرَاءُ إِلَى اللَّهِ 30

يُبْدِلُ اللَّهُ سَيِّئَاتِهِمْ حَسَنَاتٍ 33

فهرست احاديث

الْخَادِمُ فِي خِدْمَةِ الْمُؤْمِنِ أَجْرٌ كَأَجْرِ الْمُجَاهِدِينَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ 57
 النَّذَمُ تَوْبَةٌ، وَالتَّائِبُ مِنَ الذَّنْبِ كَمَنْ لَا ذَنْبَ لَهُ" وَصَلَّى اللَّهُ عَلَى سَيِّدِنَا وَآلِهِ أَجْمَعِينَ 39
 عَدَلُ سَاعَةٍ خَيْرٌ مِنْ عِبَادَةِ سَبْعِينَ سَنَةً 62
 كَأَنَّكَ تَرَاهُ لِلْحَقِيقَةِ 69
 كَثُرَتْ كَافَهَا فُجُودُ الدَّائِمِ فِي شِدَّتِي وَأُسْقَى عَلَيْهِمُ السَّلَامُ، اللَّهُمَّ نَوِّرْ ظَاهِرِي بِطَاعَتِكَ، وَبَاطِنِي بِمَحَبَّتِكَ، وَقَلْبِي بِمَعْرِفَتِكَ، وَبَسِيرِ اسْتِقْلَالِ حَضْرَتِكَ يَا ذَا الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ، رَبِّ اغْفِرْ وَارْحَمْ وَأَنْتَ خَيْرُ الرَّاجِمِينَ 66
 مَنْ عَرَفَ نَفْسَهُ فَقَدْ عَرَفَ رَبَّهُ 68
 وَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: الشَّرِيعَةُ أَقْوَالِي، وَالطَّرِيقَةُ أَفْعَالِي، وَالْحَقِيقَةُ أَحْوَالِي، وَالْمَعْرِفَةُ رَأْسُ مَالِي، وَالْفَضْلُ دِينِي، وَالْحُبُّ أَسَاسِي، وَالشَّوْقُ مَرْكَبِي، وَالْخَوْفُ رَفِيقِي، وَالْعِلْمُ سَلَامِي، وَالْجُلْمُ صَاحِبِي، وَالتَّوَكُّلُ رُؤَايَتِي، وَالْقَنَاعَةُ كُنْزِي، وَالصِّدْقُ مَنْزِلِي، وَالْيَقِينُ مَأْوَايَ، وَالْفَقْرُ فَخْرِي، وَبِهِ أَفْتَحِرُ عَلَى سَائِرِ الْأَعْمَالِ 30
 وَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «الْفَقْرُ نَوْعَانِ: فَقْرُ الْإِضْطِرَارِ وَقَقْرُ الْإِخْتِيَارِ، فَمَنْ تَرَكَ مُرَادَ النَّفْسِ فَهُوَ فَقِيرٌ، وَقَقْرُهُ فَقْرُنَا، وَمَنْ طَلَبَ مُرَادَ النَّفْسِ فَلَيْسَ فَقِيرٌ وَلَيْسَ فَقْرُهُ فَقْرُنَا» 30
 وَقَالَ النَّبِيُّ عَم: الْأَوْلِيَاءُ هُمْ أَتَوَلَّاءُ، وَمِنْ أَعْدَائِهِمْ أَتَبَرَّاءُ 38
 وَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: تَرَكَ الدُّنْيَا رَأْسُ كُلِّ عِبَادَةٍ، وَمَا عَبَدَ إِلَّا إِيَّاهُ 39

فهرست عبارات عربی

أَسْتَغْفِرُ اللَّهَ أَسْتَغْفِرُ اللَّهَ أَسْتَغْفِرُ اللَّهَ مِنْ جَمِيعِ مَآكَرَةِ اللَّهِ وَمِنَ الذُّنُوبِ وَالتَّقْصِيرِ قَوْلًا وَفِعْلًا وَخَاطِرًا وَضَمِيرًا 39
 إِذَا تَمَّ الْفَقْرُ فَهُوَ اللَّهُ 70
 إَعْلَمُ إِلَيْهَا الْأَخُ الْمُؤْمِنُ أَرْشَدَكَ اللَّهُ تَعَالَى إِلَى سُلُوكِ الْفَقْرِ وَأَرْكَانِهِ وَأَدَابِهِ مِنَ الْبِدَايَةِ الطَّرِيقَةِ إِلَى نَهَائِيَّتِهِ 45
 التَّوَجِيدُ إِسْقَاطُ الْإِضَافَاتِ 30
 الدُّنْيَا قُرْبَةٌ إِلَى اللَّهِ طَاهِرًا مُطَهَّرًا بِرَحْمَتِكَ يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ 34
 الدنيا قنطرة الآخرة 69
 اللَّهُ أَكْبَرُ، اللَّهُ أَكْبَرُ، اللَّهُ أَكْبَرُ، لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ 36
 اند الخادم بلا نصیب 57

إِنَّكَ مَيِّتٌ وَإِنَّهُمْ مَيِّتُونَ ثُمَّ إِنَّكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عِنْدَ رَبِّكُمْ تَخْتَصِمُونَ 34

اميرالمومنين و امام المتقين اسد الله الغالب غالب كلّ غالب على ابن ابى طالب و سلّم تسليماً

حمداً كثيرًا 29

بِالْهُدَايَةِ إِلَى سَبِيلِ الْجَنَّةِ، {غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ} مِنْ أَهْلِ الْهَوَى وَالْبِدْعَةِ وَالْعَصْيَانِ، {وَلَا الضَّالِّينَ}

مِنْ أَهْلِ الشِّرْكِ وَالْكَفْرِ وَالطُّغْيَانِ، "أَمِينَ" إِبَابَةُ اللَّهِ وَرَسُولِهِ شَوْقًا إِلَى لِقَاءِ الرَّحْمَنِ 38, 39

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ، الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَمَرَ رُؤُسَنَا بِالْحُلُقِ بِالْمُوسَى وَالْحَجَرِ، وَأَرْسَلَ جِبْرَائِيلَ إِلَى

مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِأَمْرِ الْخَالِقِ قَوْلُهُ تَعَالَى 36

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ: الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَشْرَقَتْ قُلُوبَ الْأَوْلِيَاءِ بِنُورِ تَجَلِّيَاتِ جَمَالِهِ، وَأَحْرَقَتْ أَكْبَاءَ

الْأَصْفِيَاءِ بِنَارِ تَجَلِّيَاتِ جَلَالِهِ، فَتَرَكَ الْمَالَ وَالْجَاهَ 39

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ: الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي رَفَعَ السَّمَاءَ [بِغَيْرِ] الْأَعْمَادِ، وَوَضَعَ الْأَرْضَ فِرَاشًا وَمِهَادًا،

وَجَعَلَ الْجِبَالَ عَلَى الْأَرْضِ أُوتَادًا، وَظَهَرَ مِنَ الْجِبَالِ حَجَرًا وَمُوسَا شِدَادًا، وَأَرْسَلَ جِبْرَائِيلَ ع م إِلَى

مُحَمَّدٍ صَلَّعَ بِأَمْرِ الْخَالِقِ بِاسْتِقْصَادًا كَمَا قَالَ اللَّهُ تَعَالَى 35

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ: {الْحَمْدُ لِلَّهِ} الَّذِي قَدَرْنَا فِي سَابِقِ عِلْمِهِ بِالْفَضْلِ وَالْإِحْسَانِ، {رَبِّ الْعَالَمِينَ}

رَبُّنَا فِي الدُّنْيَا بِنَعِيمِ الْوَانِ، {الرَّحْمَنُ} فِي سَكَرَاتِ الْمَوْتِ بِشَارَةِ الْإِيمَانِ، {الرَّحِيمُ} عَلَيْنَا إِذْ كُنَّا فِي

الْقُبُورِ بَيْنَ الثَّرَابِ وَالْيَبْرِانِ، {مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ} يَحْكُمُ بِالْفَضْلِ وَالْإِحْسَانِ، {إِيَّاكَ نَعْبُدُ} حَقَّ الْعُبُودِيَّةِ فِي

كُلِّ خَيْرٍ وَأَوَانٍ وَزَمَانٍ، {وإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ} مِنْ جَمِيعِ الْأَعْدَاءِ مِنَ الْجِنِّ وَالْإِنْسِ 38

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ: الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي لَا يَنْفِي إِلَّا وَجْهَهُ، وَلَا يَدُومُ إِلَّا مُلْكُهُ، لَهُ الْحُكْمُ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ،

خَرَجْتُ مِنْ دَارِ الدُّنْيَا إِلَى دَارِ الْآخِرَةِ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، إِلَهًا وَاحِدًا أَحَدًا صَمَدًا

فَرْدًا وَثَرًا حَيًّا قَيُّومًا دَائِمًا أَبَدًا، لَمْ يَتَّخِذْ صَاحِبَةً وَلَا وَلَدًا، وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ وَنَبِيُّهُ وَحَبِيبُهُ

وَشَفِيعُ دُئُوبِهِ، أَرْسَلَهُ بِالْهُدَى وَدِينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ وَلَوْ كَرِهَ الْمُشْرِكُونَ، وَأَشْهَدُ أَنَّ مَوْلَانَا

وَسَيِّدَنَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ وَإِمَامَ الْمُتَّقِينَ، أَسَدَ اللَّهِ الْغَالِبِ عَلَيَّ ابْنِ أَبِي طَالِبٍ، إِمَامًا حَقًّا وَارِثًا مَعْصُومًا 41

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ: الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي رَفَعَ السَّمَاءَ وَالْأَبْرَاجَ 66

بِسْمِ اللَّهِ الْمُبْتَدَأُ رَبِّ الْآخِرَةِ وَالْأُولَى 36

بِسْمِ اللَّهِ، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ وَاللَّهُ أَكْبَرُ 36

بَشَارَتِ مِنْهُ لِعِبَادِهِ إِزْدِيَادًا، وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى خَيْرِ خَلْقِهِ مُحَمَّدٍ الَّذِي جَعَلَ اللَّهُ عَلَى الْمَخْلُوقِينَ أَسْتَدًا،

وَعَلَى آلِهِ الَّذِي فَضَّلَهُمُ اللَّهُ تَعَالَى عَلَى الْعُلَمَاءِ وَدَادًا، وَسَلَّمْ تَسْلِيمًا كَثِيرًا حَمْدًا كَثِيرًا 36

ثُبْتُ إِلَى اللَّهِ، وَرَجَعْتُ إِلَى اللَّهِ، وَتَرَكْتُ عَمَّا نَهَى اللَّهُ، وَدَخَلْتُ بِبِعْتِ نِعْمَةِ اللَّهِ بِشَهَادَةِ أَهْلِ اللَّهِ 40

تحیات زاکیات 29

جَلَّتْ عَظَمَتُهُ بِهِ حَسَبِ إِسْقَاطِ إِضَافَاتِ وَعَدَمِ تَمْلِكِ 30

جَمِيعَ الْحَدَّثِ مِنْ إِبْتِدَاءِ الْفَقْرِ إِلَى نِهَائِهِ الْفَقْرُ بِهِ حَسَبِ أَرْكَانٍ وَ طَوْقِ الظَّاهِرِ الْإِجْلِ مَعْلُومَاتِ
الباطن 75

رَادَ فِي قُلُوبِهِمُ الْإِيمَانَ وَالْإِيْقَانَ 39

سِيرَ (?) سَبَقَ الْمَفْرُودُونَ 70

صَاحِبِ النَّجَاحِ صَلَوَاتِ نَامِيَّاتِ وَالتَّجَيَّاتِوَالْمَعْرَاجِ مُحَمَّدٍ مُصْطَفَى عَلَيْهِ أَفْضَلُ الصَّلَوَاتِ وَأَكْمَلُ 29
فَتَابَ عَلَيْهِ وَهَدَى 29

تَوَيْتُ أَغْتَسِلَ غُسْلَ الْفَقْرِ وَطَهَّرَهُ مِنَ النَّفْسِ الشَّيْطَانِ، وَجَعَلْتُ مَنْ أَرْبَابِ الطَّرِيقَةِ، وَخَرَجْتُ مِنْ أَعْمَالِ
وَجَعَلْنَا مِنَ الْمَاءِ كُلَّ شَيْءٍ حَيٍّ أَفْلا يُؤْمِنُونَ 35

وَالشَّيَاطِينِ، {إِهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ} عَلَى التَّوْحِيدِ وَالْمَعْرِفَةِ وَالْإِيمَانِ، {صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ}
وَارْغَبُوا إِلَى التَّوْبَةِ وَالْمَغْفِرَةِ وَالْغُفْرَانِ 39

و بَادُورًا بِأَعْمَالِ الصَّالِحَاتِ وَمِنْ النَّدَامَةِ مَا الذُّنُوبُ 39

مَنْ قَبِلَ اللَّهَ وَقَبِلَ رَسُولَهُ، بَعْدَهُ أَوْلَادُ الْإِمَامِ حَسَنِ وَالْإِمَامِ حُسَيْنِ، وَعَلِيَّ ابْنِ الْحُسَيْنِ، وَمُحَمَّدُ ابْنِ عَلِيٍّ،
وَجَعْفَرُ ابْنِ مُحَمَّدٍ، وَمُوسَى ابْنُ جَعْفَرٍ، وَعَلِيُّ ابْنُ مُوسَى، وَمُحَمَّدُ ابْنُ أَبِي عَلِيٍّ، وَعَلِيُّ ابْنِ مُحَمَّدٍ،

وَحَسَنِ ابْنِ عَلِيٍّ، وَمُحَمَّدُ ابْنِ الْحَسَنِ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ وَعَلَيْهِمْ أَجْمَعِينَ 41

وَأَنَّهُ تَعَالَى أَمْرُ بِالْعَدْلِ وَنَهَى عَنِ الْم 57

وَالْحَمْدُ لِلَّهِ وَالْمِنَّةُ 70

وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى خَيْرِ خَلْقِهِ مُحَمَّدٍ وَآلِهِ أَجْمَعِينَ تَمَّتْ 56

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ حَقًّا حَقًّا لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ إِيْمَانًا وَصِدْقًا 37

فهرست اسامی

آدم 64

ابراهیم 64

ابو عبید 64

ابو المعجر 64

ابو ذر غفاری 64

ادریس 64

أسدالله الغالب 41

التَّوْرَةَ 40

الحسنی 61

39 الغفار
 41 الإمام حسن
 41 الإمام حسين
 30 امام المتقين اسد الله
 64 امير المؤمنين علي
 64 اوريا
 64 ايوب
 40 بني آدم
 50 تركستاني
 64 جابر
 35 جبرائيل
 64 جرجيس
 41 جعفر ابن محمد
 64 جوآنمرّد قصاب
 64 حسان
 41 حسن ابن علي
 42 حضرت الوهيت
 30 حضرت محمد
 64 خضر
 64 داود
 54 دشت كربلا
 64 ذولكفل
 64 ذوالنون
 50 رومي
 64 زكريا
 54 سقا حسين
 64 سلمان فارسي
 64 سماك
 64 سهيل رومي
 64 سيف

سيد نعمة الله ولي 42
شامي 50
شعيب 64
شيت 64
صابر 64
صالح 64
عراقيان 51
عيسى 64
علي ابن ابي طالب 29
عَلِيّ ابْنِ الْحُسَيْنِ 41
عَلِيّ ابْنِ مُحَمَّدٍ 41
عَلِيّ ابْنِ مُوسَى 41
عمار 64
عمرو بن اميه 64
قنبر 64
مالك 64
مُحَمَّدُ ابْنِ أَبِي عَلِيٍّ 41
مُحَمَّدُ ابْنِ الْحَسَنِ 41
مُحَمَّدُ ابْنِ عَلِيٍّ 41
محمد المصطفى صلوات الله عليه و عليهم 64
مُحَمَّدُ مُصْطَفَى 29
مساعد 64
مسلم 64
موسى 64
نوح 64
وَ الْإِنْجِيلِ 40
وَ الْقُرْآنِ 40
يوشع 64

SONUÇ

Üzerinde çalıştığımız “Tarîka Fî Âdâbi’s-Sülûk” isimli eser, Fakîrullah el-Hüseynî’nin Farsça olarak kaleme aldığı bir tarîkatnâmedir. Biz bu çalışmada Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi’nde Hacı Mahmud Efendi Koleksiyonu’nda 3144 numarasıyla kayıtlı bulunan tek nüsha üzerinden çalışmak suretiyle metnin edisyon kritiği ile Türkçeye çevirisini gerçekleştirdik.

Müellif, bu eserinde seyr-i sülûka adım atan bir tâlibin, tarîkate kabul edilmesini, dergâhta yaptığı hizmetlerin hangi âdâb çerçevesinde ifâ edilmesi gerektiğini teferruatlı bir şekilde izah etmektedir. Mürşîde ve ihvâna nasıl davranılmasının makbul olacağı misallerle açıklanmaktadır. İlaveten dergâhın tuvaletinde, mutfağında ve avlusunda huşu içinde yerine getirilen vazifelerin kişiyi Allah’a yaklaştıracığı vurgulanmaktadır.

Beş ana bölümden müteşekkil olan risâlenin birçok yerinde, âyetlerden ve hadislerden alıntılar yapıldığı görülmektedir.

KAYNAKÇA

- Abdullah Salahaddîn-i Uşşâkî: **Uşşâki Sâliklerinin Âdâbı (Tuhfetü'l-Uşşakiyye)**, (Haz. Mahmud E. Kılıç), İstanbul, Uşşaki Vakfı Yayınları, 1998.
- Abdülkerîm Kuşeyrî: **Risâle-i Kuşeyrî**, (Haz. Ali Arslan), İstanbul, Hikmet Neşriyat, 2012.
- Aclûnî: **Keşfü'l-Hafâ**, Kahire, Mektebetü'l-Kudsi, 1351.
- Albayrak, Nurettin: “Himmet Efendi”, **D.İ.A.**, C.18, İstanbul, T.D.V. Yayınları, 1998, s.58.
- Algar, Hamid: “Emir Külâl”, **D.İ.A.**, C.11, İstanbul, T.D.V. Yayınları, 1995, ss.137-138.
- Ali Şerîâtî: **Ebûzer Gıfârî**, (Çev. Salih Okur), İstanbul, Tebliğ Yayınları, 1987.
- Aziz Mahmud Hüdâyî: **Tarîkatnâme (Giriş-Inceleme-Metin-Dizin)**, (Haz. Nevzat Özkan), Kayseri, 1997.
- Aşkar, Mustafa: **Niyâzî-i Mısırî ve Tasavvuf Anlayışı**, Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları, 1998.
- Bayındır, Abdülaziz: “Âdâb”, **D.İ.A.**, C.1, İstanbul, T.D.V. Yayınları, 1988, s. 334.

- Bilgin, Azmi: “Nesîmî”, **D.İ.A.**, C.33, İstanbul, T.D.V. Yayınları, 2007, ss. 3-5.
- Canan, İbrahim: “Enes b. Mâlik”, **D.İ.A.**, C.11, İstanbul, T.D.V. Yayınları, 1995, ss. 234- 235.
- Cebecioğlu, Ethem: **Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü**, İstanbul, Ağaç Kitabevi Yayınları, 2009.
- Doğramacı, Baha: **Niyâzi-i Mısırî: Hayatı ve Eserleri**, Ankara, Kadioğlu Matbaası, 1988.
- Ebû Nasr Serrâc: **El-Lümâ**, (Çev. Hasan Kamil Yılmaz), İstanbul, Erkam Yayınları, 2013.
- Elmalı, Hüseyin: “Hassan bin Sâbit”, **D.İ.A.**, C.16, İstanbul, T.D.V. Yayınları, 1997, ss.399-402.
- Eraydın, Selçuk: **Tasavvuf ve Tarikatler**, İstanbul, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, 2008.
- Erul, Bünyamin: “Süheyl bin Amr”, **D.İ.A.**, C.38, İstanbul, T.D.V. Yayınları, 2010, s.30.
- Esposito, John L.: “Nimatullahi Tariqâh”, **The Oxford Dictionary of Islam**, New York, Oxford University Press, 2003.

- Eşrefoğlu Rûmî: **Tarîkatnâme**, (Haz. Esra Kesinkılıç), İstanbul, Gelenek Yayıncılık, 2002.
- Fayda, Mustafa: “Ammâr b. Yâsir”, **D.İ.A.**, C.3, İstanbul, T.D.V. Yayınları, 1991, ss.75-76.
- _____ : “Amr bin Ümeyye”, **D.İ.A.**, C.3, İstanbul, T.D.V. Yayınları, 1991, ss.94-95.
- Gölpınarlı, Abdülbaki: **Mevlevî Âdâb ve Erkânı**, Konya, Arı Ofset, t.y.
- Görgün, Tahsin: “Adudüddîn İcî”, **D.İ.A.**, C.21, İstanbul, T.D.V. Yayınları, 2000, ss.410-414.
- Gümüş, Sadreddin: “Seyyid Şerîf el-Cürcânî”, **D.İ.A.**, C.8, İstanbul, T.D.V. Yayınları, 1993, ss.134-136.
- Hakîm et-Tirmîzî: **Âdâbü’l-Mürîdîn**, (Nşr. Abdülfettâh Abdullah Bereke), Kahire, t.y.
- _____ : **Edebü’n-Nefs**, (Nşr. Ahmed Abdürrahîm es-Sâyih), Kahire, 1993.
- Hamasiyan, Muhammed: **Ber Güzide-i Eş’âr ve Şerh-i Ahvâl ve Âsâr-ı Şâh Nimetullâh-ı Velî**, Kirman, İntişârât-ı Hidemât-ı Ferheng-i Kirman, 1376.

- Hâris el-Muhâsibî: **Âdâbü'n- Nüfûs**, (Nşr.Abdülkadir Ahmet Ata), Beyrut, El-Mektebü's-Sefakiyye, 1988.
- Harman, Ömer Faruk: "Zülkifl", **D.İ.A.**, C.44, İstanbul, T.D.V. Yayınları, 2013, ss.569-570.
- Hatiboğlu, İbrahim: "Selmân-ı Fârisî", **D.İ.A.**, C.36, İstanbul, T.D.V. Yayınları, 2009, ss.441- 443.
- Hecâzî B., Ghazanfârî A.: "A Comparative Study Of Doctrinal Views Of Shah Nematollah Vali And Jami", **Celebrating A Sufi Master: A Collection Of Works On The Occasion Of The First International Symposium On Shah Nematollah Vali**, California, 2002, ss.86-134.
- İbnü'l Cevzî: **El- Mevduat**, C.I, Beyrut, Darü'l- Fikr, 1403.
- İbn Mâce: **Sünenû İbn Mâce**, İhyai't-Türasi'l-Arabiyye, 1395.
- İlhan, Avni: "Bâtıniyye", **D.İ.A.**, C.5, İstanbul, T.D.V. Yayınları, 1992, ss.190-194.
- Kanar, Mehmet: **Türkçe-Farsça Sözlük**, İstanbul, Say Yayınları, 2008.
- _____ : **Farsça-Türkçe Sözlük**, 2.baskı, İstanbul, Say Yayınları, 2010.

- Kandemir, M. Yaşar: “Câbir”, **D.İ.A.**, C.6, İstanbul, T.D.V. Yayınları, 1992, ss. 530-532.
- Kara, Mustafa: “Dâvud et-Tâî”, **D.İ.A.**, C.9, İstanbul, T.D.V. Yayınları, 1994, ss.48-49.
- Karabaş-ı Velî: **Halvetî Şabanî Yolunun Adabı: Miyâr-ı Tarîkat**, (Haz. Mustafa Tatcı), İstanbul, H Yayınları, 2013.
- Kavruk, Hasan: **Malatyalı Niyazî-i Mısırî: Hayatı, Sanatı, Eserleri ve Türkçe Şiirleri**, Malatya, Malatya Belediyesi Kültür Yayınları, 2004.
- Kılıç, Mahmud Erol: “Muhyiddîn İbnü'l-Arabî”, **D.İ.A.**, C.20, İstanbul, T.D.V. Yayınları, 1999, ss.493-516.
- _____ : “Ni'metullâh-ı Velî”, **D.İ.A.**, C.33, İstanbul, T.D.V. Yayınları, 2007, ss.133-134.
- Konukçu, Enver: “Kutubşâhîler”, **D.İ.A.**, C.26, İstanbul, T.D.V. Yayınları, 2002, s.500.
- Köprülü, Mehmed Fuad: **Anadolu'da İslamiyet**, Ankara, Akçağ Yayınları, 2005.
- Kurnaz, Cemal, Tatcı Mustafa: “Türk Edebiyatında Mi'yar Geleneği İçinde Yiğitbaşı Ahmed Şemseddîn Marmaravî'nin Hurde-i Tarîkat'ı,

- Tasavvuf Dergisi**, S.3, Nisan, Ankara, Nisan 2000, ss.43-64.
- Latîfî: **Tezkiretü’ş-Şu‘arâ Ve Tabsıratü’n-Nuzâmâ** (Haz. Rıdvan Canım), Ankara, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, 2000.
- Lewisohn, Leonard: “An Introduction to the History of Modern Persian Sufism, Part I: The Ni’metullahi Order”, **BSOAS (Bulletin of the School of Oriental and African Studies)**, C. LXI, Cambridge, Cambridge University Press, 1998, ss. 437-464.
- Manz, Beatrice Forbes: **Timurlu İran’ında İktidar, Siyaset ve Din**, (Çev. Dilek Şendil), İstanbul, İş Bankası Kültür Yayınları, 2007.
- Meşkur, Cevâd: “Ni’metullâhiyye”, **Mezhepler Tarihi Sözlüğü**, (Çev. Mehmet Mahfuz Söylemez, Mehmet Ümit), Ankara, Ankara Okulu Yayınları, 2010.
- Mirza Nuri Tabersî: **Müstedrekü'l-Vesail**, C. 1-2, y.y., 1411.
- Muhammed Gazzâlî: **İhyâû Ulumi'd-Din**, (Çev. Ahmed Serdaroglu), İstanbul, Bedir Yayınevi, 1974.

- Müslîm: **Sahih-i Müslîm**, Beyrut, Beyt'ül Efkârî'd Devliyye, 1419.
- Ocak, Ahmet Yaşar: **Osmanlı İmparatorluğunda Marjinal Sufilik: Kalenderiler**, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1992.
- Öngören, Reşat: "Safevîyye", **D.İ.A.**, C.35, İstanbul, T.D.V. Yayınları, 2008, ss.460-462.
- Önkal, Ahmet: "Ebû Ubeyd", **D.İ.A.**, C.10, İstanbul, T.D.V. Yayınları, 1994, ss.249-250.
- Özcan, Nuri: "Yakubzâde Mehmet Efendi", **D.İ.A.**, 2003, C.28, İstanbul, T.D.V. Yayınları, 2003, s.460.
- Pazouki, Shahram: **The Sufi Path An Introduction To The Ni'matullahi Sultan Alishahi Order**, Tahran, Haqiqat Publication, 2002.
- Seyyid Cafer Seccâdî: **Tasavvuf ve İrfan Terimleri Sözlüğü**, İstanbul, Ensar Neşriyat, 2007.
- Sezgin, Fuad: **Geschichte des Arabischen Schrifttums (GAS)**, C.I, Leiden, E. J. Brill, 1967.
- Şimşek, Selami: "Osman Şems Efendi'nin Âdâbu'l-Mürîd Fî-Sohbeti'l-Murâd Adlı

- Mesnevisinin Tahlili”, **Turkish Studies**, Volume 4/7 Fall 2009, ss.538-592.
- Taşkın, Ünal: “Osmanlı Devleti’nde Kullanılan Ölçü ve Tartı Birimleri”, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Elazığ, 2005.
- Tek, Abdurrezzak: “XVII.Yüzyılda Melâmî Şeyhlerinden Sunullah Gaybî’nin Bakışı İle Tarîkat Âdâbı”, **Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, C.18, S: 1, 2009, ss. 209-224.
- Top, H. Hüseyin: **Mevlevi Usûl ve Âdâbı**, İstanbul, Ötüken Yayıncılık, 2001.
- Tosun, Necdet: “Zünnûn el-Mısrî”, **D.İ.A.**, C.44, İstanbul, T.D.V. Yayınları, 2013, ss.575-576.
- Türer, Osman: **Tasavvuf Tarihine Giriş**, Erzurum, Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, 1992.
- Uludağ, Süleyman: “Âdâbü’l-Mürîd”, **D.İ.A.**, C.1, İstanbul, T.D.V. Yayınları, 1988, ss.336-337.
- _____ : “Edep”, **D.İ.A.**, C.10, İstanbul, T.D.V. Yayınları, 1994, ss.414-415.

- _____ : **Tasavvuf Terimleri Sözlüğü**, İstanbul, Kabalcı Yayınları, 2002.
- Üzüm, İlyas: “Nesîmî”, **D.İ.A.**, C.33, İstanbul, T.D.V. Yayınları, 2007, ss. 5-6.
- Yahya b. Salih el-İslâmbolî: **Tarîkat Kıyafetleri**, (Haz. M. Serhan Tayşi ve M. Aşkar), İstanbul, Sufi Kitap, 2006.
- Yakub Afevi b. Mustafa Efendi: **Hediyetü's-Sâlikîn**, İstanbul, Bahriye Matbaası, 1331.
- Yazıcı, Tahsin: “Haydariyye”, **D.İ.A.**, C.17, İstanbul, T.D.V. Yayınları, 1998, ss.35-36.
- Yılmaz, Hasan Kâmil: **Anahatlarıyla Tasavvuf ve Tarîkatlar**, İstanbul, Ensar Neşriyat, 1994.
- Y.i.y.: Y.i.y., “Rükneddîn eş-Şirâzî”, **Hakikat Dergisi**, S.140, Mayıs 2005, s.22.
- Zavotçu, Gencay: **Divan Edebiyatı Kişiler-Kişilikler Sözlüğü**, Ankara, Aydın Kitabevi, 2006.
- Ziyâeddîn es-Sühreverdî: **Âdâbü'l-Mürîdîn-Yol Ahlakı**, (Çev. Süleyman Gökbulut), İstanbul, Büyüyen Ay Yayınları, 2014.

LÜGATÇE

Âdâb: Usul, yol, yordam, davranış kaideleri, terbiye. Ahlak ve terbiyenin gerektirdiği konuşma ve hareket tarzı.

Âlem-i gayb: Görünmeyen, örtülü âlem.

Âlem-i şühûd: Bilip keşfedilen, görür gibi bilinen âlem. Görünen âlem. Dünya. Kâinat.

Amel: Şeriat ve tarîkat gereği olarak yapılan her iş ve taat.

Ârif: Bilen, vâkıf, âşinâ, tanıyan, anlayışlı, kavrayışı mükemmel, irfan ve marifet sahibi.

Azîz: İzzet sahibi, çok muhterem, gayet nadir rastlanan şahsiyet.

Bâkî: Allah'ın isimlerindendir. Kalıcı, sürekli, devamlı. Varlığının sonu olmayan. Ölümsüz.

Basiret: Hakikatı kalbiyle hissedip anlama. Kalpte eşyanın hakikatlarını bilen kuvve-i kudsiyye. Feraset. İman-ı dikkat.

Bend: Bağ, yular.

Biat: Bağlılığını, itimadını bildirmek. Birisinin hakemliğini veya hükümdarlığını kabul etmek. El tutarak bağlılığını alenen izhâr etmek. Bağlılığını tazelemek.

Çerâğ: Işık.

Delil: Mum.

Delildân: Mumların yerleştirildiği mumluk.

Derviş: Fakir, dilenci, dünyadan yüz çeviren, kendini Allah'a veren kişi. Tarîkat mensuplarının çoğu fakir olduğu için bu isimle anıldıkları söylenir.

Ehl-i Beyt: Ev ehli, evdeki çoluk çocuk. Daha ziyade Hz. Peygamber'in evine mensup olanlar bu isimle anılırlar.

Elif-î Nemed: Sözlük manası "keçe parçasıyla dostluk etmek"tir. Ucu sivri ve elife benzetilen, dört beş parmak eninde yün bir kuşaktır. Ucunda beli iki defa kuşatacak kadar bir gaytan vardır. Bu gaytanın ucu, bele kuşanan kısma takılıp pekiştirilir. Tarikatlerde bele sarılan çuha, yün dokuma ve keçeden yapılan derviş kemerlerine denir. Herhangi bir renkte olur ve bele üç defa dolandır.

Evliyâ: Veliler. Nefsine değil, daima Allah'ın rızasına tâbî olmağa çalışan, ibadet ve taatta, takva ve riyazatta çok yüksek mertebelere ulaşıp Allah'ın (c.c.) mahbubu ve kâribi olan büyük ve ender zatlar.

Edeb: İyi ahlak, güzel terbiye, utanma, zerafet.

Enbiyâ: Peygamberler.

Erkân: Tarikat adabı, tasavvuf ehlinin uyması gereken usul ve kurallar.

Fakr: Dervişlik, sâlikin hiçbir şeye malik ve sahip olmadığı, her şeyin gerçek mâlik sahibinin Allah olduğu şuurunda olması. Âriflerin makamlarından biridir.

Fakr-ı ızdırârî: İrade dışı fakir olma durumu.

Fakr-ı ihtiyârî: İsteyerek fakir olma hâli.

Fânî: Hakk ile bâkî olmaktan dolayı, bir şeyi kalmayan kişidir.

Ferrâş: Cami, mescid, imaret gibi müesseselerin temizliğini sağlamak; kilim, halı ve hasır gibi mefruşatını yayma hizmetleriyle vazifeli olan kişiler hakkında kullanılır bir tabirdir. Ferrâş; Arapçada yayıcı, hizmetçi, döşeyici anlamlarına gelir.

Gazap: Hiddet, öfke.

Gusül: İslam dininin gerekli gördüğü durumlarda ve biçimde yıkanıp abdest alma.

Hâdim: Sufî ve dervîş olmadığı halde onlara hizmet eden, tekke sakinlerine ve tarîkat ehline yardım eden.

Hakîkat: Gerçek, var olduğu kesin ve açık olarak bilinen şey. Hakk'ın sâlikten vasıflarını alarak yerine kendi vasıflarını koyması.

Hakîr: Aşağı görülen, değersiz, hor.

Hâl dili: Düşüncelerini duruşuyla, davranışlarıyla anlatma.

Hazer: Yerleşik hayat.

Hırka: Her nevi parça yamadan oluşan giysi. Kolları kısa bedeni saran elbise.

Hırka giydirilmek: Tasavvuf yolunda ilerleyip olgunlaşan ve bu şekilde irşâd seviyesine gelenlere şeyh tarafından törenle hırka giydirilir. Bu durumda kişi artık asli üyedir.

Hikmet: Hakk'a uygun düşen söz.

Hizmet etmek: Tekkeye yeni giren, ilmin lezzetlerini tatmamış salikin durumu hizmet olarak değerlendirilir. Himmet, hizmete bağlıdır. Hizmet, nafîle ibadetten daha sevaptır.

Hizmet kemeri: Dervîşlere hizmet etmenin nişânesi.

Hürmet: Şeyhlere gösterilmesi gereken saygı.

İhlas: Gösterişi bırakmak, ibadette samimi olmak.

İhsân: Her ne kadar görmese de, sanki Allah'ı görüyormuş gibi kulluk etmek.

İnzivâ: Dış dünyayla bütün bağlarını keserek Allah'la birleşebilmek için insanın kendi içine kapanması.

İlim: Marifet, sâlikin kendini bilmesi.

İrâdet: İrade, istek, teslimiyet. Nefsin değil Allah'ın isteklerini yerine getirmek.

İrşâd: Doğru yolu gösterme, uyarma. Akli ve kalbi, muknî ve tesirli eserler veya sözlerle gafletten uyandırıp hidayet yolunu göstermek. Kur'ân yolunda selametle devam ettirmek. Allah'a ibadet ve itaata kavuşturmak. Veli bir zatın, bir kimsenin hidayete ermesine vesile olması.

İtaat: Söz dinleme, boyun eğme, buyruğa uyma.

İtikâd: İnanmak. İnanç. Sıdk ve doğruluğuna kalben kararlı olmak. Gönülden tasdik ederek inanmak. Dinin temelini meydana getiren şeylere inanmak.

İzzet: Büyüklük, yücelik, ululuk.

Kâmil: Bütün, tam, olgun, eksiksiz, kemalde olan, kusursuz. Kemal ve fazilet sahibi.

Kanaat: Elindekiden hoşnut olma durumu, yeter bulma, yetinme, fazlasını istememe, doyum.

Keçe: Yapağı veya keçi kılının dokunmadan yalnızca dövülmesiyle elde edilen kaba kumaş.

Kelâm: İrade ve kudretin, gâib olan her şeyi etkileyip açığa çıkarması.

Kesret: Bir olan Hakk'ın, isim ve sıfatlarıyla tecelli edip çokluk halinde görünmesidir.

Keşkûl: Sofra gibi içinde açlığı yatıştıracak kadar yemek saklanır.

Kisve(t): Sırta giyilecek elbise.

Kudret: Kuvvet, takat, güç. Allah'ın ezeli gücü. Varlık, zenginlik. Allah yapısı, yaratılış, insan eliyle yapılamayan şey.

Kutbü'l-Aktâb: Kutuplar. Hak tarîkatların reisleri, şahları. Âlem-i İslam'da, her biri ümmetin önemli bir kısmını daire-i dersine alıp irşad ve kerâmetlerle manevî terakki ettiren ve hüccetler yerine müşahedâta, keşfiyyâta dayanan en derin ehl-i tahkik ve hakikat olan zatlar.

Külâh: Tarîkat mensuplarının giydiği sikke.

Meftul: Bükölmüş, kıvrılmış. Fitol haline getirilmiş ip.

Menzil: Makam, konak, durak, mertebe. Seyr ü sülûk esnasında varılan ve geçilen konaklama yeri.

Minhâc: Meslek. Yol. Açık ve belli yol.

Marîfet: Bilgi. Sufilerin ruhânî halleri yaşayarak, manevî ve ilâhi hakikatleri tadarak elde ettikleri bilgi. İrfan.

Meyân-beste: Kemer bağlı hazır.

Miskin: Hiçbir varlık tanınmayan, mahviyet sahibi derviş.

Miskinlik göstermek: Son derece alçakgönüllü bir şekilde sus pus oturmak.

Muhabbet: Sevgi. Dostça konuşma, yârenlik.

Muhtasar: Kısaltılmış olan. Özet.

Murad: İstenerek, ümit ederek beklenen. Arzu edilen şey.

Muttakî: Takva sahibi. İnanan, usulüne uygun namaz kılan, zekât veren.

Müfred: Tekleşmiş. Rical-i gaybden bir grup. Bu husustaki hadis-i şerif şu şekildedir: Bir defasında Hz. Resulullah (s.a.v.) konuşurken “Müfredler geçti” der. Ashâb-ı kirâm, “Ya Resulullah, müfredler kimdir?” diye sorunca da şu karşılığı alır. “Onlar Allah’ı gizlice zikreder, yükleri zikirdir, kıyamet günü hafifçe gelirler.” Sufiliđe ulaşan kişi müfredler makamındadır.

Mümîn: Allah'a ve emirlerine, kanunlarına iman eden. İnanan. Allah'a, ahirete, kitaplarına, meleklerine, peygamberlerine ve kadere iman edip itaat eden kimse.

Mürîd: İsteyen. Allah’a vuslatı arzu eden, başka bir deyişle, Allah’ın ahlakıyla ahlaklanmak isteyen ve bu olgunluğun eğitimini verecek bir şeyhe bağlanan kişi.

Mürşid: Doğru yolu gösteren, uyaran, irşad eden. Gerçek mürşid Hz. Peygamber (s.a.v.) dir. Diğer mürşidler onun manevî mirasını elde etmeye muvaffak olmuş kişilerdir.

Nâzil: Tarîkate yeni girmiş kimse.

Nefs: Benlik. Kulun kötü huyları ve çirkin vasıfları, kötü his ve huyların mahalli olan latife, cism-i latîf.

Nefs-i emmâre: Ulvî değil süflî (aşağılık, alçak) şeylere cezbeden şeye denir. Nefs-i emmâre, kötü fiillerin kaynağıdır. Tasavvufta kişinin en büyük düşmanı olarak görülür.

Nehy: Bir işin yapılmasını yasak etme, engelleme, men etme.

Nev-niyâz: Tarîkate yeni giren kimse.

Ni'metullâh-ı Velî: Bu zat seyyid ve şah olarak meşhur olmuş ve sekizinci ve dokuzuncu asırların büyük mutasavvıflarından sayılmıştır. 730/1330 veya 732/1331 yılında Halep'te doğmuş olan Şâh Ni'metullah, uzun bir ömür sürdükten sonra 843/1439 yılında Kirman'a bağlı Mahân'da vefat etmiştir. Türbesi, bu tarîkate mensup olanlar ile âriflerin ziyaretgâhıdır.

Ni'metullahiyye: Sufî fırkalarından biri olup ünlü mutasavvıf Şâh Ni'metullah-ı Velî'ye nispet edilmektedir.

Niyâz: Şeyhe saygılı olmak, elini öpmek, eteğini tutmak. Mürîdin, şeyhin huzurunda, boynunu bükerek ondan himmet istemesi.

Nübüvvet: Allah'tan gelen tebliğ. Hakk'tan inen haber, meleğin getirdiği ilâhî bilgi.

Nutk-ı nâtika: Nutuk verenin nutku

Pâleheng: İp, kayış, dizgin, kement. Metin içinde pâleheng ve meftûl terimleri birbirinin yerine kullanılmıştır.

Pîr: Yaşlı kişi, şeyh.

Post: Şeyhlik makamı.

Pösteği: Koyun veya keçi postu.

Rahmet: Acımak demektir. Allah'ın iki türlü acıması söz konusudur. Birincisi; umumi acıma. Bu, herkese acımayı içine alır. Yani bir kâfire de bir mümine de acıma vardır. İkincisi Rahim, yani ahirette ve sadece müminlere olan acımadır. Özel rahmet.

Rıza: Razılık, razı olma, hoşnutluk, memnuniyet, muvafakat, kabul. Bir şeyin olmasına muvafakat etme. Kadere mukadderata boyun eğme.

Riyazet: Nefsi kırma. Fânî şeylerden nefsinin çekerek kanaat içinde yaşama.

Saka: Su dağıtan. Mürşid-i kâmil, pîr-i tarîkat.

Saka hizmeti: Sakalık. Tarîkate bulunanlara su temin eden ve su ikram eden.

Salavat: Hz. Peygamber için okunan, Allah'ın rahmet ve selamının onun üzerine olması dileğini dile getiren, genellikle "Allahümme salli..." diye başlayan, bir kısmı bestelenmiş bulunan dualar.

Sâlik: Arapça "giren" demektir. Mânâ olgunluğunu elde etmek üzere, tasavvuf yoluna giren kişiye sâlik denir.

Seyr-i sülûk: Arapça "gitmek" ve "girmek" demektir. Bir şeyhin nezaretinde, Allah'a vuslat için çıkılan manevî yolculuk.

Seyyid: Mutasavvıflar büyük sufilere ve şeyhlere genellikle seyyîdî şeklinde hitap ederler.

Sıdk: Doğruluk. Verilen hükmün olguya uygun bulunması.

Sikke: Dervişlerin giydikleri yüksek ve tepesi düz keçe külah.

Sofra: Üzerinde yemek yenen örtü. Daire şeklindeki meşin parçası. Sofranın etrafında halkalar bulunur ve torba gibi büzülüp toplanır. İçine nafaka konur ve heybe gibi kullanılır. Gerektiği zaman serilip içindeki nafakadan açlık giderilir.

Sohbet: Allah’a ulaştıran tasavvuf okullarından biri, “hizmet” ve sohbet gibi iki temele dayanır.

Şehvet: Aşırı istek.

Şeriat: Peygamberler aracılığıyla Allah tarafından konulan kanunlar.

Şerîf: Hz. Hasan’ın soyundan gelen kimselere verilen ad.

Şey’en lillah: Derviş, nefsinı aşığlamak ve onu ayağının altına alıp ezmek, halka rezil ve rüsva etmek için eline keşköl alıp dilenir. Dilendirken “Şey’en lillah” der. Buna selmâna çıkmak da denir. Derviş, topladıklarını dergâha ve tekkeye getirir. Geçimlerini dilenerek sağlayan dervişler veya derviş olmayan dilenciler de bu deyimı kullanırlar.

Tâc: Süslü başlık.

Tâc giydirilmek: Şeyhler tarafından mürîdlere törenle tâc giydirilmesi.

Taharet: Şeriatte belirli azaları özel bir şekilde yıkama. Bir sufi için en sevimli şey taharet ve nezakettir.

Tahiyyat: Selâm, azamet ve mülk sahibi olmada baki olma, her türlü âfet ve noksanlıklardan beri olma.

Tâlib: Tasavvuf okuluna kayıt yaptıırma durumunda olanlara denir.

Tarîkat: Şeyh denilen bir öğretmen nezaretinde mürîd veya tâlibin Allah’a ulaşma, yani sürekli Allah ve tefekkür ve bilincini kazanma konusunda takip ettiğı usule veya metoda, tarîkat adı verilir.

Tebdîl: Değıştirmek.

Teberrâ: Uzak durma. Sevmeyip yüz çevirme.

Tecellî: Açık ve zahir olmak demektir. Kâşânî ve Cürcânî’ye göre; gaybdan gelen ve kalpte ortaya çıkan nurlara tecelli denir.

Tehlîl: La ilahe illallah demektir.

Tekbîr: Allahu ekber demektir.

Tekbir: Tarîkata yeni girmiş mürîdin başına başlık giydirilmesi münasebetiyle kullanılan bir tabir.

Tercüman: Bazı tarîkatlerde belli işler yapılırken, belli bir ses tonuyla okunmak üzere düzenlenen manzum ibareler ve dualar. Tercüman her işte toplu veya ferdi olarak okunur.

Teslimiyyet: Teslim olma, kendini verme, boyun eğme. Allah'ın emrine boyun eğmek, hoşuna gitmeyen hususlarda isyanı terk etmek.

Tevekkül: Güvenme, vekil tayin etme, havale etme. Allah'ın katında olana güvenip halkın elinde ve avucunda olan şeye göz dikmemek.

Tevellâ: Birisini dost edinme.

Tevâzu: Alçak gönüllülük.

Tevhîd: Sufilerin Allah'ın birliğini yaşamaları.

Tovk: Bele takılan kuşak.

Tövbe: İşlediği bir günah veya suçtan pişman olarak bir daha yapmamaya karar verme.

Tûğ: Padişahların ve vezirlerin başlarına taktıkları başlıkların ön tarafında bulunan tüy veya püskül biçimindeki süs.

Usul: Âdâb, erkân, tasavvufun temelleri.

Vâcip: Lazım, gerekli, lüzumlu ve farz gibi anlamları ihtiva eder.

Vâsıl: Hakk'a eren ermiş.

Vâsıl mürîd: Allah katında derecesi artan mürîd.

Vasle: Tarîkatta giyilen özel elbise.

Vuslat: Ulaşmak, varmak. Bir şeyin bir şeye ulaşması veya bir şeyle irtibat kurmak, sonra onda yoğunlaşmak.

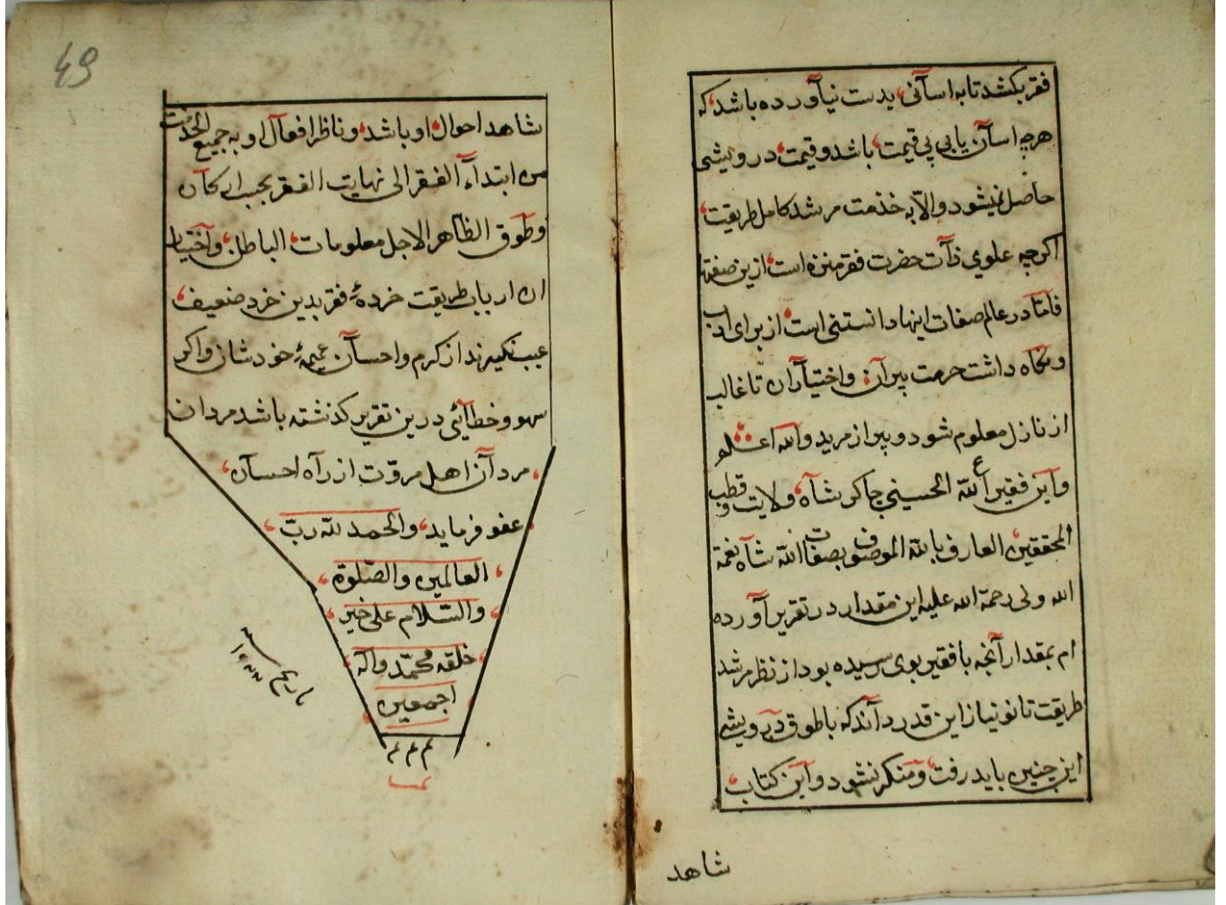
Yakîn: Kesin ve açık bilgi. Şüphe ve tereddüde mahal olmayan doğru ve gerçek.

EKLER

YAZMA NÜSHANIN İLK VE SON VARAKLARI

Resim 1: Tarîka Fî Âdâbi's-Sülûk'un 1/b ve 2/a sayfaları

Resim 2: Tarîka Fî Âdâbi's-Sülûk'un 48/b ve 49/a sayfaları